

Πρωτοαγορία

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

Σὲ τοῦτο τὸ φυλλάδιο δημοσιεύεται ὀλάκερο

ΤΟ ΦΕΤΙΧ

ΜΟΝΟΠΡΑΧΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

Τὰ «σταράτα» μας.

«Τὸ φετίχ» μονόπραχτο δράμα ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ

«Νεραΐδα» μελέτη ΨΥΧΑΡΗ

«Τὸ κίνημα τοῦ Ψυχάρη», μελέτη Θ. Α. ΒΛΙΖΙΩΤΗ

Καινούργια ποιήματα Ι. ΠΙΕΡΙΔΗ, ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΙΔΕΡΗ, καὶ Α. ΦΡΑΓΚΟΥ

«Μεσημεριάτικο», διήγημα ΓΙΑΝΝΗ ΧΑΤΖΗΑΝΤΡΕΑ

«Τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο τῆς Βουλγαρίας», μελέτη ΛΑ

«Οἱ δύο φίλοι» διήγημα ΛΥΔΙΑΣ ΣΕΪΦΟΥΛΙΝΑ

Ἡ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ: Λογοτεχνία ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ, Θέατρο ΑΓΓΕΛΟΥ ΔΟΞΑ, Μουσική ΣΟΦΙΑΣ ΚΕΝΤΑΥΡΟΥ—ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ, Ζωγραφικὴ ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ, Κινηματογράφος ΙΡ. ΣΚΑΡΒΑΙΟΥ καὶ Διακοσμητικὴ Φ.—Καινούργιες ἐκδόσεις.—Ἡ ἀλληλογραφία μας.

ΕΙΚΟΝΑ: «Ὁρμή» κάρβουνο τοῦ Γ. ΓΡΗΓΟΡΗ.

1930

2

“ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ,,

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ (ΣΠΥΡΟΣ Ν. ΜΟΥΣΟΥΡΗΣ)

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΤΟΑ ΦΕΞΗ, ΑΡ. 59.

ΕΓΓΡΑΦΗ προπληρωμένη για ένα χρόνο: στην Ελλάδα δραχμές 60, στο εξωτερικό 10 σελλίνα ή 3 δολάρια. Τα χρήματα πρέπει να στέλνονται μ' έπιταγή στ' όνομα του κ. Σπύρου Ν. Μουσούρη.

ΚΑΘΕ ΦΥΛΛΑΔΙΟ στην Ελλάδα δραχ. 5, στο εξωτερικό 1 σελλίνο ή 20 σέντς.

ΓΙΑ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ ιδιαίτερες συμφωνίες.

ΚΑΝΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ή φωτογραφία δέν έπιστρέφεται.

“PROTOPORIA,,

(ANTAUENIRO)

Revuo por la Belarto kaj la Beletristiko. Ghi estas eldonata en Ateno chiumonate.

Direktoro kaj Administranto: Fotos Jofilis (Spiro N. Musuris). Oficejo: Fexi No. 59.

Enskribo antaupagenda por unu jaro: Grekujo Drahmoj 60. Alilande 10 shilingoj au 3 Us. Dol. La abonmono devas esti sendata je la nomo de S-ro Spiro Musuris. Chiu ekzemplero: En Grekujo Dr. 5. En eksterlando 1 Shil. au Us. Dol. 0,20. Por reklamoj apartaj kondichojoj.

“PROTOPORIA,,

(VANGUARD)

A Review for Arts and Literature

Published monthly by: Spyros N. Moussouris, Fexi 59. Athens, Greece.

FOTOS YOFYLLIS, Editor and Owner.

Copyright 1929 by «Protoporia Review» of Athens, Greece. All rights reserved under terms of the Fourth International Convention of Artistic and Literary Copyright. 5 Drachme (1 Sh. or 20 Cents) a copy; subscription price, Greece 60 Drachmes a year; Foreign \$ 3.00 or £ 0.10.0. All subscriptions are payable in advance. Special arrangements for advertisements.

“PROTOPORIA,,

(AVANT GARDE)

Revue mensuelle d'art et litterature paraissant à Athènes. Directeur et propriétaire: Fotos Yofyllis (Spiros N. Moussouris). Rédaction et Administration: Passage Fexis No. 59.

Prix d'abonnement (payé d'avance) pour une année: Grèce 60 Drs., étranger 10 shillings ou 3 dollars. On s'abonne au bureau de la revue par mandat postal ou chèque au nom du Mr Spiros N. Moussouris. Prix dn numero 5 Drs. en Grèce et 1 shilling ou 20 cents pour l'étranger.

Pour les annonces condifions spéciales.

Γιαράζα

Πιστεύουμε πώς είναι τιμή μας να δουλεύουμε για την πρόοδο της Τέχνης και της Λογοτεχνίας, ὅξω ἀπὸ τὰ στενάφυλετικά σύνορα, και μάλιστα νὰ προσπαθοῦμε μ' αὐτὲς νὰ ἐνώσουμε εἰρηνικά ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ ἔχουμε ἀναπτύξη μὲ ζωηρότατο τρόπο τίς διεθνιστικὲς σχέσεις τοῦ περιοδικοῦ μας κ' ἔχουμε συνεργάτες ἐξχωριστοὺς λογοτέχνες κάθε ἔθνους. Αὐτὰ εἶναι φανερά. Μὰ εἶν' ἀνάγκη νὰν τὰ βροντοφωνάξουμε γιὰ νὰν τὰ νιώσουνε καλά και μερικοὶ δημοσιογράφοι ἀπὸ κείνους ποὺ κάνουν και τοὺς ἔξυπνους. Πρέπει νὰν τὸ μάθη κ' ἡ φημερίδα κείνη ποὺ *εἰρωνεύτηκε πρόστυχα* τοὺς διαλεχτοὺς Βουλγάρους λυρικούς, ποὺ δημοσιέψαμε μεταφράσεις ἀπὸ ποιήματά τους, πὼς ἐμεῖς *δὲν εἴμαστε βάρβαροι κ' ἀπολίτιστοι*. Πρέπει νὰ μάθη πὼς, μαζί μὲ τοὺς πῖο διαλεχτοὺς διανοούμεενους τῆς πατρίδας μας, κ' οἱ Βούλγαροι λογοτέχνες τῆς πρωτοπορίας δὲν ἔχουν καμμιά διάθεση γιὰ ἀλληλοεχκοιλιάσματα. Ὅποιος ἀμφιβάλλει μορεῖ νὰ ρίξη μιὰ ματιὰ και στὴ μελέτη τοῦ περιοδικοῦ «*Νόβις*» γιὰ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο τῆς Βουλγαρίας, ποὺ τὴ δημοσιεύουμε σ' αὐτὸ τὸ φυλλάδιό μας.

Μαζὶ μὲ τὸ νέο Κρατικὸ Προϋπολογισμὸ μαθαίνουμε πὼς ἡ Κυβέρνηση θὰ φέρῃ στὴ Βουλὴ και τὸ νομοσχέδιο γιὰ τὸ φόρο τῶν θεαμάτων. Μ' αὐτὸ τὸ σοβαρὸ θέατρο και οἱ Ἑλληνικὲς κινηματογραφικὲς ταινίες θὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς Κρατικῆς φορολογίας. Μὰ μαζί πρέπει νὰ τονίσουμε πὼς τὸ θεατρὸ μας κ' οἱ Ἑλληνικὲς κινηματογραφικὲς ταινίες ἀπὸ δῶ και μπρὸς *πέρνουν ἀπάνω τους πῖο μεγάλες ὑποχρεώσεις*. Πρέπει νὰ φανοῦν και οἱ δυὸ αὐτὲς Τέχνες μας ἄξιες τῆς ὑποστήριξης ποὺ προσφέρει τὸ Κράτος.

Τὸ φαινόμενο τῆς ἐκθεσης ζωγραφικῆς τοῦ Αὐστριακοῦ κ. Φοράουερ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ γράψουμε μερικὰ βαρεῖα λόγια γιὰ κάποιους ξένους, ποὺ ἔρχονται στὸν τόπο μας *γιὰ νὰ μᾶς στραβώσουν*. Ὁ κ. Φοράουερ μὲ τὴν ἐλεεινὴ ἐκθεσὴ του δὲν εἶνε ὁ πρῶτος. Πρὶν ἀπ' αὐτὸν μᾶς ἤρθαν κ' οἱ κ. κ. Σκορτσέσκο και Περίλλα και μᾶς παρουσίασαν κατασκευάσματα ἀνάξια κάθε προσοχῆς γιὰ ἔργα τάχα ζωγραφικῆς. Καὶ βρέθηκαν μερικοὶ νὰ γράψουν και ὕμνους γιὰ τὰ χάλια ἐκεῖνα, τάχα ἀπὸ αἴσθημα φιλοξενείας. Ἐμεῖς ὅμως ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ τονίσουμε πὼς ἡ Τέχνη εἶναι κάτι τι ποὺ δὲν ἔχει πατρίδα. Τιμᾶμε και τοὺς δικούς μας και τοὺς ξένους καλλιτέχνες ὅταν ἀξίζουνε, μὰ δὲν ἐπιτρέπουμε σὲ κανένα σκιτῆ, οὔτε ξένον οὔτε ντόπιον, *νὰ μᾶς κοροϊδέυῃ*. Τὰ «*μπὸν ποὺρ λ' Ὀριάν*», κύριε Φοράουερ, πεθάνανε πῖα και πάνε πάνε πάν..

Ξανασυστήθηκε μιὰ *Ἐνωσὴ Λογοτεχνῶν* μὲ σκοπὸ νὰ συγκεντρώσῃ ὅλους τοὺς Ἑλληνες λογοτέχνες γιὰ νὰ ὑποστηρί-

ΓΕΡ. ΓΡΗΓΟΡΗ : ΟΡΜΗ

τοῦ ἀπὸ τὸν Κράτος.

ξουν όλοι μαζί ένωμένοι τὰ γενικά συμφέροντά τους. Ἡ ένωση αὐτὴ ξέρομε όλοι πὼς ἦταν μεγάλη ἀνάγκη νὰ γίνη. Καὶ τώρα **εὐκόμαστε νὰ πιτύχη θριαμβευτικά.** Μακριὰ μονάχα ἀπὸ ἀλληλοφάγμα! Κάνουμε βέβαια μάχες μεταξύ μας γιὰ τὶς ιδέες μας, μὰ όλοι εἴμαστε ἓνα συνάφι. Ἡ ένωση λοιπὸν πρέπει νὰ γίνη πραγματικὴ **ένωση.**

Σ' αὐτὸ τὸ φυλλάδιο μαζί με τὴ μικρὴ ἀνέκδοτη μελέτη τοῦ Ψυχάρη γιὰ τὴ λέξη «**νεράιδα**», πού μᾶς ἔδωκε ὁ κ. Φιλήτας, δημοσιεύουμε καὶ τὴ μελέτη γιὰ τὸν Ψυχάρη ἀπὸ τὴν ὀμιλία τοῦ καθηγητῆ κ. **Θ. Α. Βλιζιώτη.** Σ' αὐτὴν ὁ ἀναγνώστης θὰ δῆ πὼς ὁ μελετητὴς αὐτὸς ἐξετάζει πρωτότυπα καὶ πολὺ προσεχτικὰ τὸν Ψυχάρη σχετικὰ με τὴν ἐποχὴ του.

Ενα ἑβδομαδιαῖο πολύχρωμο περιοδικό, πού ὅταν ὁ Ψυχάρης ἐξοῦσε δημοσίεψε μιὰ ἀνόητη διατριβὴ ἐναντίον του, τώρα συλλογίστηκε νὰ κάμη δεκάρες τ' ὄνομα τοῦ μεγάλου μας Δασκάλου καὶ δημοσιεύει γιὰ λόγους κυκλοφορίας μιὰ ἐλεεινὴ μετάφραση τοῦ «**Le Crime de Lazarina**», καμωμένη ἀπὸ τὸν κ. Δ. Ροντήρη. Ἡ μετάφραση αὐτὴ ἀλάκερη εἶναι μιὰ ἀσέβεια καὶ μιὰ βρυσιά κατάμουτρα στὸν Ψυχάρη καὶ στὸ ἔργο του. Διαβάστε λίγα δείγματα:

«Ὁφείλεις νὰ ὑποκύψης εἰς τὸν νόμον, ὃχι μόνον ἐπιτρέπεται ἀλλὰ, ἀναβολεῖς, ἀποτελεῖται, χοῆσι, κίνησι, λέξι, πεποιθήσι, ἐπισκέψης, κινήσεις, ὑποχρεώσεις, δικαιώματος, ἀκριβῶς, συνήθως, πρᾶγμα, πραγματικά, ἄνδρες, ὑπῆρχε, ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης, ἀπόδινε (=ἀπέδιδε), ἴσως, ἐκτός, ὑποσχεθῆ, σκέπτεται, σχεδόν, ἐχθρικοῦ, ἐχθροπραξίης, πελωρίων, γεγονός, προσευχηθῆ, κατακτητῆ, εἰσβολή, καλοσετελεσμένη, ταξειδι, γυιό, παρ' ὄλες τίς, παρ' ὄλο τὸν κόπο, ἐπέμενε, συγγενεῖς, χαρακτηριστικῶν παρουσιασθῆ, δευτερόλεπτο, ἀσπιάσθηκε τὸν ἰσλαμισμό, δὲ ξαναγίνηκε, δὲν λογαριάζεται ἐρωτεύθηκε, παρουσιάζετο», κλπ. κλπ. κλπ.

Ἔτσι μεταφράζεται ὁ Ψυχάρης: «ὦ, καὶ νὰ ζοῦσε! Ποῦ θὰ κρυβόντανε οἱ ἀσεβέστατοι αὐτοὶ τύποι γιὰ νὰ γλυτώσουνε; Μὰ τώρα πιστεύουνε πὼς ὁ Ψυχάρης πέθανε.. **Τρομάρα τους!**

Ὁ φίλος μας κ. Ντῆνος Μαυροπῆς ἔβγαλε ἓνα χρήσιμο βιβλίον με τὸν τίτλον «**Ὁδηγὸς ποιητικὸς γιὰ νὰ κάμη ὁ καθένας ποιήματα.**» Ὁ ὀδηγὸς αὐτὸς εἶναι ἓνα λεξικὸ ἀπὸ ἑλληνικὲς ὀμοιοκαταληξίης. Μ' αὐτὸν μπορεῖ κάθε νέος νὰ φτιάξη στίχους. Ἔτσι κι ὁ ποιητὴς θὰ διευκολύνεται στὴν τεχνικὴ κατασκευὴ τῶν στίχων, μὰ κι ὁ τελευταῖος στιχοπλόκος θὰ φτιάξη στίχους με σωστὲς ρίμες. Τελειώνουν λοιπὸν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο κ' οἱ περίφημες κριτικὲς γιὰ τὶς «σωστὲς ὀμοιοκαταληξίης» καὶ γιὰ τὰλλα μαραφέτια πού μερικοὶ πιστεύουν πὼς αὐτὰ εἶναι ἡ ποίηση... Τώρα ὁ καθένας θὰ φτιάξη στίχους. Κι ἔτσι θὰ ξεχωρίσουν ὅσοι εἶναι πραγματικοὶ ποιητὲς καὶ τὸ νὰ φτιάξη ἓνας ἄνθρωπος στίχους δὲν θὰ γινῆ πιά καμμιά σχέση με τὴν ποίηση.

Παρουσιάζουμε κ' ἄλλον νέο καὶ ἄγνωστο ζωγράφον σ' αὐτὸ τὸ φυλλάδιό μας ἔπειτα ἀπὸ τὸν κ. Δήμου. Εἶναι ὁ κ. Γρηγόρης. Ὁρμάει ὀρητικὰ στὴν Τέχνη μας με τὴν «**ὄρμη**» του.

Δημοσιεύτηκε μιὰ ἐγκύκλιον τῆς «**Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος**», πού δὲν καταφεραμε νὰ καταλάβουμε τὸ σκοπὸ τῆς. Μέσα σ' αὐτὴ κατηγορεῖ διάφορους λογοτέχνες μας πὼς εἶναι ἀντιθηρησκευτικοὶ καὶ τοὺς κάνει ἓνα εἶδος ἀφορεσμοῦ. Τάχα μ' αὐτὸ τὸ κροῦ ἔγγραφο θὰν τοὺς φάη: **Δὲν τὸ πιστεύουμε.**

Ὅταν μάθαμε τὸ ἐπεισόδιον πού γίνηκε με τὸν κ. Ψαρούδα στὶς πρόβες τῆς χορωδίας Οἰκονομίδη, δὲν θελήσαμε ἀμέσως νὰ πάρουμε κανενὸς τὸ μέρος. Σταθήκαμε ἐπιφυλακτικοί, γιὰτι ξέρομε ἀπὸ ἀτομικὴ μας πείρα πὼς ὑπάρχουν μέλη τοῦ «**Συλλόγου τῶν Κριτικῶν**» τοῦ τόπου, πού πάνε στὰ θεάτρα καὶ στὶς συναυλίης καὶ **κάνουν ἀταξίης καὶ γαῖδουριές.** Ὅσοτόσο κατόπι βεβαιωθήκαμε πὼς ὁ κ. Ψαρούδας κι' αὐτὴ τὴ φορὰ ἦτανε, ὅπως πάντα, πολὺ εὐγενικός. Ἄδικα λοιπὸν τὸν ἔδειξε ὁ ἄνθρωπος τοῦ κ. Οἰκονομίδη.

ΤΟ ΦΕΤΙΧ ΜΟΝΟΠΡΑΧΤΟ ΔΡΑΜΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΜΕΝΑ

Τὸ μονόπραχτο δράμα «**ΤΟ ΦΕΤΙΧ**» τῶν γραμμάτων τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1915.

Ἡ βάση τῆς ὑπόθεσής του εἶναι παρμένη ἀπὸ τὸ διήγημα τοῦ μακαρίτη Χριστοῦ Βαρέλη «**Ἡ κασσέλα**».

Στὸ διαγωνισμὸ τῶν μονοπρακτικῶν τῆς «**Ἑταιρείας Ἑλλ. Θεατρικῶν Συγγραφέων**», ὅπου ἐστάλθηκε τὸ 1915, ἀποφασίστηκε νὰ βραβευθῆ πρῶτον, καθὼς τὸ ἀνακοινώσανε μέλη τῆς Ἑταιρείας. Μὰ ἔτυχε νὰ γίνη γνωστὸ τ' ὄνομα τοῦ συγγραφέα καὶ τότες ἀμέσως ἡ κρίσις ἄλλαξε—γιὰτι ὁ συγγραφέας δὲν ἐχώνευε τὴ «**λογοτεχνικὴ**» ἐργασία μερικῶν ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας—καὶ τὸ «**Φετιχ**» ἤρθε μονάχα... ἐπαινεμένο, χωρὶς νὰ παιχθῆ. Τότες ἐγίνηκε πολὺς θόρυβος στὸν τύπον γιὰ τὸ φέροσιμον αὐτὸ τῆς Ἑταιρείας. Κ' ἐγὼ ἐδημοσίεψα στὸ περιοδικὸ «**Ἑλλὰς**» (φύλλον 6 Ἀγούστου 1915) τὸ ἀκόλουθον γράμμα:

«Θεορῶ σωστὸ νὰ δηλώσω ὅτι δὲν ἔχω κανένα παράπονον γιὰ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν μονοπρακτικῶν, πού πρῶτον ἐβραβεύσε καὶ κατόπι ἐξεβράβεύσε τὸ ἔργο μου «**Τὸ Φετιχ**». Ἡ ἐπιτροπὴ πιστεύω πὼς εἶχε

τὸ δικαίωμα ν' ἀλλάξη τὴν κρίσιν τῆς. Δὲν ξέρω τοὺς λόγους πού τὴν ἔκαμαν νὰ τὴν ἀλλάξη. Μὰ αὐτὸ δὲν μ' ἐνδιαφέρει. Γιὰτι δὲν ἐστάλθηκε γιὰ νὰ κριθῆ τὸ ἔργο μου, μὰ γιὰ νὰ βρεθῆ τρόπος νὰ παιχθῆ, τώρα πού ὅλα σχεδὸν τὰ Ἀθηναϊκὰ θεάτρα ἔγιναν Βαριετέ. Ὅσοτόσο μετὰ τὴν ξεβράβευση θὰ δοθῆ τὸ μικρὸ μου ἔργο στὴν «**Ἀλάμπρα**», στὸ μόνον σχεδὸν θεάτρο πού δὲν ἐγίνηκε καφέ-σαντάν.»

Ἔτσι τὶς 10 Ἀγούστου 1915 τὸ βράδι, μαζί με δὺ ἄλλα μονόπραχτα, παίχθηκε γιὰ πρῶτον φορὰ «**Τὸ Φετιχ**» στὸ θεάτρο «**Ἀλάμπρα**» (τῆς ὁδοῦ Πατησίων). Οἱ ῥόλοι ἐμοιρασθήκαμε ἔτσι: Κυρὰ Κοντύλω ἢ Κα Φωφὼ Γεωργιάδη, Δένη ἢ Κα Βεράρδη—Σαραμαντῆ, Πηνελόπη ἢ Κα Ποφάντη, Σταμάτης ὁ κ. Θ. Ποφάντης καὶ Παναγιώτης ὁ κ. Τ. Ἀλκαῖος. «**Τὸ Φετιχ**» ἔκαμεν ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση, ὅταν παίχθηκε. Ὅλα τὰ φύλλα καὶ οἱ κριτικοὶ τῆς ἐποχῆς γράψανε μ' ἐνθουσιασμὸν γι' αὐτό.

«**Τὸ Φετιχ**» ξαναπαίχθηκε δὺ φορὲς τὸ καλοκαίρι τοῦ 1924 στὸ θεάτρο τοῦ Παγκρατιοῦ.

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Γοιὰ.

ΔΕΝΗ. — Κόρη τῆς παντρεμένη.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Κόρη τῆς Κοντύλως, γεροντοκόρη.

ΣΤΑΜΑΤΗΣ. — Ἄντρας τῆς Κοντύλως.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. — Γιὸς τοῦ Σταμάτη καὶ προγονὸς τῆς Κοντύλως.

Ἐποχὴ σύγχρονη. Σὲ μικρὴ ἐπαρχιακὴ πόλιν.

(Κρεβατοκάμαρα χωριάτικου σπιτιού. Στή μιὰ γωνία κρεβάτι. Κοιτά στον τοίχο τραπεζάκι με καθρέφτη πάνω. Δύο καρέκλες. Σὲ μιὰ γωνία μιὰ μεγάλη παλαικὴ κασέλα με ζωγραφιὲς καὶ μες στὴ μέση ζωγραφισμένον ἕναν κόκκορα. Ροῦχα γυναικεία κρέμονται στον τοίχο. Μιά πόρτα σὶὸ βάνος. Στους δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοίχους ἕνα παράθυρο.)

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

(Ἡ Κοιτύλω κάθεται σκεφτικὴ ἀντίκρου στὴν κασέλα κι' ἀναστενάζει. Μπαίνει ἡ Δένη.)

ΔΕΝΗ. — Τί κάθεται μοναχὴ σου, μπρὲ μάνα; Τί κάθεται καὶ συλλογιέσαι;

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ὅχι, παιδί μου. Δὲ συλλογιῶμαι τίποτα.

ΔΕΝΗ. — Μὰ πῶς; Ἐγὼ σὲ βλέπω σκεφτικὴ... Δὲν κάνει νὰ λυπείσαι... Τί σοῦ λείπει τάχα; Γιατί τάχα νὰ στενοχωριέσαι;

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ἀχ, κόρη μου! Καλὰ καὶ περὶκαλα εἴμαστε. Μὰ βλέπεις οἱ σύγχισες δὲ μᾶς λείπουνε...

ΔΕΝΗ. — Μὴν κάθεται τώρα, μπρὲ μάνα, καὶ συλλογιέσαι τέτοια πράγματα... Κάθε σπίτι ἔχει σύγχισες...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ἐχεις δίκιο, κόρη μου, νὰν τὴ λὲς αὐτά. Λίγες μέρες εἶσαι μαζί μας, καὶ δὲν ξέρεις τὰ βάσανά μου... Δὲν ξέρεις τίποτα... Καὶ πρὶν προφτάσης νὰν τὰ μάθης θὰ φύγης γιὰ τὴν Ἀθήνα, γιὰ τὸ σπίτι σου...

ΔΕΝΗ. — Τί βάσανα νὰ ξέρω; Ζῆτε καλὰ καὶ δοξασμένα. Τίποτε δὲ σᾶς λείπει, δόξα σ' ὁ Θεός! καὶ τὰ χτήματα καλὰ πάνε κι' ὁ Γιώργος, νᾶναι καλὰ, στέλνει ἀπὸ τὴν Ἀμερική.

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Νὰ μᾶς ζήση τὸ παιδί μου! ποτὲ δὲ μᾶς ἄφισε, ποτὲ!

ΔΕΝΗ. — Ἐπειτα κι' οἱ ἄλλοι δουλεύουνε.

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Τί νὰ σοῦ κάνουν αὐτοί;... Καλὰ ὁ Σταμάτης... Εἶναι καὶ γέρος... Ἡ δουλειὰ του λογαριάζεται γιὰ μισή... Μὰ κείνος ὁ προγονός μου ὁ Παναγιώτης! Ἐκεῖνος εἶναι τεμπέλης ὁ ἔρμος... Πότε δουλεύει καὶ πότε γυρίζει στὸ χωριὸ καὶ τεμπελιάζει καὶ πότε μουρχειται στὸ σπίτι στὸ κέφι...

ΔΕΝΗ. — Ἐ, τώρα μὴν τὰ θέλουμε κι' ὅλα... Ἀποῦ δὲ στενοχωριέστε δὲν πειράζει...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Τὸ φέρνει ὁ λόγος καὶ τὸ λέμε αὐτά...

ΔΕΝΗ. — Μὰ τότες γιατί στενοχωριέσαι;

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Κόρη μου καὶ Λένη μου, πρέπει νὰ στὸ πῶ. Δὲ με στενοχωράει τίποτ' ἀπ' αὐτά, ὅσο τὸ ἄλλο τὸ χειρότερο...

ΔΕΝΗ. — Μὰ, μπρὲ μάνα...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ἀχ, κόρη μου, ἔχω καὶ τὴ μεγάλη μου πίκρα... Τούτη τὴν Πηνελόπη τί θὰ τὴν κάμουμε;

ΔΕΝΗ. — Ἐχει μυαλὸ νὰ σκεφτῆ μοναχὴ της. Εἶναι μεγάλη πιά...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ἀχ, κόρη μου, μὴ μὴν τὸ θυμᾶς! Εἶναι μεγάλη. Εἶναι πού νὰ μὴν ἦτανε... Μπῆκε στὰ τριάντα ἔφετο, ἡ ἀχαίρευτη... Ἐγὼ εἶχα ὅλα μου τὰ παιδιά καμωμένα στὰ τριάντα μου... Ἄ! ἡ ἀχαίρευτη, ἡ ψυροπερήφανη...
ΔΕΝΗ. — Μὴ στενοχωριέσαι, μάνα. Αὐτὰ τυχαίνουνε στὰ σπίτια...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Τυχαίνουνε, δὲ λέω... Μὰ πάλι τριάντα χρονῶνε κι' ἀκόμα ἀνύπαντρη... Ἐσκότωσε τὰ νιάτα της με τίς ιδέες της... Εἴμαστε κι' ἐμεῖς περίφανε. Ἐέραμε νὰ μὴν τὸ ρίξουμε κάτω. Μὰ ξέραμε καὶ τὸ μπόι μας... Γι' αὐτὸ βρῆκαμε τοὺς ἀντάδες πού μᾶς πρέπανε. Καὶ γι' αὐτὸ ζούσαμε πάντα καλὰ καὶ δοξασμένα. Ἀχ, αὐτὴ ἡ ψυροπερηφάνεια εἶναι κακὴ ἀρρώστεια!

ΔΕΝΗ. — Ἀφισ'τα, μάνα ἀφισ'τα νὰ κουρεύονται...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ὅχι, δὲ μπορῶ νὰν τὰ ἀφίσω... Θέλω νὰ στὰ πῶ νὰ ξελαφρώσω...

ΔΕΝΗ. — Τί νὰ μοῦ πῆς;

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Μὰ εἶναι πράγμα σωστό, μὰ δὲν εἶναι κατάρρα, τόσους γαμπρούς καλοὺς καὶ προκομμένους νὰ τοὺς ἀποδιώξη ὅλους; Δὲν εἶναι ὀργὴ Θεοῦ αὐτὸ...

ΔΕΝΗ. — Μὰ τί γυρεύει νὰ βοῆ; τί γυρεύει; τί περιμένει;

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ὅχι, δὲ μπορῶ νὰν τὰ ἀφίσω... Θέλω νὰ στὰ πῶ νὰ ξελαφρώσω...

ΔΕΝΗ. — Τί νὰ μοῦ πῆς;

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Μὰ εἶναι πράγμα σωστό, μὰ δὲν εἶναι κατάρρα, τόσους γαμπρούς καλοὺς καὶ προκομμένους νὰ τοὺς ἀποδιώξη ὅλους; Δὲν εἶναι ὀργὴ Θεοῦ αὐτὸ...

ΔΕΝΗ. — Μὰ τί γυρεύει νὰ βοῆ; τί γυρεύει; τί περιμένει;

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ὅχι, δὲ μπορῶ νὰν τὰ ἀφίσω... Θέλω νὰ στὰ πῶ νὰ ξελαφρώσω...

ΔΕΝΗ. — Τί νὰ μοῦ πῆς;

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Μὰ εἶναι πράγμα σωστό, μὰ δὲν εἶναι κατάρρα, τόσους γαμπρούς καλοὺς καὶ προκομμένους νὰ τοὺς ἀποδιώξη ὅλους; Δὲν εἶναι ὀργὴ Θεοῦ αὐτὸ...

ΔΕΝΗ. — Μὰ τί γυρεύει νὰ βοῆ; τί γυρεύει; τί περιμένει;

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ὅχι, δὲ μπορῶ νὰν τὰ ἀφίσω... Θέλω νὰ στὰ πῶ νὰ ξελαφρώσω...

ΔΕΝΗ. — Ξέρεις τὴν ἡθελὰ νὰ σὲ ρωτήσω, μάνα καὶ φυλάκτηκα;

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Γιὰ πὲς μου, κόρη μου...

ΔΕΝΗ. — Μὴν ἐκαταλάβετε νᾶχη τίποτε στὸ νοῦ της γιὰ κανέναν; Μὴν τῆς ἐπέρασε καμμιά μεγάλη ιδέα;...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Μπᾶ - μπᾶ - μπᾶ, κόρη μου! Τὴν ξέρω καλά... Μακάρι νᾶχε κάτι στὸ νοῦ της! Κ' ἐμεῖς θὰ κάναμε τ' ἀδύνατα δυνατά... Μὰ...

ΔΕΝΗ. — Τότες τί ἔχει πάθει;...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ξέρω καὶ γὼ τί νὰ πῶ; Τὸ μυαλὸ της, τὸ μυαλὸ της, κόρη μου... (ἀκούονται βήματα στὴν πλαϊνὴ κάμαρα).

ΔΕΝΗ. — Σῶπα μάνα, γιατί πιστεύω πῶς ἔρχεται.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

(Μπαίνει ἡ Πηνελόπη).

ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Ὡστε, μάνα, θὰ πᾶς στὴν Ἀθήνα μαζί με τὴ Δένη; Ἐκεῖ πού διάβαζα τὸ σκέφτηκα καὶ ἦρθα νὰ ρωτήσω...

ΔΕΝΗ. — Βέβαια, θάρρη μαζί μου, ὅπως εἶπαμε, νὰ κάτση λίγον καιρό...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Καλὰ θὰ κάμειτε...

ΔΕΝΗ. — Θὰ τὴν πάρω νὰ ξεδώσω λίγο...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Γιατί νὰ μὴν ἔρθη; Γιατί νὰ μὴν ξεδώση; Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔλευθερος...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ἄ, Λένη μου, δὲν ξέρεις πόσο τὸ πιθυμᾶω νᾶρθω νὰ κάτσω λίγο μαζί σου... Μὰ συλλογιῶμαι καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τοὺς ἀφίσω.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Νὰ μὴ συλλογιέσαι τίποτα. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπινου ἐγὼ στὴ ζωὴ... Δὲν εἶν' ἔτσι, Λένη;...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ἐγὼ σᾶς πονᾶω, παιδιά μου. Καὶ δὲν μπορῶ νὰ ζῶ μακριά σας... Μὰ σεῖς... Τάχα ἔχετε τὴν ἴδια καρδιά;...

ΔΕΝΗ. — Γιατί τὰ λὲς, μάνα, αὐτά;...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Δὲν τὰ λέω γιὰ σέ...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Τότε θὰ λὲς γιὰ μέ... Μὰ ἐμὲ δὲν με νοιάζει. Σκέφτομαι ἀπάνω στὴ ζωὴ καὶ καταλήγω σὲ συμπεράσματα...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ἄ, κόρη μου! Ἄν ἐσκεφτόσουναι κι' ἂν εἶχες μυαλὸ νὰ σκεφτῆς, θὰ ζητοῦσες καλλιτέρα νὰ παντρευτῆς... Καὶ μεῖς θὰ σοῦ βρῆκαμε τὸν ἄνθρωπο καὶ θᾶτανε γιὰ μᾶς ἡ μεγαλύτερη παρηβιάνανε τὸ κεφάλι...

γοριά... Θᾶμαστε ἡσυχὸι πῶς δὲν ἐπήγες χαμένη...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Μὰ μήπως πιστεύετε πῶς ὁ γάμος εἶναι ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου;... Τέλος πάντων μπορεῖ νὰ εἶμαι κατὰ τοῦ γάμου!...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Μπάσα! τί λὲς, μωρὲ κόρη μου;... Τί βλαστημᾶς!... Μονάχα ἡ κατάρρα τοῦ Θεοῦ ἀφίνει τὰ θηλυκὰ ἀνύπαντρα... Πῶς τολμᾶς καὶ νὰν τὰ ξεστομίξης τέτοια πράγματα... Δὲ φοβᾶσαι;... Ποῖός μπορεῖ νὰ σταθῆ ἐνάντια τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα;...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Μπᾶ! (χαμογελάει).

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Μὴ γελᾶς... ὁ Θεὸς εὐλογεῖ τὰ σπίτια... Μονάχα τὰ σπίτια! Τί χαρὰ Θεοῦ εἶναι τὰ παιδιά!

ΔΕΝΗ. — Ἀλήθεια, τί εὐλογία.. τί χαρά.. τί εὐχαρίστηση!

ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Δὲ βαρυνέσαι... Μονάχα ἀρρώστιες, φτώχειες καὶ δυστυχίες.

ΔΕΝΗ. — Μὰ πρέπει νὰν τὸ γνωρίσης γιὰ νὰν τὸ καταλάβης... Ὅλα αὐτὰ τὰ κακά, τίποτα δὲν εἶναι μπροστὰ στὰ καλὰ καὶ στὰ ὄμορφα τοῦ σπιτιοῦ μᾶς παντρεμένης γυναικίας... Ἄμου με ἐμέ...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Τί νὰ γνωρίσω καὶ τί νὰ σ' ἀκούσω;... Μὴ δὲ διαβάζω; Μὴ δὲ βλέπω τί γίνεται σ' ὄλον τὸν κόσμo; Ὁ γάμος εἶναι δυστυχία. Ὁ γάμος εἶναι καταστροφή... Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπινου ἐγὼ εἶναι τὸ σπουδαῖο.

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Κόρη μου, κόρη μου, πάψε! πάψε! (Ἡ Πηνελόπη χωρὶς νὰ πῆ λέξη φεύγει καὶ χτυπάει τὴν πόρτα πίσω της).

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΔΕΝΗ. — Ἄντε, μπρὲ μάνα. Ἦσυχασε τώρα...

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Μὰ εἶμαι ἡσυχῆ... Αὐτὰ τάχω συνηθίσω...

ΔΕΝΗ. — Ἐ, τότες, ἀφισ'τα... Ἄκουσε. Εἴπαμε θάρρης στὴν Ἀθήνα.

ΚΟΝΤΥΛΩ. — Ξέρεις πόσο τὸ θέλω. Πιθυμᾶω νὰ κάτσω μαζί σου, νὰ χαρῶ καὶ τὰ παιδάκια σου... Νὰ φύγω καὶ ἀπὸ τοῦτο τὸ κακό, ἀπὸ τούτη τὴν καθημερινὴ σύγχυση...

ΔΕΝΗ. — Ἐ, τώρα... Πάλε;...

KONTYΛΩ.—Δὲ σοῦ λέω... Ἐδῶ εἶναι σπίτι μου. Καὶ τί σπίτι! (ἀναστενάζει.) Ἐδῶ πὺν ζήσαμε τὰ καλλίτερά μας χρόνια... Μὰ τώρα, στὰ γεράματα, θέλω νάναπαῶ λίγον καιρὸ καὶ νὰ φχαριστηθῶ λίγην ἡσυχία...

ΛΕΝΗ.—Δὲν εἴπαμε πὼς θάρθης; Ἐτελείωσε...

KONTYΛΩ.—Μὰ καὶ τούτη ἡ ἔρμη κι' ἄκλερῃ εἶναι κόρη μου καὶ τὴ λυπάμαι...

ΛΕΝΗ.—Δὲν παθαίνει τίποτα ἡ Πηνελόπη... Ἐπειτα θάναί κι' οἱ ἄντρες ἐδῶ.

KONTYΛΩ.—Ἄχ... μυαλὸ νὰ εἶχε μοναχά...

ΛΕΝΗ.—Αὔριο θετικὰ λοιπὸν θὰ φύγουμε... Εἶδες πάλε πὺν ὁ Σπῦρός μου μοῦ γράφει στὸ σημερινό του γράμμα νὰ βρισκόμαστε στὴν Ἀθήνα τὸ πολὺ σὲ δυὸ μέρες. Εἶναι, βλέπεις, μοναχός του.

KONTYΛΩ.—Ἄμ βέβαια, τί νὰ κάμη ὁ ἄντρας σὰν εἶναι μοναχός του... χωρὶς τὴ γυναῖκα εἶναι μισός...

ΛΕΝΗ.—Ἐχω μιὰ δοῦλα βέβαια στὸ σπίτι. Μὰ δυὸ παιδιὰ ποιὸς νὰν τὰ συγγύσει, ὅταν λείπει ἡ μάνα;...

KONTYΛΩ.—Ἀλήθεια, παιδί μου, ὅταν λείπει ἡ μάνα ἀπὸ τὸ σπίτι... (Σκέφτεται).

ΛΕΝΗ.—Μὰ τί σκέφτεσαι;...

KONTYΛΩ.—Τίποτα, παιδί μου, τίποτα...

ΛΕΝΗ.—Θὰ περάσης ὥραϊα στὴν Ἀθήνα...

KONTYΛΩ.—Τὸ πιστεύω. Κοντὰ σου θάμαι, παιδί μου... Μπορῶ νὰ περάσω ἄσκημα;

ΛΕΝΗ.—Μὰ κι' ὁ Σπῦρος μου θὰ σ' ἔχη καὶ κείνος σὰ μάνα του...

KONTYΛΩ.—Εἶπα θάρθω. Τῶχω ἀποφασισμένο ἀπὸ μέρες. Δὲ σ' τῶπα;

ΛΕΝΗ.—Μοῦ τῶπες. Μὰ εἶναι καιρὸς νὰ συγγυριότῃς. Πρέπει ὅλα ἀπόψε νάναί ἔτοιμα. Γιατὶ τὸ πρῶτὸ πρέπει νὰ φύγουμε. Δὲν κάνει ν' ἀργήσουμε. Ὁ Σπῦρος...

KONTYΛΩ.—Βέβαια. Ἐτσι εἶναι κι' ὅλας...

ΛΕΝΗ.—Τὸ λοιπὸν νὰ ετοιμάσης ὅ,τι θὰ πάρῃς μαζί σου γιὰ τὸ ταξίδι.

KONTYΛΩ.—Ναί. Τώρα θ' ἀδειάσω τὴν κασσέλα μου, καὶ θὰ βάλω μέσα ὅ,τι τσάτζαλα ἔχω. Ἐτσι θάναί κι' ὅλα μαζωμένα...

ΛΕΝΗ.—Κάμε ὅπως θέλεις, μάνα. (Ἡ Κοντύλω κοιτάζει τὰ ρούχα πὺν κρέμονται στὸν τοίχο καὶ τὴν κασσέλα. Κατεβάζει τὰ ρούχα καὶ τὰ βάζει σὲ μιὰ καρέκλα κοντὰ στὴν κασσέλα.)

ΛΕΝΗ.—Μὴ θέλεις, μάνα, νὰ σὲ βοηθήσω;

KONTYΛΩ.—Ἄφρησέ με, παιδί μου. Μ' ἀρέσει νὰν τὰ συγγύρω μοναχὴ μου...

ΛΕΝΗ.—Καλὰ τότες. Κάμε, μάνα, ὅπως ὀρίζεις. Ἐγὼ θὰ πάω μέσα νὰ ετοιμάσω καὶ τὰ δικὰ μου τὰ πράγματα σιγὰ—σιγὰ...

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

(Βγαίνει ἡ Λένη καὶ μένει ἡ Κοντύλω μόνη.)

KONTYΛΩ.—(Γονατίζει μπρὸς στὴν κασσέλα, τὴν ἀνοίγει καὶ σκύβει μέσα.) ὦ! κασσέλα, κασσέλα μου... Ἐσωριαστικὴς πιά καὶ σύ. Πὼς πέφτει σάπιο τὸ ξύλο σου...

... πὼς ἐγιόμισανε ὅλα (ἀνασκαλεύει μέσα στὴν κασσέλα) ἀπὸ κίτρινη σκόνη... Ἄχ! παλιοκούρελα...

(Βγάζει ἓνα παλιὸ φέσι, ἓνα κίτρινο μαντήλι τοῦ κεφαλιοῦ κι' ἄλλα παλιὰ ρούχα καὶ τὰ βάζει κάτω στὸ πάτωμα) ... Κείνος ὁ καιρὸς... Ποῦ εἶναι;...

Ποῦ φύλαγα δὴ μέσα τὰ πεντόλιρα καὶ τῆς σφάντζικες καὶ τὶς ντουπίες καὶ τὰ κολωνάτα μαντυλιές... Ἄχ! πὺν τᾶφερνε ὁ σχωρεμένος καὶ τοῦ τὰ φύλαγα... (Βγάζει κ' ἓνα μεταξωτὸ μαντήλι μ' ἓνα κόμπο στὴν ἄκρη) ... Καὶ τώρα φραγκάκια καὶ πενταροδεκάρες...

Ἄχ, κασσέλα μου, κασσελοῦλα μου! Ποῦ μοῦ φύλαγες τὰ μεταξωτὰ καὶ τὰ λογιῆς—λογιῆς φάδια, τὰ δλόχρυσα κοντογούνια, τὰ φέσια μὲ τὶς χουσὲς φουντες, τὶς πέτσες τὸ δίμιτο πανὶ κι' ὅλη τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ... Τώρα τσάτζαλα, μονάχα τσάτζαλα... ὦ, καὶ σύ, κασσελοῦλα μου... Κούρβουλο καὶ σύ, κούρβουλο κι' ἐγὼ! Ἄχ, τὰ αἰστάνεσαι καὶ σύ, χωρὶς ἄλλο τὰ αἰστάνεσαι... Κλάψε μαζί μου καὶ σύ... (Σιγοκλαίει).

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΤΗ

(Μπαίνει ἄξαφνα ἡ Πηνελόπη.)

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—(Μὲ ἄργιον τρόπο). Τί κλαψίματα εἶν' αὐτὰ; (Ἡ Κοντύλω σιωπηλῇ

σιγοκλαίει. Ἡ Πηνελόπη πλησιάζει). Τόσην ὄραν σ' ἀκούω νὰ μουμουρίζεις... Πάλε μοῦ χάλασες τὴν ἡσυχία, ἐκεῖ πὺν διάβαζα... Τί νὰί πάλε αὐτὰ;... Σὲ βαρέθηκα...

KONTYΛΩ.—Τὴ μάνα σου βαρέθηκες, κόρη μου;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Τὴ μάνα μου κι' ὅλον τὸν κόσμο...

KONTYΛΩ.—Τί εἶν' αὐτὰ, Πηνελόπη μου;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Τί νάναί; Μὰς ἔφαγες ἐδῶ μέσα...

KONTYΛΩ.—Ἐγὼ σὰς ἔφαγα;...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Ἄμ βέβαια. (Ἡ Κοντύλω τὴν κοιτάζει σιωπηλῇ). Βέβαια πὺν μὰς ἔφαγες. Κάθε στιγμή τρώγεσαι. Πότε μ' ἔμε καὶ πότε χωρὶς λόγο...

KONTYΛΩ.—Ἐγὼ σοῦ τὰ λέω γιὰ τὸ καλὸ σου, Πηνελόπη μου... Μὰ ἐσὺ δὲ θέλεις νὰ μ' ἀκούσης...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Καλὰ. Καλὰ. Μὰ τώρα τί ἀνακατεύεις αὐτοῦ;

KONTYΛΩ.—Ἄλλο τοῦτο πάλε! Δὲν μπορῶ νὰ κοιτάξω τὴν κασσέλα μου; Δὲ μπορῶ νὰ τὴ συγγύρω;...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Τί νὰ συγγύρης;... Τὰ παλιοκούρελά σου, τὴν παλιοκασσέλα σου, τὴ σαπισμένη, τὴ συφοριασμένη...

KONTYΛΩ.—(Δίγο θυμωμένη). Ἰσαῖσα, ἀφοῦ σὲ πειράζει, ἀπὸ αὔριο δὲ θὰ σοῦ κἀνη ἐνόχληση...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Γιατί; (Εἰρωνικὰ). Μὴν ἔχεις κανένα σκοπὸ νὰν τὴν πάρῃς μαζί σου στὴν Ἀθήνα;

KONTYΛΩ.—(Σηκώνεται ὀρθῇ). Καὶ βέβαια θὰ τὴν πάρω μαζί μου.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—(Ἄγρια). Τὴν παλιοκασσέλα, στὴν Ἀθήνα, τὴν παλιοκασσέλα! Τί νὰί τοῦτα πὺν λὲς, μάνα;

KONTYΛΩ.—Θὰ τὴν πάρω, σοῦ λέω, μαζί μου στὴν Ἀθήνα. Νὰν τὸ ξέρῃς. Ἀπὸ τὰ μικρά μου χρόνια δὲ χωρίστηκα ποτὲς ἀπὸ δαύτη. Καὶ τώρα δὲν μπορῶ νὰν τὴν ἀφήσω ἐδῶ μακριά μου. Θὰ τὴν πάρω μαζί μου.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Θὰ τὴν πάρῃς μαζί σου... Θὰ τὸ ἰδοῦμε αὐτὸ...

KONTYΛΩ.—Καὶ πὼς τάχα; Δὲν ἔξουσιάζω νὰ κἀμω ὅ,τι θέλω τὴν κασσέλα μου, πὺν τὴν ἔχω συντροφιά στὴν κάμαρά μου ἀπὸ κορίτσι ἀκόμα; Ποῦ φύλαξε τὴν

προϊκά μου... Ποῦκλεισε τὴν πηγὴ κάθε χαρᾶς τοῦ σπιτιοῦ μας...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Καλὰ. Μὰ δὲ θὰ τὴν πάρῃς μαζί σου!

KONTYΛΩ.—Καὶ τί σὲ βλάβει τάχα ἐσὲνα αὐτὸ;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Ἄφρησέ με, δὲ μπορεῖς νὰ κἀμῃς ὅ,τι θέλεις...

KONTYΛΩ.—Τί; Θὰ μὲ μπόδισετε νὰ τὴν πάρω μαζί μου;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Καὶ βέβαια θὰ σὲ μπόδίσουμε. Παραγέρασες τώρα καὶ δὲν πρέπει νὰ σ' ἀφίνουμε νὰ κἀμῃς ὅ,τι θέλεις.

KONTYΛΩ.—Ἐτσι εἶναι; (Θυμωμένη). Σὰς λέω τὸ λοιπὸν πὼς κανέναν δὲ μπορεῖ νὰ μ' ἐμποδίσῃ!

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Καὶ γὼ σοῦ λέω πὼς δὲ θὰ σᾶφίσω νὰν τὴν πάρῃς μαζί σου. Δὲ θὰ γίνουμε μεῖς ρεζήλι στὴν Ἀθήνα μὲ τὴν παλιοκασσέλα σου.

KONTYΛΩ.—Πὼς;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Θέλεις δηλαδὴ νὰ μὰς κἀμῃς θέατρο σὲ μιὰν Ἀθήνα...

KONTYΛΩ.—Νὰ σὰς κἀμω θέατρο λέει;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Ἄμ βέβαια. Σὰν ἰδοῦνε αὐτὴ τὴν παλιοκασσέλα, τί θὰ ποῦνε;

KONTYΛΩ.—Ἐ! τί θὰ ποῦνε;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Τί θὰ ποῦνε γιὰ μὰς καὶ γιὰ τὸ σπίτι μας;... Θὰ μὰς πάρουνε στὴν κοροῖδία...

KONTYΛΩ.—Γιατί, μωρή, θὰ μὰς γελάσουνε;... Τὸ σπίτι μας ἦτανε κ' εἶναι τιμημένο! Καὶ τούτη ἡ κασσέλα ἔκλειγε μέσα τὴς πλοῦτια καὶ πλοῦτια!...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Καὶ τί ἔχει νὰ κἀνη αὐτὸ;

KONTYΛΩ.—Ἐχει καὶ παράχει. (Μικρῇ σιωπῇ)... Ἐγὼ ὥστόσο θὰ τὴν πάρω μαζί μου στὴν Ἀθήνα. Κι' ὅποιος θέλει ἄς ἔρθῃ νὰ μὲ μπόδίσῃ!

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Καλὰ. Καλὰ. Τώρα πὺν θάρθῃ ὁ Παναγιώτης κι' ὁ πατέρας, θὰ ἰδῆς...

KONTYΛΩ.—Μωρὸ ποιὸς Παναγιώτης καὶ ποιὸς πατέρας;! Δὲ ντρέπεσαι νὰ φοβερίζῃς τὴν μάνα σου; Τὸ μητριό σου καὶ τὸν προγονό μου θὰ φοβηθῶ γὼ τώρα στὰ γεράματα!

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Ἐ!... ὅπου κι' ἄν εἶναι θάρθουνε καὶ θὰ ἰδῆς.

KONTYΛΩ.—(Δυνατά). Θὰ τὴν πάρω μαζί μου, στρίγγλα, καὶ θὰ σκάσης!

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Ὅχι, σοῦ λέω, δὲ θὰ τὴν πάρης. Δὲ θὰν τὴν πάρης! Δὲν θὰν τὴν πάρης!...

KONTYΛΩ.—Θὰν τὴν πάρω!

ΣΚΗΝΗ ΕΧΤΗ

(Μπαίνει ἡ Δένη)

ΛΕΝΗ.—Τί ναι αὐτὰ πάλε; Τί φωνές εἶν' αὐτές; Τί τσακώματα; Καὶ σύ, Πηνελόπη, ἐβάλθηκες νὰ πεθάνης τὴ μάνα...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Τί νὰν τὴν πεθάνω... Τῆς λέγω ἕνα λογικὸ πρᾶμμα, μὰ δὲ θέλει νὰν τ' ἀκούσῃ...

KONTYΛΩ.—Τί λογικὸ καὶ ξελογικὸ;... Ἀνοησίες καὶ παραλοίσματα...

ΛΕΝΗ.—Μὰ, μπρὲ μάνα, ἡσύχασε... KONTYΛΩ.—Τί νὰ ἡσυχάσω, ποῦ θὰ μὲ φάῃ...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Ἄκου δῶ, Δένη, νὰ ἰδῆς. Θέλει νὰ πάρη-μαζί της στὴν Ἀθήνα αὐτὴ τὴν παλιοκασέλα...

ΛΕΝΗ.—Ἐ, καὶ γιατί νὰ μὴν τὴν πάρη;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Ὅ! Βλέπω καὶ σὺ τὸ ἴδιο μυαλό ἔχεις...

ΛΕΝΗ.—Μὰ τί ἔπαθες; Τί βλάβει αὐτό;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Εἶναι ντροπὴ σας!... Μέσα στὴν Ἀθήνα μιὰ τέτοια παλιοκασέλα χωριάτικη...

ΛΕΝΗ.—Δὲν τὴν βλέπω τὴ ντροπὴ. KONTYΛΩ.—Ποιὰ ντροπὴ, μωρή; ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—(Βγαίνοντας). Καλά. Καλά. Ἐγὼ ξέρω τί θὰ κάμω.

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

(Βγαίνει ἡ Πηνελόπη)

ΛΕΝΗ.—Ἡσύχασε τώρα, μπρὲ μάνα... KONTYΛΩ.—Μὰ μπορῶ, παιδί μου; Μ' ἀφίνει νὰ ἡσυχάσω ἢ προκομμένη ἢ κόρη μου;

ΛΕΝΗ.—Ἄφισ' τη νὰ λέῃ... KONTYΛΩ.—Μὰ δὲ μπορῶ ν' ἀκούω τ' ἀνάποδα... Ἀκοῦς λέει νὰ μὴν πάρω τὴν κασέλα μου στὴν Ἀθήνα. Καὶ γιατί; Γιατί ἔτσι τὸ θέλει. Γιατί ἔτσι τῆς ἐκατέβηκε... Ἀκοῦς ἐκεῖ ἰδέα!

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΩΗ

(Μόλις βγαίνει ἡ Δένη, ἀκούονται ἀπόξω δυνατὲς φωνὲς τοῦ Παναγιώτη: «Ἄφισέ με ἐμὲ νὰν τὰ διορθώσω». Ἡ φωνὴ του τραυλίζει ὡς τὸ τέλος τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸ ἀλαφρὸ μεθύσι ποῦ ἔχει. Ἀμέσως ἔπειτ' ἀπὸ τὴ φωνὴ αὐτὴ, ἀνοίγει ὁ Παναγιώτης τὴν πόρτα καὶ μπαίνει. Ἀζολουθοῦν ἡ Πηνελόπη καὶ ἡ Δένη).

KONTYΛΩ.—(Φοβισμένη). Καλῶς ἦρθες, παιδί μου. Βγάλε τὸ καπέλλο σου. Κάτσε.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—(Χωρὶς νὰ βγάλῃ τὸ καπέλλο του. Πρὸς τὴν Κοτύλω). Ἄκουσέ με δῶ. Τί μαθαίνω; Τί μοῦλεγε ἡ Πηνελόπη; Ἐχεις σκοπὸ, λέει, νὰ πάρης μαζί σου αὐτὴ τὴν παλιοκασέλα, αὐτὸ τὸ σαπισμένο βρωμοέπιπλο στὴν Ἀθήνα... Για πρωτεύουσα, βλέπεις, τῶχουμε! Τί ναι αὐτὰ;...

KONTYΛΩ.—Μὰ, παιδί μου... ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Τί παιδί σου καὶ ξεπαιδί σου... Βλέπω δὲν τὰ πᾶμε καλά... Τί ἰδέες εἶν' αὐτές; Τί ντροπές! Τί συφορές... Ἐλα τώρα... Ὁ ἄλλᾶξής, ὅμως γνώμη...

KONTYΛΩ.—Μὰ δὲ βλάβει τὸ πρᾶμμα... ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Τί; Δὲ βλάβει;... Πιστεύεις πὼς ἔχουμε ἀνάγκη γιὰ κοροϊδίες μέσα σὲ μιὰν Ἀθήνα;... Καταλαβαίνεις πὼς πρέπει νάχουμε καὶ κάποιο φιλότιμο... Καὶ τοῦτο τὸ φιλότιμο τὸ ἐξουσιάζει ὁ ἄντρας... Ἡ γυναῖκα δὲν μπορεῖ νὰν τὸ στραπατσάρῃ... Κατάλαβες τώρα;

KONTYΛΩ.—Ναί. Μὰ τί φταίει ἡ κασέλα μου τώρα;... ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Ἄκου δῶ. Ἡ δὲ θέλεις νὰ μ' ἀκούσης;... Ἐσὺ ἔχεις τώρα τὸνομα τοῦ πατέρα μου. Δὲν εἶν' ἔτσι; Σὲ γνωρίζει ὁ κόσμος γιὰ κυρὰ-Σταμάτινα. Τὸ λοιπὸν σὰ γελᾶση με' σένα ὁ κόσμος, θὰ γελᾶση με' τὸνομα τοῦ πατέρα μου καὶ με' τὸνομα τὸ δικό μου. Καταλαβαίνεις ἢ δὲ θέλεις νὰ καταλάβης Ρωμέικα;...

KONTYΛΩ.—Μὰ τί σὰς ἔφταιξε ἡ κασέλα μου;... ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Ἀχαχοῦχα! Σοῦ μιλῶ γιὰ φιλότιμο καὶ μοῦ μιλεῖς γιὰ παλιοκασέλες!

ΛΕΝΗ.—Ἄς φωνάξῃ... Μήπως αὐτὴ θὰ σὲ διενθύνῃ;...

KONTYΛΩ.—Καὶ βέβαια ποῦ δὲ θὰν τῆς περάσῃ...

ΛΕΝΗ.—Ἐλα, μάνα, τώρα! Ἐξάσέ τα... Ἐτοίμασε τώρα τὰ πράμματά σου. Βάλε τα στὴν κασέλα σου καὶ μὴ σὲ μέλει...

(Ἡ Κοτύλω χωρὶς νὰ μιλή μαζεύει τὰ ροῦχα της καὶ τὰ ξεσκονίζει).

ΛΕΝΗ.—Μὴ θέλεις μάνα νὰ σὲ βοηθήσω;

KONTYΛΩ.—Ἄφισέ τα κόρη μου. Δὲν πειράζει.

ΛΕΝΗ.—Μὰ ὄχι. Ἐσὺ κουράζεσαι μοναχὴ σου. Ἄφισε νὰ σοῦ δώσω λίγο χέρι καὶ γῶ.

(Βοηθαίει καὶ ἡ Δένη. Ξεσκονίζουν τὰ ροῦχα καὶ τὰ διπλώνουν καὶ ἀδειάζουν τελείως τὴν κασέλα. Ἐνῶ κάνουν αὐτὰ, ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ Παναγιώτη, ποῦ τραγουδάει στὸ δρόμο με' φωνὴ μεθυσμένου, καθὼς πλησιάζει καὶ μπαίνει στὸ σπίτι:

«Νᾶταν ἡ θάλασσα χρυσοὶ
Καὶ τὰ καράβια κοῦπες
καὶ οἱ λαγοὶ νὰ βγαίνανε
ψημένοι ἀπὸ τὶς τρῦπες.»

Μόλις τελειώνει τὸ τραγοῦδι, ἀμέσως ἀκολουθεῖ ὁ διάλογος, ἐνῶ συγχρόνως ἡ Δένη καὶ ἡ Κοτύλω ἐξακολουθοῦν νὰ ταχτοποιοῦν τὰ ροῦχα).

KONTYΛΩ.—Ὁχι, ἐκεῖνος ὁ προκομμένος μου εἶναι πάλε...

ΛΕΝΗ.—Σὰν τὴ φωνὴ τοῦ Παναγιώτη. KONTYΛΩ.—Αὐτὸς εἶναι καὶ μοῦρχειται πάλε καμωμένος. Θὰ πῆγε πάλε καὶ τὸ τράβηξε καὶ ἦρθε νὰ μοῦ ταράξῃ τὸ σπίτι... Ἀυστυχία μου, τί τραβάω μ' αὐτὸν τὸν προγονό!...

ΛΕΝΗ.—Ἐ... KONTYΛΩ.—Τί φροῦτο μοῦφερε κι' αὐτὸς ὁ ἄντρας μου... ΛΕΝΗ.—Αὐτὰ εἶναι τυχερά... KONTYΛΩ.—Δὲ λέω... Μὰ ναι πολὺ μεγάλο βάσανο... Καὶ νᾶτανε παιδί μου καλά... Καλὰ καμωμένα... Μὰ νᾶχω καὶ τὰ μεθύσια τοῦ προγονοῦ μου...

ΛΕΝΗ.—Ἐ... τὴν ἴσως... KONTYΛΩ.—Ναί. Τί νὰ γένη... Μὰ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο καὶ τὸ ἄλλο μαζωμένα κάθοντε τὴ ζωὴ μου μαρτύριο... Κι' ὅλα τοῦτα τώρα στὰ γεράματα μοῦ μελλόντανε...

ΛΕΝΗ.—Ἐ... KONTYΛΩ.—Μὰ τότες θὰ πάω νὰ κοιτάξω. KONTYΛΩ.—Πῆγαινε, κόρη μου... Καὶ προσπάθησε νὰ ἡσυχάσης τὸ πρᾶμμα. Προσπάθησε, κόρη μου, νάχης τὴν εὐκὴ τοῦ Θεοῦ... ΛΕΝΗ.—Ἡσύχασε, μάνα... Σῶπα, μπρὲ μάνα. (Κινεῖ νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν πόρτα).

KONTYΛΩ.—Καὶ με' τρόπο, κοίταξε με' τρόπο, γιατί ὁ Παναγιώτης εἶναι στὸ κέφι. ΛΕΝΗ.—Καλά, μάνα. (Βγαίνει).

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Δὲ μπορεῖ νὰ καταλάβῃ ἢ μάνα πὼς ἢ κασσέλα τήνε ντροπιάζει . . .

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Ἐσένα σὲ ντροπιάζει τὸ φέροσμό σου . . . Ἡ κασσέλα μου εἶναι τιμῆ μου καὶ ὑπόληψή μου . . .

ΛΕΝΗ.—Μὰ γιὰ ἡσυχάστε. Πηνελόπη, μάνα, μὴν κάνετ' ἔτσι . . .

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Ἀφίστε τώρα τοὺς γυναικοκαυγάδες . . . Ἐδῶ πρόκειται γιὰ σοβαρότερο πρᾶμμα . . . Τὸ λοιπὸν τὴν κασσέλα δὲ θὰν τὴν πάρης μαζί σου . . .

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Μὰ δὲ βλάβει . . . Ἐπειτα ποῦ θὰ βάλω τὰ τσάτζαλά μου; . . .

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Βάλ' τα ὅπου θέλεις. Ἀγόρασε ἓνα μπאוῦλο. Δέσε τα μ' ἓνα σπάγο . . . Κάμε τα ὅ, τι θέλεις! Μὰ οὔτε νὰ μιλήσῃς γιὰ τὴν κασσέλα . . . Πρόκειται περὶ φιλότιμο . . .

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Μά . . .

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Δὲν ἔχει «μὰ». Μὴν ἐπιμένῃς γιὰτὶ θάξουμε ντροβάλα . . . (Ἀκουρμαίνεται). Σταθῆτε. Κᾶποιος ἔρχεται. Θάναί ὁ πατέρας. Αὐτὸς θὰ ξεκαθαρίσῃ τὰ πρᾶμματα.

ΛΕΝΗ.—(Παρακαλεστικά). Μὰ μὴν τὸν ἀνακατέψετε τώρα . . .

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Ἐλόγου σου μὴν ἀνακατεύεσαι. Ὁ πατέρας μονάχα ἔχει γνώμη ἐδῶ μέσα. Δεύτερα ἐγώ. Ἐσεῖς εἴσαστε γυναῖκες! . . .

ΣΚΗΝΗ ΕΝΝΑΤΗ

(Μπαίνει ὁ Σταμάτης. Βγάζει τὸ καπέλο του καὶ τὸ ἀπιθώνει κάπου).

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—(Μὲ φωνὴν χορρασμένην). Τί εἶναι; Γιατὶ κάνετ' ἔτσι; Μπᾶ, τί φωνὲς εἶν' αὐτές! Τί γίνηκε δῶ μέσα;

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Ἀκουσε, πατέρα, νὰ σοῦ τὰ ξηγήσω ὅλα . . .

ΛΕΝΗ.—Δὲν εἶναι τίποτα . . .

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Πῶς δὲν εἶναι; Εἶναι ζήτημα γιὰ φιλότιμο. Καὶ αὐτὰ τὰ ζητήματα δὲν τὰ παραρρίχνουν οἱ ἄντρες. Ἄκου, πατέρα.

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—Ἀκούω.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Αὔριο ἐλόγου της, (δείχνει τὴν Κοτύλω), θὰ φύγῃ γιὰ τὴν Ἀθήνα . . .

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—Τὸ ξέρω κ' εἴμαστε σύμφωνοι.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Καλὰ αὐτό. Μὰ εἶναι κάτι ἄλλο σπουδαῖο. Θέλει νὰ πάρῃ μαζί της ἐκείνη τὴν παλιοκασσέλα. (Τὴ δείχνει). Σὰ νὰ μὴν ὑπάρχει στὸν κόσμον ἄλλο ἔπιπλο νὰ πάρῃ μαζί της . . . Καὶ τὸ κάνει αὐτὸ γιὰ νὰ μᾶς ξεφτελίσῃ τὸ σπίτι . . . Νὰ δείξῃ μέσα στὴν Ἀθήνα πὼς τραβάμε τάχα δυστυχίες . . .

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—Ἀλήθεια;

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Βέβαια. Θὰ τὴν πάρω μαζί μου τὴν κασσέλα μου. Δὲ μπορῶ νὰ τὴ χωριστῶ . . .

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—Μὰ καλὰ. Δὲν μπορεῖς νὰ πάρῃς κανένα ἄλλο ἔπιπλο μαζί σου; Δὲ μπορεῖς νὰ δέσῃς τὰ ροῦχά σου ἄλλιῶς; . . .

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Δὲ μπορῶ νὰν τὴν ἀφίσω τὴν κασσέλα μου μακριά μου. Τὴν ἔχω μαζί μου ἀπὸ ὅταν ἤμουνα κόρη. Καὶ τώρα δὲν μπορῶ νὰ τὴν ἀποχωριστῶ.

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—Μὰ πρέπει νὰν τὴν ἀφίσης.

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Ἐγὼ δὲ βλέπω τὸ λόγο. Γιατὶ πρέπει; Μὴ μοῦ κάνει ντροπή; Αὐτὴ μοῦ θυμάει ὅλη τὴν τιμὴ καὶ ὅλη τὴν ὑπόληψη καὶ ὅλη τὴν εὐτυχία τοῦ σπιτιοῦ μου! . . .

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Μᾶς ἔξευτελίζει τὸ σπίτι μας! Τίποτ' ἄλλο! . . .

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—Ὅχι, Κοτύλω. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰν τὴν πάρῃς μαζί σου.

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Μὰ γιατί;

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—Ἄκου ποῦ σοῦ λέω γώ. Δὲ θὰ τὴν πάρῃς! . . .

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Ὅχι, θὰ τὴν πάρω.

ΣΤΑΜΑΤ. καὶ ΠΑΝΑΓ.—Δὲν θὰ τὴν πάρῃς! Δὲν θὰ τὴν πάρῃς!

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Ἄκου, πατέρα. Τὰ πολλὰ λόγια εἶναι φτώχεια . . . Τὶ χρειάζονται πολλὰς συζητήσεις. Νὰ τὴν πάρουμε τὴν κασσέλα καὶ νὰν τὴν σπάσουμε.

ΚΟΝΤΥΛΩ.—(Μὲ ἄγρια φωνή). Νὰν τὴν σπάσετε!

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Κ' ἔτσι δὲ θὰ μπορῇ πὰ νὰ ζητήῃ νὰν τὴν πάρῃ μαζί της στὴν Ἀθήνα.

ΛΕΝΗ.—Ὅχι . . . Ὅχι . . . Δὲν κάνει . . .

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Κάνει καὶ παρακάνει!

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.—Πρέπει νὰ τελειώσῃ αὐτὸ τὸ ζήτημα . . .

ΚΟΝΤΥΛΩ.—(Ἄγρια). Σῶπα καὶ σύ, μωρή!

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Γιὰ νὰ τελειώσῃ αὐτὴ ἢ φασαρία πρέπει νὰ λείψῃ αὐτὴ ἢ παλιοκασσέλα. Ἐτελειώσε!

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Ποτέ! (Τρέχει καὶ πέφτει ἐπάνω στὴν κασσέλα καὶ τὴν ἀγκαλιάζει) . . . Κασσέλα μου! Κασσέλα μου, κασσέλα μου. . . Ἄχ! δὲ μπορῶ νὰ σὲ χάσω . . .

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Αὐτὴ καὶ τὰ κομμάτια τῆς κασσέλας μπορεῖ νὰ πάρῃ μαζί της.

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—Πάψε, Παναγιώτη. Σκόσου, Κοτύλω. Ἐλα σύ. (Ἡ Κοτύλω σηκώνεται καὶ πλησιάζει). Ἄκου. Νὰ μᾶς ὑποσχεθῇς πὼς δὲ θὰ τὴν πάρῃς μαζί σου τὴν κασσέλα, γιὰ νὰ νὰ μὴν τὴ σπάσουμε καὶ νὰ σοῦ τὴ φιλάσουμε . . .

ΚΟΝΤΥΛΩ.—(Θυμωμένη) Ὅχι, ὄχι, σὰς εἶπα! Θὰ τὴν πάρω μαζί μου.

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—Ποτέ!

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Ποτέ!

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Ἄχ! με βασανίζεται! Κάτι θὰ μοῦρθη . . . Λίγο νερό . . . (Πλησιάζει τὴν πόρτα γιὰ νὰ βγῇ.)

ΛΕΝΗ.—Πάμε μαζί νὰ πιῆς λίγο νερὸ νὰ συνέρθῃς . . . (Βγαίνουν μαζί ἡ Κοτύλω καὶ ἡ Λένη).

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Πρέπει νὰ τελειώσῃ αὐτὴ ἢ ἱστορία (Πλησιάζει τὴν κασσέλα, τὴν ἀρπάζει καὶ τὴ σέρνει πρὸς τὴν πόρτα. Ὁ Σταμάτης κάνει σημεῖο μόνο μὲ τὸ κεφάλι πὼς εἶναι σύμφωνος καὶ ξακολουθεῖ νὰ κάθεται μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι στὸ

χέρι του. Ἡ Πηνελόπη ἀνοίγει τὴν πόρτα καὶ ὁ Παναγιώτης βγάζει ἔξω τὴν κασσέλα. Βγαίνει κ' ἡ Πηνελόπη).

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—Πῶ, πῶ, ἄνου - κάτου ἐγίνηκε τὸ σπίτι σήμερα.

ΣΚΗΝΗ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

(Μετὰ 15 δευτερόλεπτα μπαίνουν ἡ Κοτύλω κ' ἡ Λένη μαζί καὶ κοιτάζουν γύρω γύρω τὸ δωμάτιο).

ΚΟΝΤΥΛΩ.—Ποῦ εἶναι ἡ κασσέλα; Ἡ κασσέλα μου!

ΛΕΝΗ.—Μπᾶ! Ποῦ εἶναι; (Κοιτάζουν καὶ ἡ Λένη καὶ ἡ Κοτύλω τὸν Σταμάτη, ποὺ κάθεται ἀκίνητος καὶ σιωπηλός).

ΚΟΝΤΥΛΩ.—(Ἄγρια) Ἄχ! Θὰ μοῦ τὴ σπάσουν! ὦ! τὴν ἔρημη! . . . (Ἀκούεται ἀπὸ τὴν ἀλὴ κρότος κασσέλας ποὺ σπάζει. Τρέχει ἡ Κοτύλω πρὸς τὸ ἓνα παράθυρο καὶ ἀπὸ πίσω της ἡ Λένη.)

ΚΟΝΤΥΛΩ.—(Μόλις ρίχνει τὴν πρώτη ματιὰ ἀπὸ τὸ παράθυρο πρὸς τὰ ἔξω) ὦ! ἡ κασσέλα μου, ἡ κασσέλα μου! Πάει! Μοῦ τὴν κομματιάσαν! . . . (Σωριάζεται ἀπόπληχτη στὸ πάτωμα).

ΛΕΝΗ.—Ἄχ μάνα! Μανοῦλα μου! . . . (Σκύβει, τὴν ἀρπάζει καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν περιποιηθῇ.)

ΣΤΑΜΑΤΗΣ.—(Τρέχει κατατρομαγμένος) Τί εἶναι; Τί ἔχει; Τί ἔπαθε; . . .

ΛΕΝΗ.—Εἶτανε γραφτὸ ἡ κασσέλα νὰ φάῃ τὴ μάνα μας.

ΑΥΛΑΙΑ

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

“ΝΕΡΑΪΔΑ,”

Ὁ Α. Thumb σὲ μιὰ ἔξοχη μελέτη του γιὰ τὴν ντοπιολογία τῆς Ἀμοργῆς (Indo-germanische Forschungen τ. 11 (1892) σ. 79-84) κατὰβηθα μελετᾷ τὸ Α τῆς **Νεραΐδας** κι ἀπελπίζεται πὺ τὸ λόγο του δὲ βρίσκει.

Ὁ Hadzidakis σ'ἓνα γράμμα του πρὸς τὸν Thumb (ὅπου εἶπαμε σ. 84. σημ. 3) τὰ χάνει μὲ τὸ ΑΙ τὰ χάνει καὶ μὲ τὸ Ι (Νεραΐδα). Ρωτᾷ μάλιστα μήπως καὶ ἡ **Νεραΐδα** ἡ δική μας ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴν ἀρχαία τὴν **Νηρεΐς** ἢ **Νηρεΐς**.

Πὼς τὸνομα εἶναι τὸ ἴδιο μονάχα ἓνας Hanzidakis μπορεῖ νὰ μὴν τὸ βλέπει. Καὶ δὲν τὸ βλέπει, ἐπειδὴ δὲ συνηθίζει νὰ βλέπει τὰ σύνολα, παρὰ μονομερήτικα τὰ ξετάζει τὰ πράματα.

Πρώτη μας παρατήρηση πὺ ἡ **Νηρεΐς** τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς σπάνια πολὺ στὸν ἐνικό. Στὸν πληθυντικὸ τὴν ἀνταμώνουμε τὸ περισσότερο, ἀφοῦ κίόλας μιὰ κόρη δὲν εἶναι, εἶναι κόρες τοῦ Νηρέα **τῶν ἑκατομπόδων Νηρηίδων ἀκόλουθος**, λέει ὁ θεῖος Σοφοκλῆς (OK 717) βλέπε καὶ τὰ λεξικά.

Υπάρχει ὅμως κι ἄλλη μιὰ θεὰ τοῦ νεροῦ-ποταμοῦ ἢ θάλασσας-πὺ καὶ δάφνη χαιρεται τὸν πληθυντικὸ, ἢ **Ναῖς**. Ἄμα ὑποθέσουμε μάλιστα τὶς δυὸ λέξεις ἀφτὲς ζεβγαρωμένες μὲ τὴν ἀγαπητὴ στοὺς ἀρχαίους λέξη **χορός**, ἔφκολα τὶς βγάζουμε ἐνωμένες στὸν πληθυντικὸ καὶ τὶς δυὸ. Ἔτσι ξεφυτρώνει ὁμορφα τὰ Α στὶς **Νηραΐδες** ὅπως τὸ θέλουνε οἱ **Ναΐδες** (συνεπαυός κ. Φιλήντα Γλωσσγν τ. Γ' 214.)

Ἡ ἐπίδραση τοῦ πληθυντικοῦ μᾶς δίνει βάσι πὺ γερῆ ἀπὸ τοῦ ἐνικοῦ τὴν ἐπίδραση στὴν αἰτιατικὴ **Νηρεΐδα Ναΐδα**. Ἡ **Νεραΐδα** μοιάζει ν'ἄγινε πρόσωπο μονάχα ἐδὼ καὶ δυὸ τρεῖς αἰῶνες (βρίσκεται

στὸν Ἀλλάτιο κ. B. Schmidt Das Volksleber κτλ. 1871, σ. 99.) Τότες βγῆκε στὴ μέση ὁ ἐνικός (ἔχουμε μάλιστα κι' ἀρσενικὸ **Νεραΐδος**, ξένος καὶ τοῦτος στοὺς ἀρχαίους καὶ Λεξ. Ἐγκυκλ. Ε' Ἀθήνα 1894-96 λέξη ἢ **Νύμφαι** καὶ Prella Gr. Mythol I' 1894, σ. 558.) Λοιπὸν ἔπαιξε ρόλο δικό τῆς ἢ **Νεραΐδα**,—πράμα πὺ μόλις τὸ παρατηροῦμε στὴν ἀρχαιότητα σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου φοβοῦμαι μήπως δὲ συνύπαρχε πιά ἢ **Ναΐδα**, ἐνῶ στὸν πληθυντικὸ συνυπάρχανε πάντοτες.

Νομίζω μ'ἄλλα λόγια πὼς ἡ ἐπίδραση ἀφτῆ στάθηκε κάμποσο ἀρχαία. Μιὰ ὅμως πὺ ὁ πληθυντικὸς πῆρε τὸ Α, ἐπόμενο νὰ τὸ πάρει κι ὁ ἐνικός.

Τώρα μπορεῖ νὰ ρωτήσῃ κανένας ἀπὸ πὺ ἡ ἀλλαξοτονία γιὰτὶ **Νεραΐδα** κι' ὄχι **Νεραΐδα**, ὅπως τ'ἔφερνε καὶ ἡ **Ναΐδα**.

Ἦταν τὸ ΑΙ γίνῃ νεοελληνικὸ δίφφωνο (δίφθογγος) ΑΙ· περνᾷ ὁ τόνος ἀπὸ τὸ ὑποταχτικὸ ἡμίφωνο στὸν κύριο ἦχο Α κέτσι ἢ **Νεραΐδα** γίνεται **Νεραΐδα**, ὅπως τὸ **ροῖδι** ἔγινε **ρόδι**, τὸ **βοῖδι** ἔγινε **βόδι** ὁ **Μανόηλης** ἔγινε **Μανόηλης**, τὸ **τα εἶδα** ἔγινε **ταεῖδα**, τὸ **τα εἶπα** ἔγινε **ταεῖπα** καὶ ἔξῃς, καὶ πάλι ὅπως τὸ **ροῖδι** γίνεται **ρόδι**, τὸ **βόδι**: **βόδι**, ὁ **Μανόηλης**: **Μανόλης**, τὸ **ταεῖδα**: **ταεῖδα**, τὸ **ταεῖπα**: **ταεῖπα**, ἔτσι γίνεται καὶ τὸ **Νεραΐδες**: **Νεραΐδες**, Ἄνεραΐδες (κ. Thumb ὁ. εἶπ. 82-83). Πὼς τὸ Η τοῦ **Νηρεΐς** ἀφτοῦ μιὰ καὶ καταστάλαξε στὸν ἦχο Ι γίνεται ταχτικὰ Ε μὲ κατοπινὸ Ρ τὸ ξαίρει ὁ καθέννας. Ἀπὸ τοὺς γενικώτερους νόμους στὴ γλῶσσα μας. **Πλερώνω** λέμε ὅλοι ὡς καὶ τὴν **κνρία κνρία** τὴν ἄκουσα πολλές φορὲς, (κ. Φιλήντα ὁ. εἶπ. τ. Β'. 201 καὶ τ. Γ'. 132 κ. ἔ.).

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

Ἡ **Χιό**, ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα τοῦ μεγάλου **Ψυχάρη**, τίμησε τὴ μνήμη του μὲ μιὰ ἐπιβλητικώτατη ἐκδήλωση σεβασμοῦ καὶ λατρίας. Καὶ τὸ πὺ παρήγορο καὶ ἀξιοπερόσεχτο σημεῖο εἶναι πὼς στὴν ἐκδήλωση αὐτὴ πρωτοστάτησαν οἱ φωτισμένοι ἐκπαιδευτικοὶ τῆς **Χιου**. Ὁ «Διδασκαλικὸς Σύνδεσμος **Χιου**», ἓνα ἀπὸ τὰ ζωντανότερα σωματεῖα τοῦ νησιοῦ, ὑστερ' ἀπὸ ἓνα θερησκευτικὸ μνημόσυνο τοῦ **Ψυχάρη** στὸ Βροντάδο λίγες βδομάδες πρὶν, ὠργάνωσε μὲ συνεργασία τοῦ «Φιλοτεχνικοῦ Ὀμίλου» καὶ τοῦ «Καθηγητικοῦ Σολόγου» **Χιου**, ἓνα φιλολογικὸ μνημόσυνο του στὴ σάλα τῆς **Λέσχης** «**Ἰσότης**». Ἡ σάλα εἶχε πλημμυρίσει ἀπὸ ἐπίσημους, ἀπὸ τὸν ἐπιστημονικὸ καὶ φιλολογικὸ κόσμον καὶ ἀπὸ τὸ **Χιακὸ κοινὸ**. Οἱ **ρήτορες** τοῦ μνημόσυνου ἦταν ὁ πρόεδρος τοῦ «Διδασκαλικοῦ Συνδέσμου» κ. Δ. Χαροτουλάρης, ὁ λόγιος νέος κ. Χ. Παϊδούσης, καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου **Χιου** κ. Θ. Βλιζιώτης. Στὰ διαλείμματα ἡ **Ἄδα** **Στάσα** Ἰατριδίου ἀπάγγειλε ἓνα λαϊκὸ μοιρολόι τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Κ. Μαρίνη κ' ἔταν «ῦμνο στὴ δημοτικὴ» τοῦ Κ. Παλαμᾶ. Ὁ κ. Παϊδούσης, ἀφοῦ βιογράφησε τὸν **Ψυχάρη**, ἀνάλασε πλατιά τὴ σημασία τοῦ ἔργου του ἀπὸ ἐθνικῆ ἀποψη καὶ τὸν ἔκρινε ὡς λογοτέχνη. Ὁ κ. Χαροτουλάρης ἔδωσε σύντομα, μὰ σὲ ἀδρὲς γραμμῆς, τὴν ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ἰστόρησε τοὺς πολύχρονους καὶ τιτάνειους ἀγῶνες τοῦ **Ψυχάρη** γιὰ τὸ ἄπλωμα τοῦ δημοτικισμοῦ καὶ τέλος ἀνάπτει τὴν ἐπίδραση του στὴ νεοελληνικὴ ζωὴ. Ὁ κ. Βλιζιώτης, ἀφοῦ στὴν ἀρχὴ τόνισε πὼς θὰ ἦταν ἀσέβεια ἂν σὲ μνημόσυνο τοῦ **Ψυχάρη** δὲν ἀκουόταν κ' ἢ φωνὴ τῶν ἐργατῶν τῆς μέσης παιδείας, ἔκρινε ἔπειτα τὸν **Ψυχάρη** ὡς ἄνθρωπον, ὡς ἐπιστήμονα καὶ ὡς ἀγωνιστὴ καὶ ἀνάλασε τὴ σημασία τοῦ δημοτικισμοῦ γιὰ τὴ **Μέση** Ἐκπαίδευση ἀπὸ διπλῆ ἀποψη, πρῶτα ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας φιλολογίας κ' ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς διδασκαλίας τῶν **Νέων Ἑλληνικῶν**. Τέλος ἰστόρησε τὶς λογοτεχνικῆς, ἐκπαιδευτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κατὰκτησεις τοῦ δημοτικισμοῦ, ἀνάλασε τὴν κοινωνικὴν σημασία τοῦ **Ψυχάρη** κ' ἔκαμε παραλληλισμὸν **Ψυχάρη** καὶ **Κοραῆ**. Ἀπὸ τὴν ὀμιλία τοῦ κ. Βλιζιώτη δημοσιεύουμε δῶ τὸ κυριώτερον μέρος.

Ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, τὸ θαῦμα αὐτὸ τῆς πρωτοτυπίας καὶ τῆς ἀπλό-

τητας, ἢ πολυποικιλία καὶ πολὺχυμη καὶ ὀλοκληρωμένη ἐκείνη δημιουργία σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ἀνθρώπινης διανοήσεως καὶ δράσεως, εἶχε καταντήσει μέσα στὰ σχολεῖα τῶν ἀπογόνων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τὶς περισσότερες φορὲς, ἄλλῃ γραμματικῆ καὶ συνταχτικῆ. Οἱ ἀρχαῖοι ποιητὲς καὶ πεζογράφοι εἶχαν μεταβληθῆ σὲ πτώματα πὺ πάνω τους γινόταν ἢ γραμματικὴ καὶ συνταχτικὴ ἀνατομία. Πὺ νὰ μείνη καιρὸς γιὰ τὴ βαθύτερη ἀνάλυση καὶ κατανόηση ὄλων ἐκείνων τῶν ἀρχαίων ἀριστουργημάτων πὺ θὰ μπορούσαν νὰ δώσουν στοὺς τροφίμους μας μιὰ μόρφωση βαθιὰ καὶ πλατιά ἀνθρωπιστικὴ; Τὸ πολὺ—πολύ, οἱ τροφίμοί μας μάθαιναν νὰ μεταφράζουν σὲ μιὰ ἄψυχη κ' ἰσαβανώτρα καθαρεύουσα ἓνα ἐλάχιστο μέρος ἀπὸ τὸν ἀπέραντο θησαυρὸ τῆς ἀρχαίας φιλολογίας. Ἰδοὺ λοιπὸν γιὰτὶ, ἐκείνοι πὺ λιγότερον ἀπ' ὄλους τοὺς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς γνώρισαν τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα, ἦταν καὶ εἶναι οἱ **Νεοἕλληνες**, καθῶς τὸ βλέπουν καὶ τ' ὁμολογοῦν δικοί μας καὶ ξένοι. Καὶ ἰδοὺ γιὰτὶ ὁ δημοτικισμὸς ἔρχεται ν' ἀναστήσῃ καὶ νὰ ζωντανέψῃ πραγματικὰ τὸ ἀρχαῖο θαῦμα. Ὅλα τὰ ἠθικά, ἐπιστημονικὰ ἢ καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα τοῦ ἀρχαίου Λόγου, διατυπωμένα καλλιτεχνικὰ στὴ δημοτικὴ, θ' ἀποτελέσουν πολὺχρονη πηγὴ ζωῆς γιὰ τὴ **Μέση** Ἐκπαίδευση. Μονάχα ἔτσι θὰ λυτρωθῆ τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν τύπων, μονάχα ἔτσι θὰ ρουφήξωμε ἀπενευθείας τὸ χυμὸ τῆς ἀρχαίας σκέψης καὶ ζωῆς καὶ ἀντὶ τῆς λατρίας τῶν τύπων θὰ ὑψωθῆ ἢ λατρεία τῆς οὐσίας Μονάχα ἔτσι θὰ χτυπηθῆ ὁ στεῖρος καὶ πνευματοκτόνος ψευτοκλασικισμὸς τῆς ἔξωτερικῆς μορφῆς, καὶ θὰ πνευσθῆ μέσα στὴν παιδεία μας καὶ θὰ ποτίσῃ τὶς ψυχὰς τῶν νέων ἓνας γόνιμος καὶ ἀληθινὸς κλασικισμὸς. Ντύνοντας τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα μὲ τὸ σημερινὸ μας ἔνδυμα θὰ πλησιάσωμε οὐσιαστικὰ καὶ ἐσωτερικὰ τοὺς ἀρχαίους, θὰ κατορθώσωμε νὰ μοῦμε στὰ κατάβηθα τῆς ἀρχαίας διανοήσεως καὶ θὰ ἐκμεταλλευθοῦμε ἀπ' αὐτὴν κάθε τι ἐφαρμοσίμο γιὰ σήμερον.

Τὰ παιδιά μας θυσίαζαν καὶ θυσιάζουν τὰ ὠραιότερα καὶ τὰ πολυτιμότερα, ἀπὸ

εκπαιδευτική άποψη, χρόνια τῆς ζωῆς τους γιὰ νὰ μάθουν μιὰ γλῶσσα μὲ τυπικό, λεξιλόγιο, σύνταξη καὶ φραστικό ξένα στὴν ψυχὴν τους, ξένα στὴ ζωὴ τους. Μὰ τὸ κατορθώνουν ἄραγε; Ὅλοι μας ξέρομε πὼς τὸ μοναδικό τους κέρδος εἶναι συνήθως ν' ἀπομείνουν μὲ λίγα κουρέλια ἀρχαίων τύπων στὸ κεφάλι μὲ κενότητα πνευματικὴ καὶ κοιφότητα ἡθικὴ, γιὰ νὰ τροφοδοτήσουν τὸ κῦμα τῆς ἀγραμματοσύνης ἢ ν' ἀπορριφθῶν στίς εἰσαγωγικὲς ξετιάσεις τῶν ἀνωτάτων εκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Κόπος ἄγονος καὶ μάταιος, καιρὸς χαμένος. Ἡ γλωσσικὴ ἱκανότητα τῶν ἀποφοίτων τῆς Μέσης Παιδείας εἶναι ἢ ἀνύπαρκτη ἢ στοιχειωδέστατη καὶ ἀναπαρέστατη. Καὶ ὅμως ποιὸς θὰ μπορούσε ν' ἀρνηθῆ τις ἐπίμονες διδαχτικὲς προσπάθειες τῶν εκπαιδευτικῶν μας λειτουργῶν; Ἐρχεται λοιπὸν, πραγματικὸς λυτρωτὴς τῆς παιδικῆς ψυχῆς, ὁ δημοτικισμὸς νὰ φέρῃ πνοὴ ζωτανίας, χαρᾶς καὶ ἀλήθειας μέσα στὴ νεοελληνικὴ παιδεία. Ἐρχεται νὰ ξυπηγήσῃ τὴ ναρκωμένη παιδικὴ δημιουργικότητα, νὰ ζωογονήσῃ τοὺς εκπαιδευτικούς στὸ τίμιο ἔργο τους, ν' ἀνοίξῃ διάπλατα τις πόρτες καὶ τὰ παράθυρα τοῦ σχολείου πρὸς τὸ ζωογόνο φῶς καὶ πρὸς τὸν δολδρόσον ἀέρα. Ἐρχεται νὰ στήσῃ πάνω στὸ θρόνον του τὸ λαὸ μὲ τὴ σημερινὴ ζωὴ του, νὰ χτυπήσῃ τὴν τυφλὴ δουλεία στὸ παρελθόν, τὴν ἄγωνα καὶ παθητικὴ προγονοπληξία, καὶ νὰ κηρύξῃ τὴ λατρεία τοῦ «ἐμεῖς» καὶ τοῦ «σήμερα». Ἐρχεται νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ «φείδου χρόνου» καὶ νὰ μορφώσῃ γρηγορότερα, οὐσιαστικώτερα καὶ πλουσιώτερα, πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικά, τοὺς νέους. Ὁ εκπαιδευτικὸς δημοτικισμὸς δὲν εἶναι δημιουργία ἀτομικῶν φιλοδοξιῶν, ἀτομικῶν πεισμάτων, ἀτομικῶν γούστον καὶ ιδιοτροπιῶν. Εἶναι βαθειὰ ἀνάγκη. Εἶναι ἡ ἴδια ἀνάγκη ποῦ, αἰῶνες πρὶν ἀνάγκασε τοὺς περισσότεροσι λαοὺς τῆς Ἐδοῦσης νὰ καταδικάσουν τελειωτικά ὁ καθέννας τους τὴ λατινικὴ λόγια παράδοση καὶ νὰ καλλιεργήσουν τὴν κοινὴ ὀμιλουμένη γλῶσσα τους.

* *

Τοῦ Ψυχάρη τὸ κίνημα δὲν ἦταν ἀπλῶς γλωσσικό, ἀπλῶς λογοτεχνικό, ἀπλῶς ἐπιστημονικό, ἀπλῶς εκπαιδευτικό ἦταν, γιὰ

τὴν ἐποχὴ του, *κίνημα λαϊκό, κίνημα κοινωνικό*. γι' αὐτὸ καὶ κέρδισε μαζί του ἀπὸ τὴν πρώτῃ στιγμὴ ὅλα τὰ ἀντιφρουδαρχικά, τὰ φιλελεύθερα, τὰ δημοκρατικά, τὰ ριζοσπατικά στοιχεῖα τοῦ τόπου, μέσα κι' ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Στὴ σημερινὴ μεταπολεμικὴ ἐποχὴ πολλοὶ κατηγοροῦσαν καὶ κατηγοροῦν τὸν Ψυχάρη ὡς ἀντιδραστικὸ ἢ συντηρητικὸ στίς κοινωνικὲς ἀντιλήψεις του. Μὰ ὁ Ψυχάρης θὰ κριθῆ μέσα στὸ κοινωνικὸ πλαίσιο τῆς ἐποχῆς ποῦ ἔζησε καὶ ἔδρασε. Καὶ κρίνοντάς του ἐστὶ ἡ ἀμερόληπτη καὶ ἀπροκάλυπτη κριτικὴ, ἀσφαλῶς θὰ τὸν κατατάξῃ στὴ σειρά τῶν *μεγάλων λαϊκῶν πνευματικῶν ἐπαναστατῶν*. Ἄνθρωπος χωρὶς προσωπείο, μὲ μιὰ ὀρμὴ πρωτόγονης καὶ ὀμῆς εἰλικρινείας στὴ σκέψη καὶ στὸ αἶσθημα, μὲ τόσο πόνο γιὰ τὴν ἀλήθεια, μὲ τόση ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, μὲ τόση λατρεία γιὰ τὸ λαὸ, μὲ τόση σοφία, ἐξυπνάδα, μαχητικότητα, ἐπαναστατικότητα, ἡρωϊσμό, πίστη, αὐτοπεποίθηση, *ἂν γέννιόταν δυὸ - τρεῖς δεκαετηρίδες ἀργότερα ἀπ' ὅ,τι γεννήθηκε, ἀσφαλῶς θὰ πλάταινε τὸ κίνημά του καὶ θὰ τοῦ ἔδινε ἀκόμη βαθύτερο κοινωνικὸ περιεχόμενο*.

Θὰ ἐκμιστηρευνῶ τώρα κάτι: Στὰ 1925, ὅταν ὁ Ψυχάρης εἶχε ἔρθῃ γιὰ τελευταία φορὰ στὴν Ἀθήνα κ' ἔδωσε τις γνωστὲς ἐκεῖνες διαλέξεις του—τότε ποῦ εἶχαν ἔρθῃ καὶ στὴ Χίο—θῆλῃσα νὰ τὸν συναντήσω, μὰ, γιὰ διαφόρους λόγους, δὲ μπόρεσα τότε, ἕνας ἀνίκητος πόθος μου, ἕνα κάποιον βαθῦν ἰδανικὸ κοινωνικὴς ἀλήθειας ποῦ ἔτυχε νὰ κρῦβω κ' ἐγὼ μέσα μου, μὲ παρακίνησε νὰ τοῦ στείλω, μ' ὄλο τὸν ὀφειλόμενο σεβασμὸ, ἕνα μακρὸ, πολὺ μακρὸ γράμμα, μέσα στὴν Ἀθήνα, σὰν ἕνα εἶδος ἰδεολογικῆς αὐτοεξομολόγησής. Τὸ νόημά μου ἦταν πάνω-κάτω τοῦτο: πὼς αὐτὸς, ποῦ περισσότερο ἀπ' ὅλα στὸν κόσμον αὐτὸ λάτρεψε τὴν ἀλήθεια, ποῦ τὴν κήρυξε ἡρωϊκά καὶ μεγαλόστομα καὶ ποῦ ἀφορὰ ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν νίκη της, *πὼς ἔμμεν περιωρισμένος μονάχα στὴ γλωσσικὴ ἀλήθεια, πὼς δὲν ἄκουε καὶ δὲν ἐνοίωθε γύρω του καὶ τὸν ἀπέραντο λαϊκὸ πόνο, πὼς δὲν ἔδινε στὸν ἀγῶνα του ἕνα βαθύτερο κοινωνικὸ νόημα καὶ πὼς δὲν ὕψωνε τὸ σύνθημα τῆς «κοινωνι-*

κῆς δικαιοσύνης»; Μονάχα ποῦ εἶχα ξεχάσει ὁ ἀφελής, γράφοντας τὸ γράμμα μου πὼς ὁ Ψυχάρης ἦταν πιά... πολὺ γέρος. Ἀμέσως τὴν ἄλλη μέρα πῆρα τὴν ἀπάντησή μου μαζί μὲ μιὰ του φωτογραφία καὶ μὲ τὴν παράκλησή του νὰ τοῦ ξαναγράψω στὸ Παρίσι. Ὅλη—ὅλη του ἡ ἀπάντηση ἔλεγε *«Πρῶτα πρέπει νὰ φτιάσουμε τὴν ἐθνικὴ μας γλῶσσα» ἅμα ἔχουμε γλῶσσα, ἔχουμε καὶ νοῦ γιὰ τὴν Πολιτεία καὶ καρδιὰ γιὰ τὸν πόνο*». Μολαταῦτα, προσέξτε, παρακαλῶ, αὐτὸ τὸ «πρῶτα». Παραλείπω κάθε ἄλλο δικό μου σχόλιο.

* *

Προσέξτε, τώρα, τὴν ἀνθρώπινη πλάνη. Ποιὸς θ' ἀρνηθῆ πὼς τὰ ἰδανικά τοῦ Ψυχάρη γιὰ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννηση τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ ἦταν καὶ τὰ ἰδανικά τῶν περισσοτέρων ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του; Ποιὸς ἀπὸ μᾶς θ' ἀρνηθῆ τὴν εἰλικρίνεια τῶν προθέσεων τοῦ Εὐγεν. Βούλγαρη, τοῦ Δούκα, τοῦ Ραγκαβῆ, τοῦ Κόντου, τοῦ Δημ. Βερναρδάκη, τοῦ Φ. Ἰωάννου, τοῦ Ἀσωπίου, τοῦ Παναζίδη, τοῦ Μιστριώτη, τοῦ Σκια, τοῦ Χατζιδάκη; Μὰ δὲν ἀρκεῖ, φαίνεται, ἡ καλὴ πίστη καὶ ἡ ἀγνή πρόθεση. Εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητα τὰ δυὸ τοῦτα: πρῶτο ἡ προοδευτικὴ ἰδιοσυγκρασία, ἡ συγχρονισμένη νοοτροπία, ἡ πλατεῖα ἀντίληψη· δεύτερο, τὸ κατάλληλον μέσο, ὁ σωτὸς δρόμος γιὰ τὴν πραγμάτωση ἑνὸς ἰδανικοῦ. Μπορεῖς νὰ προσφέρῃς τὰ πάντα, σῶμα καὶ σκέψη καὶ ψυχὴ, μὰ ὅσο ἡ διανοητικότητά σου εἶναι ὀπισθοδρομικὴ, ὅσο ἡ ἀντιληπτικὴ καὶ ἐμβαθυντικὴ σου ἱκανότητα εἶναι, φυσιολογικά, μικρὴ, ὅσο τὰ μέσα τῆς ἐνέργειάς σου εἶναι ἀκατάλληλα, ἀψυχολόγητα, ἀντεπιστημονικά, ἀντιφυσιολογικά, ἀσυγχρόνιστα, ὅλες σου οἱ θυσίες θὰ πᾶνε χαμένες καὶ τὸ μέγα ὄπρεπο ἀποτελέσματ' αὐτὸς θὰ εἶναι ἢ νὰ κάμῃς ἀπλῶς μιὰ τρύπα στὸ νερό, ἢ τὸ χειρότερο, νὰ βλάψῃς, καὶ συχνά, νὰ βλάψῃς πολὺ. Μὰ ὅταν ὑπάρχῃ ἀπόλυτη σύμπτωση ἀγαθῶν θελήσεων καὶ εἰλικρινῶν πόθων, ὅταν ὑπάρχῃ ἀληθινὴ ἀγάπη στὸ λαὸ, ἐκεῖ καὶ οἱ ἰδεολογικὲς διαφωνίες μποροῦν νὰ συμβιβαστοῦν ὀπωδῆποτε καὶ οἱ χθρῆσινοὶ ἀντίπαλοι μπορεῖ τὴν ἄρῃ νὰ συνεργασθοῦν γιὰ τὸ θρίαμβο τοῦ κοινῶν ἰδανικοῦ.

* *

Ἐς ἀκουστῆ λοιπὸν τὸ σύνθημα τῆς συνεργασίας ὅλων τῶν τιμῶν καὶ φωτισμένων στοιχείων τοῦ τόπου. Ὅσοι μένου ἀκόμη δεσμευμένοι ἀπὸ τὴ συνήθεια καὶ τὴν παράδοση—καὶ ἐννοῶ τὴν τυφλὴ καὶ ἀλόγιστη συνήθεια καὶ τὴ στείρα παράδοση—ἄς νικήσουν πρῶτα-πρῶτα τὸν ἑαυτὸ τους. Μονάχα μὲ τὴν κοινὴ συνεργασία θὰ κερδηθῆ μιὰ ὥρα γρηγορότερα ἢ λαοσωτηρία νίκη τοῦ δημοτικισμοῦ σ' ὅλα τὰ φανερώματα τῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς μας ζωῆς, στὴ μέση καὶ ἀνώτατη Παιδεία, στὴν Ἐπιστήμη, στὴν Πολιτεία, στὸν Τύπο. Ἄν ἡ ἐπανάσταση τοῦ 21 ἔδωσε τὴν πολιτικὴν λευτερίαν στὸ λαὸ, ὁ δημοτικισμὸς θὰ τοῦ φέρῃ τὸν πνευματικὸν τοῦ λυτρωμό. Στὴ γενικὴ αὐτὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ὀριστικὴν νίκη τοῦ δημοτικισμοῦ, τὸ ἔργο τῶν νέων, ἰδιαίτερα, εἶναι ἀληθινὰ δύσκολο καὶ ἱερό. Γιατὶ αὐτῶν οἱ ψυχῆς εἶναι τὸ πιὸ παρθένο, ἀπὸ προλήψεις καὶ πλάνες ἔδαφος, γιὰ τὸ βοθηθῆσθαι θετικώτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα, γιὰ τὸ αὐτοὶ θ' ἀποτελέσουν τὴν αὐριανὴν κοινωνία. Τὸ γλωσσικὸ κήρυμά μας στοὺς νέους ἄς εἶναι: νὰ ἐργασθοῦν ἐπίμονα γιὰ νὰ καλλιεργήσουν, νὰ πλουτίσουν, νὰ λεπτύνουν καὶ νὰ διαμορφώσουν ὄχι ἀπλῶς τὸ λογοτεχνικὸ δημοτικὸν λόγον, ἀλλὰ, προπάντων σήμερα, *τὸν ἐπιστημονικόν*, σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν. Τὸ γεγονός ὅτι τόσοοι νέοι ἐπιστήμονες, ἐνῶ θεωρητικὰ εἶναι δημοτικιστές, ὅμως ἐξακολουθοῦν νὰ μὴ γράφουν τὰ ἔργα τους στὴ δημοτικὴ, ὀφείλεται συνήθως σὲ νοθερότητα ἢ σὲ ἄλλους προσωπικοὺς ὑπολογισμούς. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς νέους συναισθάνονται βαθύτερα τὸ καθῆκον τους, ἄς γίνουν οἱ πρωτοπόροι.

Καὶ πὼς νὰ μὴ θυμηθοῦμε, κοντὰ στὸν Ψυχάρη τὸν ἄλλο μεγάλο πνευματικὸν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συμπατριώτη του, τὸν Ἀδαμάντιο Κοραῖ; Εἶπα, *πνευματικὸν ἀδελφὸν* τοῦ Ψυχάρη. Γιατὶ εἶναι γνωστὸ, εἶναι ἀναμφισβήτητο πὼς μέσα σὲ ὅλους τοὺς Ἑλληνες φιλόλογους τοῦ 18ου καὶ τοῦ 19ου αἰῶνα ὁ Κοραῖς ξεχωρίζει ὡς μόνος ἀνθρωπιστῆς καὶ ἀληθινὰ κλασικιστῆς φιλόλογος ποῦ δὲν περιωρίστηκε στὴ λεξιλογικὴ, γραμ-

ματική και συνταχτική ανατομία των κλασικών έργων, αλλά παίρνοντας απ' αυτά ηθικά και καλλιτεχνικά πρότυπα ζητεί να υψώσει και να εξευγενίσει τη νέα Ελλάδα; Από άποψη γλωσσική, ο Κοραΐς, ο φανατικός αυτός δημοκράτης, στάθηκε για την εποχή του—το τονίζω αυτό: **για την εποχή του**—όχι βέβαια ακριβώς, ό,τι ο Ψυχάρης για τη δική του, μα περίπου κάτι ανάλογο. Γι' αυτό ακριβώς και ο πατριάρχης Γρηγόριος διατύπωσε επίσημη απόφαση κατά του Κοραΐ και τον χαρακτήρισε μάλιστα άθεο. Ο Κοραΐς δεν μένει τυφλωμένος από την πλάνη του Αττικισμού, αλλά αναγνωρίζει, αν και όχι δλότελα, το παρόν, τη νεοελληνική ζωή και τη ζωντανή λαϊκή γλώσσα. Υπερβολικά όμως συμβασιτικός, φτάνει στη μέση του δρόμου και σταματά. Σκεφθήτε όμως και την εποχή που ζούσε. Ακολούθησε τη μέση οδό από ανάγκη πρώτα, γιατί η τότε λαϊκή γλώσσα ήταν ακόμη πολύ φτωχή, πολύ ακαλλιέργητη, ανεπαρκής, χωρίς εκφραστική δύναμη, ευκίνησια και ικανότητα για τη διατύπωση επιστημονικών όρων και συλλογισμών και έπειτα, γιατί η δύναμη των φεουδαρχικών κοινωνικών στοιχείων ήταν ακόμη στην εποχή του μεγάλη. Θεωρητικά όμως ήταν δλότελα, καθώς ο ίδιος τ'όμολογεί, υπέρ της κοινής δμιλουμένης. Ο Ψυχάρης προχωρεί ως το τέλος του δρόμου. Μα επίσης και ο Κοραΐς στάθηκε στην εποχή του το βαρύ πυροβολικό ενάντια στο γλωσσικό φεουδαρχισμό, όπως φαίνεται μέσα σε όλα του τα έργα. Οι αντίπαλοι του Κοραΐ, Κοδρικας και Ίακ. Ρίζος Νερούλος τον πολεμούν με όπλα την ειρωνεία, τη συκοφαντία, την άμαθεια και τη στενοκεφαλιά: τον ονομάζουν «αντάρτην», «άνθρωπον της κρεμάθρας», «άνθρω-

πον του σχολιού και του παλουκιού», «γυμνοσοφιστήν», «άνδραποδον», «αίσχρολόγον», «χυδαϊον» «βάρβαρον», «πενιχρόν άνθρωπάριον», «διαφθορέα των υγιών εθίμων της ευταξίας του Έθνους», χαρακτηρίζουν τη γλωσσική του ιδεολογία «κόπρον του Αύγειου» «σαθρόν και κυνικώς κενόδοξον δχλαγωγικήν φιλοσοφίαν», και τον κατηγορούν ως αγράμματο, που έμαθε τα έλληνικά του στο Παρίσι από καραβόκυρηδες και παρεπιδήμους πρματευτάδες. Και τέλος ο πατριάρχης Γρηγόριος δημοσία αποκηρύττει τον Κοραΐ και γράφει στον Κοδρικας ότι «εις κενόν απέβησαν αι περιγλώσσης διδασκαλίας των δημοσία φιλοσοφούντων» και ότι «οι Κοραΐσται επεχείρησαν να πλέξωσι το έξ άμμου σχολιόν φανερόν». Δεν νομίζετε πως οι δμοιότητες μεταξύ Κοραΐ και Ψυχάρη είναι πραγματικά πολύ μεγάλες, πάρα πολύ μεγάλες; Να γιατί τους ονόμασα «άδελφούς».

Το μνημόσυνο που θα ποθούσε ο Ψυχάρης θα ήταν, ασφαλώς, μνημόσυνο όχι λόγων αλλά έργων: θα ήταν η συνέχιση και η ολοκλήρωση του έργου του: θα ήταν η έντονη και συστηματική και θαρραλέα εργασία όλων μας για τον τελειωτικό θρίαμβο της δημοτικιστικής ιδεολογίας. Και με τον όρον αυτό δεν εννοούμε πια σήμερα μονάχα το στενό γλωσσικό δημοτικισμό, μα ένα **πολύ βαθύτερο και πολύ ουσιαστικώτερο κοινωνικό δημοκρατισμό**.

Ο σωματικός Ψυχάρης πέθανε, μα ο πνευματικός Ψυχάρης θα ζή για πάντα. Ο άνθρωπος πέθανε, μα το πνεύμα του, το έργο του θα μένη παντοτεινά, μέσα στη σκέψη και στην ψιχή των γενεών του μέλλοντος, δλοζώντανο, άθάνατο.

(Χις)

Θ. Α. ΒΛΙΖΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Έδω αναπαύεται...

Πέρασε τη ζωή του μπλέκοντας
Ρομαντικά ειδύλλια μ' ανύπαρχτες
[γυναίκες...

Πέρασε τη ζωή του χάσκοντας
Μπροστά σ' ανόητα σύμβολα...
Πέρασε τη ζωή του πλάθοντας

Γελοία σκέδια για ιδέες στεϊρες...

Κ' έκανε για όλα στίχους μάταιους κι'
[άσκόπους:

Λόγια.. λόγια... λόγια...

Πέθανε είκοσι χρονών...

Προσεύκεστε για την ανάπαψή του...

Θ. ΠΙΕΡΙΔΗΣ

ΤΑΞΙΔΙ

Με πάει σε άλλους τόπους το βαπόρι,
χρόνια την καρτερούσα αυτή τη μέρα,
να φύγω απ' της πατρίδας μου την ζέρα
για χώρες που η ψυχή μου πάντα έθεώρει.

Πόσες φορές εκεί το άγριοθόρι
με το δριμύ του πέλαου τον αγέρα
πλημμύρισε από πλήξη όλα ως πέρα...
και μέσα μου η ψυχή πια δεν έχωρει.

Τώρα φωνή βουβή θαρρείς πως χύνει
σαν πλάνταγμα απ' του βαποριού τα βύθη
των χωρισμών τη δακρυσμένη οδύνη,

στα σπίτια, στους ανθρώπους, που μιά λήθη
σε λίγο θα σκεπάσει ως το θράδυ
πέσει ανάμεσά μας το σκοτάδι.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΙΔΕΡΗΣ

Ο ΚΑΦΕΝΕΣ

Κάτω απ' τον ίσκιο μιάς πυκνής συστάδας δέντρων,
δίπλα απ' το δρόμο, μέσ στη μέση της πλατείας,
ένας χωριάτης μικροεπιχειρηματίας,
σοφίστη κ' έχτισε έναν καφενέ: «Το Κέντρον»

Πρώτοι, φιλόδοξοι να δείξουν το χρυσάφι
της τσέπης τους, τρέξανε δώ οι αμερικάνοι
και μ' άλλους νεόπλουτους ακόμη καταφάνει
σε λίγο και των διανοουμένων το συνάφι.

Και ρήξικέλευθος,—τι νόμισες; πως παίζει;—
χτυπάει τώρα ο δικολάβος δημοσία
τη νέα βουλή, κ' έχουν τα λόγια του μιά ουσία
σαν καταφέρνει τη γροθιά του στο τραπέζι.

Κι' ο αμερικάνος, δεν πάει πίσω, «γιές, γκούτ-μπού»
να κελαϊδεί μ' έμβριθεια στο καλό γκαρσόνι
ένφ στον τοίχο αντίκρυ αδιάφορος καρφώνει,
ο καφετζής των λουκουμιών το τιμολόι

ΑΛΕΚΟΣ ΦΡΑΓΚΟΣ

ΜΕΣΗΜΕΡΙΑΤΙΚΟ

"Ερμος ἐδῶ στή μοναξιά μου
συλλογιά μου σ' εἶχα πάντα...

(Τραγουδάει μιὰ λατέρνα).

Ξαφνικά γείνηκε σιωπή! Σὰν ἀπὸ σύνθημα ὅλα σταμάτισαν. Ψηλὰ μόνο κάποιο γεράκι ἔκοβε βόλτες. Ὁ Σιδαρὸς βγήκε καὶ κάθισε στή σκιά τῆς πόρτας. Καταμεσῆς τοῦ οὐράνιου θόλου ἕνας μεγάλος καλοκαιριάτικος ἥλιος στεκόταν κ' ἔψηγε. Τὸν κύτταξε καὶ συλλογίστηκε μιὰ στιγμή πὼς ἡ σιωπή γίνηκε γιὰ ν' ἀκουστεῖ τὸ τραγοῦδι τῶν καρπῶν πὸν ὠριμάζανε στοὺς κήπους. Καὶ περίμενε, περίμενε νὰ τ' ἀκούσει...

Πέρασ' ἕνα κοπάδι μῦγες, δίχως τὸν παραμικρὸ θόρυβο, σκόρπισε, μετὰ ξαναμαζώχτηκε καὶ πήγε κ' ἔπεσε πὶδ κάτω, πάνω σὲ κάτι βρωμισιές καὶ κεῖ ἀπομαγαρίστηκαν.

Στὴ σκιά, τὴν ἐλάχιστη σκιά, μιανοῦ ἀντικρυνοῦ σπιτιοῦ, κοιμόταν ἕνα σκυλί.

Πὶδ κάτω ἀσπρίζανε στὸν ἥλιο συντρίμματα, πέτρες μιᾶς οἰκοδομῆς, πὸν μῆνες εἶχε ἀρχίσει νὰ τελειώσει κ' ἀκόμα δὲν ἦταν οὔτε στὴ μέση. Καὶ μένανε μὲ μιὰν ἀσάλευτη ἀδιαφορία πόσον καιρὸ τώρα πὸν μοιάζαν νάχαν ριζώσει μὲ τὴ γῆς.

Τ' ἄλλα σπίτια χαμηλὰ καὶ κατάκλειστα ἦταν σὰ νάχαν καθίσει κουρασμένα ἀπὸ τὸν κάματο, τὴ ζέστη καὶ τὴ συλλοή.

Μακρὰ, στὶς δίπλες τῶν βουνῶν ἀπλώονταν καταπράσινες συκιές πὸν κατεβαίναν ὡς τὸ λιβάδι ἀπαλές, μαγευτικὲς σὰν νὰ γλυστροῦσαν σὲ κοιλιὰ κοπέλλας.

Ἡ ἀκίνησια κ' ἡ σιωπή δὲν ἔλεγαν νὰ τελέψουν. Τὸ μεσημέρι βασίλευε παντοῦ. Μὰ κεῖ ὁ ἥλιος ἀντικρὺ στὸ Σιδαρὸ βάλθηκε νὰ γυαλίζει καὶ ν' ἀστράφτει πάνω σ' ἕνα ξανθὸ ὀλόγυμνο σῶμα. Ἐνα κατάξανθο γυμνὸ κοριτσάκι εἶχε στρίψει τὸ μισοχτισμένο σπίτι κ' ἔτρεχε, ἔτρεχε τὸν κατήφορο, κουνώντας τὰ χέρια καὶ γελώντας. Σὲ λίγο φάνηκε κυνηγώντας το μιὰ γυναῖκα ἀνασκουμπωμένη, ντυμένη μαῦρα. Ἦταν ὁμως λαχανιασμένη καὶ στάθη, φωνάζοντας: —"Ἐλα. . ."

Τὸ κορίτσι ἔακολούθησε νὰ τρέχει κατ' ἀπ' τὸν ἥλιο. Ἡ γυναῖκα εἶχε σταθῆ μπρὸς στὴ μισοτελειωμένη οἰκοδομή, ἔσκυψε, ξερίζωσε μιὰ πέτρα καὶ σήκωσε τὸ χέρι νὰ τὴν πετάξει.

Τὸ γυμνὸ κορίτσι δὲν ἔτρεχε πιά. Εἶχε φέρει τὸ χέρι ἀντήλιο στὰ μάτια της κ' ἔβλεπε τὴ γυναῖκα πὸν ἀπειλοῦσε. Τότε ἡ μητέρα ἄφησε νὰ πέση τὸ χέρι της κ' ἐφώναξε ἄλλη μιὰ φορὰ: —"Ἐλα. . ."

Ἐκεῖνο ἄκουσε κ' ἄρχισε πηλατώντας νὰ πλησιάζει. Ἐτρεξε κ' ἡ μάνα ἀνοιξε τὰ φουστάνια της καὶ τὸ τύλιξε: «Ντροπή. . . κοντζάμου κοπέλλα γυμνή. . . —«Γιατί λοιπὸν θές νὰ μὲ λούξεις ἐσύ; Μόνη μου. . .» Καὶ χάθηκαν.

Καὶ πάλι βασίλευσε ἡ σιγή κ' ὅσο σταθῆκαν σὲ μιὰ τρομαχτικὴν ἀκίνησια. Μόνον ἐκεῖ ψηλὰ ἕνας μεγάλος ἥλιος καλοκαιριάτικος ἔακολουθοῦσε νὰ στριφογυρνᾷ σὰ σβούρα, ν' ἀστράφτει καὶ νὰ καίει. Ὅσο γιὰ κάποιο γεράκι πῦκοβε βόλτες κάποτε σταμάτησε κ' αὐτὸ, ἔμεινε κεῖ ψηλὰ σὰν ἄψυχο κ' ἔμοιαζε μιὰ λεπτὴ μαύρη κοντυλιὰ πάνω στὸν καθαρὸ οὐρανὸ.

Τὸν κατακάθαρο οὐρανὸ δοκίμασε πρὶν λίγο νὰ διασχίσει ἕνα μικρὸ, ἀσήμαντο σνεφάκι. Πρόβαλε κεῖ κάτω στὴ δύση κινημένο ἀπὸ ἕνα ζεστὸ ἀσώματο ἀεράκι, περιμένοντας τὴ μεγάλη παρέα γιὰ νὰ ξεκινήσει, μὰ δὲ βρῆκε κανένα. Μέτρησε τὴν ἀπόσταση, εἶδε πὼς ἦταν ἀδύνατο νὰ τὴν περάσει μόνο του, ντράπηκε καὶ γύρισε ἀπὸ κεῖ πὸν φάνηκε.

Ὁ Σιδαρὸς πὸν παρακολούθησε ὅλ' αὐτὰ, σὰν κάτι θέλησε νὰ θυμηθῆ. Κι' αὐτὸ ἦταν τὸ πὼς πρωτογνώρισε τὴν ἀγάπη του.

Μι' ἀπέραντη σάλα, εὐγενικὲς κυρίες, κόσμος. ἕνα παρκέτο πὸν γυαλίζει ἔξαιρετικά. Κάπου-κάπου χορεύανε. Ἐκεῖνη ἐσχότανε γιὰ πρώτη φορὰ ἐκεῖ μέσα. Τοῦ Σιδαροῦ τοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἡ μεγάλη τῆς δειλία. Ἄμα τὸν ἀντιλήφτηκε στάθηκε ξαφνιασμένη. Ἐπειτα κάτι τοῦ ἔγνεψε σάν: —"Ἐλα. . . Μὰ ἦσαν στὶς δυὸ ἀντίθετες ἄκρες τῆς σάλας καὶ τὸ παρκέτο ἦταν ἀδειανὸ, γιατί δὲ χορεύανε. Ἀρχέστηκε λοιπὸν νὰ τὴ βλέπει καὶ νὰ προσπαθεῖ νὰ μαντέψει τί τὸν ἤθελε. Ἐκεῖνη ὁμως προχώρησε, δίστασε λίγο, μετὰ πήρε θάρρος

καὶ διάσχισε τὴν ἀπέραντη σάλα μὲ βῆμα σίγουρο (ἔτσι ἡ ἀγαπημένη του στάθηκε πὶδ θαρρετὴ ἀπὸ τὸ σνεφάκι).

Τοῦ τῶπε μὲ τὰ μάτια. Ντροπαλὰ καὶ ὄμορφα.

—"Ὁχι ντέ; τὴ ρώτησε.

—"Ἀλήθεια σοῦ λέω. . ."

—"Αγαπούλα μου. . ."

Στὴν τέχνη τῶν ματιῶν ἐκεῖνη βρέθηκε φαμόζα. Εἶχε κάτι ἀφάνταστα βαθεῖα γαλανὰ μάτια πὸν τοῦ θυμίζανε πολὺ μιὰ μαγικὴ γυμνοῦλα πούδε κάποτε, ψηλὰ σ' ἕνα ταξεῖδι πούχε κάνει στὸ Βορρά.

Κ' ἡ γαλανὴ λάμψη τους στεκόταν σὲ μιὰ τέτοια παράξενη ἀντίθεση μὲ τὸ μελαχροινὸ ρόδινο χρῶμα τοῦ κορμιοῦ της. . .

Ἐξω ἀπ' αὐτὸ εἶχε μιὰ φωνοῦλα κρυστάλλινη. Σίγουρα πὼς μέσα της θᾶκλεινε μιὰ βάλα κρήνη. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε κανέναν νᾶνε βέβαιος. Ἐξᾶλλου σὲ χτυποῦσε μιὰ τέτοια δροσιά ὅταν τῆς πλησιάζες. Σὰν τὴ φρεσκάδα πὸν σοῦρχεται στὸ πρόσωπο ἄμα σκύψεις πάνω ἀπὸ βαθεῖα γούρνα καλοκαίρι καιρὸ.

Ἡ ἀγάπη τους μέρα μὲ τὴν ἡμέρα μεγάλωνε. Μὰ κεῖ ξαφνικὰ ἦρθ' ἕνα τίποτα καὶ τὴ σταμάτησε. . . Σὰν τὴ φωνὴ μιανοῦ τραγουδιτῆ, πὸν γεμάτη θερμὴ καὶ μέταλλο ἀνεβαίνει, ἀνεβαίνει καὶ κεῖ —. . .

Συνῆρθε ἡ ξύπνησε. Ἐνοιωσε μιὰ χανωτικὴ ταραχὴ κ' ἀνατριχίασε λαφροῖα.

Ἡ σκιά σιγὰ-σιγὰ ἔφηνε κάμνοντας τόπο στὸν ἥλιο πούταν τώρα ἀπλωμένος σ' ὅλο τὸ δρόμο. Ὁ σκύλος πὸν κοιμόταν κεῖ ἀπέναντι εἶχε φύγει. Ὅμως ὁ Σιδαρὸς δὲ θυμόταν νὰ τὸν εἶδε νὰ σηκώνεται.

Σὲ λίγο προσπάθησε νὰ ἐνώσει τὸ νῆμα τῶν ἀναμνήσεων πὸν κόπηκε. Στὸ μυαλό του ἦρθαν κάποιες ἀπαίσιες μεταμεσονύχτιες ὥρες πὸν πέρασε γυρίζοντας σὲ μιὰ παντέρμη πλατεῖα τὴν πρώτη νύχτα πὸν χωρίσανε.

Πάνω ταξείδευε ἕνα παραμορφωμένο φεγγάρι (ἔμοιαζε ἀγόρι πὸν ἔχει μαγουλά) καὶ τὸ φῶς του ἔσπανε μελαγχολικὰ καὶ μονότονα πάνω στὴν ψυχρὴ ἄσφαλο.

Κάπου εἶχαν ἀνοίξει λάκκους γιὰ τὴν ὕδρευση τῆς πόλης καὶ ἡ μυρωδιὰ τῆς νιοσκαμένης γῆς σκορποῦσε μιὰν ἀτμόσφαιρα τάφων. Ἐκεῖνη τὴ νύχτα θάφτηκε ἡ ἀγάπη τους μιὰ γιὰ πάντα. . .

Σηκώθηκε καὶ κάθησε ἕνα σκαλί ψηλότερα γιατί ὁ ἥλιος τοῦ ἔκαιγε τὰ πόδια. Θέλησε νὰ πάει μέσα μὰ δὲν τόκανε. Ἄφησε μόνο τὴ ματιὰ του νὰ πλανηθεῖ μακρὰ ἐκεῖ κάτω, μετὰ τὸν κατήφορο, στὸ δροσερὸ λιβάδι μὲ τοὺς ὕγρους καταπράσινους ἴσκιους καὶ συλλογίστηκε πόσο καλὰ θᾶταν νᾶνε κανεὶς ἐκεῖ καὶ ν' ἀναπαύεται.

Ξαφνικὰ μιὰ παράξενη ἰδέα τοῦ κατέβηκε. Φαντάστηκε πὼς ἐκεῖ πὸν καθότανε ἕνα κορίτσι, ἕνα ἔξαιρετικὰ ὄμορφο κορίτσι θ' ἀρχόταν ἀπὸ πίσω του δίχως θόρυβο, πατώντας στὰ δάχτυλα, καὶ θὰ τοῦ ἔπιανε τὰ μάτια.

Λοιπὸν κάποια χέρια ἦρθαν καὶ τοῦ κλείσανε τὰ μάτια. Γὰ ξεκόλησε μὲ δύναμη καὶ γύρισε καὶ κύτταξε. Μπροστὰ του ἦταν ἡ ἀγάπη του, ὀλόγυμνη. Κι' ἦταν τόσο ἐντονη ἡ πραγματικότη πὸν φαντάστηκε λείει, πὼς ὄνειρευτάι.

—"Ἐλα μέσα, εἶσαι γυμνή!"

—"Ὁχι, πάμε κεῖ κάτω σιτοὺς ἴσκιους, —καὶ τὸν τράβηξε. Ἐκεῖνος τὴν ἀκολουθῆσε. Γύρισε μόνο μιὰ στιγμή καὶ κύτταξε πίσω του καὶ εἶδε κοντὰ στὴ μισοτελειωμένη οἰκοδομὴ τὰ ρουχαλᾶκια τῆς πούταν ριχμένα καταμεσῆς τοῦ δρόμου καὶ μοιάζανε μὲ κρίνους κομμμένους καὶ μαραμένους πιά πὸν τοὺς ρίξαν ἐκεῖ γιὰ νὰ σκεπάσουν κάτι.

Ἦταν εὐθυμη, πόσο ἦταν εὐθυμη καὶ δὲν τὴν ἐνίαζε καθόλου γιὰ τὴ γύμνια της. Ξαπλώσανε στοὺς ἴσκιους κ' ἀναπύηθηκαν. Γιὰ κείνο πὸν τοὺς χώρισε δὲν εἶπαν τίποτα. Ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ μιλά, νὰ μιλά, νὰ τῆς λέει. . . Ἐκεῖνη δὲν ἔλεγε τίποτα. Γελοῦσε μόνο καὶ τὸν ἔβλεπε. Ξαφνικὰ τὸν τύλιξε μὲ τὰ χέρια της καὶ τὸν φίλησε στὰ χεῖλια. Τὸ θυμόταν καλὰ γιατί τὴν ἴδια στιγμή εἶδε μακρὰ κάποιο γεράκι νὰ πέφτει μὲ δύναμη ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σὰν ψῶφιο.

Χορέψανε καὶ ξαναφιλήθηκαν. Στὸ τέλος τὸν πήρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν πήγε ὡς τὴν πόρτα του. Μετὰ ντύθηκε τὰ ρούχα της τοῦ ἔστειλε ἀπὸ μακρὰ ἕνα φιλὶ καὶ κάθησε στὸ γύρισμα τοῦ δρόμου.

Τότε ὁ Σιδαρὸς σηκώθηκε ἀπὸ τὸ κάθισμα πούχε καθίσει, τανύθηκε, ἄπλωσε τὸ μάτι του στὰ λιβάδια, ἐνοιωσε μιὰν ἀπέραντη χαρὰ νὰ τὸν πλημυράει γιὰ ὅλα,

για την αγάπη του που ξαναρχίνησε, άνοιξε το στόμα του κ' έβγαλε μιάν οχτάβα βαθύφωνη.

Σύγκαира όμως ένωσε δυο δροσερά χέρια να του σκεπάζουνε τὰ μάτια...
(Καίριο) ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΑΝΤΡΕΑΣ

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Για ν'άχουμε αληθινό Έθνικό θέατρο πρέπει αυτό ν'άχη τουλάχιστο μιὰ σχετική ανεξαρτησία και όχι ν' άμφιταλαντεύεται κάθε φεγγάρι έξ άφορηής ένός προσώπου ύψηλής περιοχής, που συχνά περιορίζεται να μαλώνη με τή φιλολογία.

Το θέατρό μας έχει την άμετάβλητη τύχη να πληρώνη τις άμαρτίες του κοντόφθαλμου πολιτικού τσορπατζηδισμού, στενοκεφαλισμού, σαβινισμού και καθυστερημένου πολιτισμού. Οί σταυροφόροι της έποχής του Συμεών, που πετάζανε περισσότερα άπό έκατό έκατομμύρια φράγκα για την ανανέωση του θεάτρου, για να μπορέση ή ιστορία να τους σημειώση για πνευματικούς πρωτοπόρους σήμερα θα συμπληρώσουν ήσυχα το έργο τους της έκμηδένισης της έθνικης δύναμης.

Γιατί με το πρόσχημα της τέχνης θ' ανεβή στο βήμα της σκηνής ο ρήτορας της νοθευμένης και πλαστής κοινωνικής ήθικης. Θα σκάση ο ήρωας της έθνικης προσπάθειας, άπιστος σύζυγος θα πυροβολή με καρμπίνα, ένας πατριώτης θα εισβάλλη με το μαχαίρι στο στόμα και ο ανήθικος αυτός κυκεώνας των άναιμικών συγγραφέων και των μαϊμούδικων προσπαθειών θ' ανυψωθή στα σύννεφα της καθαρής παρθένας τέχνης χωρίς καμμιὰ προσποίηση και χωρίς καμμιὰ διεύθυνση.

Άλλη θα ήταν η τύχη της τέχνης αυτής αν στο δεξι θεωρείο δεν έφεγγε καμμιὰ λάμπα και τή διεύθυνση του θεάτρου την εμπιστευόνταν σ' άνθρώπους προοδευτικούς, με την πλατύτερη σημασία, που να κατεβάσουν τή σιδερένια αυλαία για τις πυρκαϊές ανάμεσα στα περασμένα και στα σημερινά και να κάμουν αρχή μιās προσπάθειας.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ για να συγχωνευτή το πάτριον και το έθνικό: ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ. Και να τί χρειάζεται:

Όμοιόμορφο σύνολο σ' όλες τις διευθύν-

σεις. Ίκανότης και πλατειά αντίληψη. Όμαδική σκηνική εμφάνιση των ζωντανών στοιχείων, όχι στα σύννεφα της διακόσμησης με στη βάση της δημιουργίας. Ανύψωση με πάθος προς το κοινωνικό πρόβλημα. Έξεύρεση ύλικής ύποστήριξης. Καλλιτεχνικός ρεαλισμός της σκηνής κ' εύκολο-πλησίαστη σάλα για το κοινό.

Νά, το ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ.

Χωρίς να συμπληρωθούνε αυτές οι άνάγκες, θα εξακολουθήση να μένη σε μιὰ νάρκωση και θ'άναι άχρηστο βάρος του προϋπολογισμού και γαϊδουράγκαθο στο λειβάδι της Τέχνης.

Έφέτος το θέατρο ανέβασε ένα έργο κατώτερο άπό κάθε κριτική. Είναι μάλιστα ξευτελιστικό για κάθε άνθρωπο σκεπτόμενον το ότι πρέπει θέλοντας και μη ν' άσχοληται με τέτοια γαργαλισματα.

Αυτή τή στιγμή που ή γή καίγεται άπό το παραγέμισμα μιās επιθυμίας των διπλωματών—έστω και προσποιημένης—για την ειρήνη μεταξύ των έθνων, για τή νομιμοποίηση ένός τέτοιου καθεστώτος, τή στιγμή αυτή στο θέατρό μας τοποθετούνται τὰ άγγεια του παλιού πολιτικού και πνευματικού πατριωτικού ξεκοιλιάσματος—μιὰ μισητή χρήση του ζωντανού Βουλγαρικού λόγου, χωρίς μιὰ λογική απάντηση, χωρίς τήν έμφυτη σάτυρα στη φράση.

Το έργο αυτό είναι «Οί καμπάνες του Αγ. Κλημέντου» του Δήμου Σιάροφ, γεννημένου στην πόλη Λοβέτς. Το αξιολύπητο έργο του έχει μάλιστα τή θρασύτητα να τ' ύποστηρίζει ή ο τύπος. Παρουσιάζεται μιὰ περίπτωση άρκετης φλυαρίας χρήσιμης στη διανοητικότητα εκείνη που σηκώνει έμπορική εκμετάλλευση.

Μά κ'οί ήθοποιοί που είχανε το άτύχημα να ντεμπουτάρουν στη θλιβερή αυτή άνοησία έφωνασκούσαν τόσο πολύ που μπορούσε κανένας εύκολα να τους άκούη άπό το δρόμο.

Κάπως αλλιώς είναι τὰ πράγματα προκειμένου για το δεύτερο έργο της φετεινής σαιζόν: «Η περιφέρεια». Έδώ ξεφυτρώναν πολλές διαφωνίες, κ' έσημειώθηκαν πολλές διαφορετικές γνώμες. Το στρατόπεδο της βαρειάς άστικής άδράνειας έπαθε πανικό κ' έτσι λίγο έλειψε να βλαστημήση το κοινό τήν πατριωτική του σκηνή. Έννοείται πως ο ρεζισέρ έπροστατεύθηκε άπό τήν πραγματικότητα. Ο Φροντίσεκ Λάγγε, που άσκεφτα έφκιασε το έργο του αυτό άπάνω στο σχέδιο μιās παλιās ρωμαντικής ιστορίας, είναι στερημένος άπό άρκετή διάνυγεια σχετικά με τις συνθήκες της σημερινής ζωής. Έταχυδαχτυλούρησε τήν έξωτερική μορφή του έργου όχι στο ψυχολογικό κόσμημα του Ντοστογιέφσκυ, μα σε μιὰ συνολική αίσθηση αυτόματου σπρωξιματος του πλήθους. Να γιατί ή «Περιφέρεια» δεν ζωγραφίζει τὰ γύρω στην προσπάθειά της, μα δίνει μιὰ μαρμαρωμένη άτομικότητα, μιὰ παλιὰ βιβλική ήθικη που βρίσκει διέξοδο στο σταυρό.

ΟΙ ΔΥΟ ΦΙΛΟΙ

Ο Πέτκας είναι ένα παλληκάρι με τὰ όλα του. Είναι εύχάριστο να δουλεύη κανείς μαζί του. Σαν αρχινάει το τραγούδι με μιὰ δυνατή κ' ήχηρή φωνή:

Είμαστε παλληκάρδες με καρδιά
Κ' έχουμε φαλτσέτα και γροθιά!
νοιώθει κανείς πως άλλεγράφει μονομιās. Οί κυράδες τονέ σκιάζονται, μ' όλο που δεν έχει μήτε φαλτσέτα, μήτε γροθιά. Μόνο καμπόσες πληγές και γρατσουνιές στα γυμνά του ποδάργια, τὰ ψημένα, άπό τή λάσπη και τόν άγέρα.

Ο Πέτκας ξερει και λέει κουβέντες για κάθε περίπτωση. Μιὰ μικρή κυρά άσπροντυμένη, περνάει δεν περνάει, μονομιās ή φωνή του Πέτκα γίνεται γλυκειά, σερνάμενη:

—Βοηθήστε, κυρία, τή μητέρα μου. Είναι άρρωστη έδώ και δύο μέρες, κ' είμαστε τρία άνήλικα παιδιά.

Αν ή κυρά άρνηθή, της πετάει μιὰ άπό κείνες τις βλαστήμιες που τήν κάνουνε να τ' άβλη για τὰ πόδια οίχνοντας όλόγυρα κρύφτες ματιές για να βεβαιωθή μη τυχόν

Γιατί τότες να φοβηθούν οι «έμβριθεις» άπό τήν άνηθικότητα αυτού του έργου; Είναι αλήθεια πως σ' αυτό υπάρχουν στοιχία που πέφτουν σαν πέτρα άπάνω στις καρδιές των «τιμίων». Μά αυτό δεν σημαίνει πως ακόμα το Έθνικό θέατρον έκαμε βήμα προς τὰ μπρός. Η τοποθέτηση του έργου σε κάποια μέρη δίνει άρμονία, υπάρχει μάλιστα και δοκιμή για σύνθεση, μα αυτό μονάχα διακοσμητικά.

Οί ήθοποιοί αυτοί παίζουν ακόμα με υπερβολικό πάθος και με τή μεγαλοπρέπεια ξεχωριστού τύπου. Αυτό μās δείχνει καλά πως οί διαχειριστές του Έθνικού θεάτρου δεν νοιώθουν άρκετά τους μοντερνισμούς που μπαίνουν στη ράμπα, άναποδυρίζουν τὰ παρασκήνια, πετούν φουστάνια και φράκα για να λάμψη άπάνω στη σκηνή μιὰ καλλιτεχνική αλήθεια που ν' άντανάκλα τήν ψυχολογία του 1930.

(Από το Βουλγαρικό περιοδικό «Νόβις»).

LA

Μεταφρ. Θ. ΔΑΝΙΗΛΙΔΗΣ

τόν άκουσε κανείς, πως τήν έσυγύρισε ο Πέτκας. Άμα πάλι ο μικρός γνωρίσει άπό τὰ φορέματα και το έξωτερικό έναν άνθρωπο, πως άνήκει στην έξουσία των Σοβιέτ, αλλάζει τρόπο. Λέει με μιὰ φωνή καθάρια και τραχειά:

—Δώσε μου, σύντροφε, κάτι για ν' αγοράσω λίγο ψωμί.

Κι' άμα τονέ ρωτάνε:

—Άπό που είσαι; Γιατί ζητιανεύεις; σου σκαρώνει μιὰ ιστορία στα πεταχτά που κάνει τον άλλον ν' αλλάξη χρώματα. Είναι ή αλήθεια πως στο σημερινό καιρό τέτοιες έρωτήσεις δεν γίνονται πια τόσο συχνά. Τὰ παιδικά άσυλα είναι ξεχείλα, κ' έπειτα τί να τ' άκούη κανείς όλο τούτο το σκυλλοδί; Ο Πέτκας έχει ένα μάτι διαπεραστικό βλέπει πολύ μακριά. Είναι πάντα πρώτος στις διαδηλώσεις, πίσω άπό τήν κόκκινη παντιέρα. Εκείνος δίνει πάντα εξηγήσεις σ' όλα τ' άλλα παιδιά:

—Αυτοί οί κανάγηδες ρίξαν το σύντροφο Βορόφσκυ. Τόν καλλίτερο φίλο του Λένιν, τόν καλλίτερο προλετάριο. Ο Γκουρ-

ζών, ὁ ἄσπρος ἐπιστράτευσε ἕνα φονιά. Καὶ νὰ τονε ποὺ μᾶς κοκορεύεται γι' αὐτό: θὰ κάνω πόλεμο, σοῦ λέει! Ἄμ δέ, ἄς κοπιᾶσει. Γιὰ δοκίμασε νὰ τὸ δοῦμε!

Τὰ ἔξερει ὅλα ἀγκαλὰ δὲν εἶναι πολὺ γραμματιζούμενος. Εἶναι καλὸς σύντροφος. Μὰ ἀραιὰ καὶ σπάνια δέχεται τὴ βοήθεια κανενός. Προτιμᾶει νὰ τὰ ξεμπλέκη μονάχος του. Ἄπο καιροῦ τώρα ὁ Ἀντρέϊκα πασκίζει ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοιά του. Δὲν τὸ πετυχαίνει ὅμως πάντα, καὶ δὲν τὸ κατάρφερε παρὰ τὴν περασμένη βδομάδα. Σήμερις ὁ Ἀντρέϊκα εἶναι ὁ πιὸ καλὸς σύντροφος τοῦ Πέτκα. Ἔτσι τῷ φέρε ἡ περίστασις. Ὁ Πέτκας πῆγε στὸ παζάρι. Ὁ Ἀντρέϊκα πῆρε τὸ κατόπι του. Ὁ Πέτκας εἶναι πολὺ μικρός. Λέει πῶς εἶναι δώδεκα χρονῶν, μὰ δὲν τοῦ δίνει κανεὶς παραπάνω ἀπὸ ἔννια. Εἶναι κοντὸς κι' ἀδύνατος. Τρύπωνε σὰν τὸ χέλι ἀνάμεσα στὰ σκέλια τῶν μεγάλων καὶ χάθηκε. Ὁ Ἀντρέϊκα ἔψαξε, ἔψαξε. Μοίραζε ἀγκωνιὲς καὶ κουτουλιὲς πέρα δῶθε. Ἔσχισε τὸ παζάρι τουλάχιστο τρεῖς φορές. Πουθενὰ Πέτκας Ξάφνου ξέσπασε ἕνα γυναικεῖο κλαψαניתό. Ὁ Ἀντρέϊκα χύμηξε κατὰ κεῖ ἀπ' ὅπου ἐρχότανε ὁ σαματάς: ἔτσι γιὰ νὰ κάνῃ χάξι. Στάθηκε χαζεύοντας. Εἶδε μιὰ κυρὰ πού κούναγε τὴν ἄσπρη ρόμπα της. Ἐδειχνε μιὰ τσέπη ραμμένη πάνω στὸ ροῦχο της.

— Κοιτάξατε, καλέ, γιὰ μιὰ στιγμή... Ἐβαλα τὸ πορτοφόλι μου σ' αὐτὴ τὴν τσέπη μόνο γιὰ μιὰ στιγμή... Σ' αὐτὸ τὸ χέρι κρατοῦσα ἕνα πακέτο, καὶ στὸ δεξιὸ τὸ μαντήλι μου... Γιὰ μιὰ στιγμή σᾶς λέγω... Μονάχα μιὰ στιγμή. Θέ μου, τί ἦταν αὐτό; Τί ἦταν αὐτό;

Οἱ λαϊκοὶ ἀνθρώποι, ἐμποροὶ περαστικοί, μαζωχτήκανε ὀλόγυρά της.

— Στὴν τσέπη καλέ!... Μιὰ τσέπη πού ἔχασκε τόσο δά... Καλὰ κάνανε καὶ τῆς τῆς τὸ πήρανε! Ἡ χήνα!

— Μὰ κρατᾶει κανεὶς τὰ λέφτα του ἔτσι!

— Ἀφοῦ ἔβανες τὰ χρήματα στὴν τσέπη σου, γιατί δὲν τὰ βάσταγες ἀπὸ πάνω μὲ τὸ χέρι σου, χαζή!

— Πρέπει νὰ ψάξωμε παντοῦ.

— Τώρα, τρέχα γύρευε...

Ὁ Ἀντρέϊκα τρύπωνε στίς πρώτες ἀράδες.

Ἐνας κύριος μὲ μοῦτρο κίτρινο καὶ πρισμένο, καπελλωμένος μ' ἕνα μαῦρο καπέλλο, στραβοκοίταξε τὸ παιδί κ' εἶπε μιλώντας γιὰ τὸν Ἀντρέϊκα:

— Νάτοι. Αὐτοὶ εἶναι οἱ κλέφτες. Πρέπει νὰ ψάξετε τὰ παιδιά. Πρέπει νὰ τοὺς ψάξετε ὅλους.

— Ἔ, σὺ, πιάσε τοὺς μικρούς! ψάξε τὶς τσέπες τους!

— Ἄς τ' ἀστεῖα! Καὶ φαντάζεσαι πῶς τὰ σημερινὰ παιδιά πᾶνε νὰ κλέψουνε κ' ἔπειτα στέκονται νὰ τὰ πιάσουνε;

— Τέτοιοι χάρες βρίσκονται ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους. Τοῦτα τὰ μυξιάρικα ἔχουνε δεῖ καν καὶ καν στὰ μάτια τους. Τὸ μυαλό τους κόβει.

Ὁ Ἀντρέϊκα γύρισε τὸ κεφάλι δεξιὰ, ζερβά. Μ' ὄλο πού δὲν ἔκλεψε, ὡς τόσο τὸν ἔπιασε τρομάρα. Χώθηκε κάτω ἀπὸ τοὺς ἀγκῶνες τοῦ κτρινιαρῆ κυρίου. Ἐκεῖνος τὸν ἀδραξε ἀπὸ τὸ πουκάμισο.

— Κάτσε κεῖ! Ποῦ πᾶς;

Ὁ Ἀντρέϊκα εἶχε τὴν βλακεία ν' ἀντισταθῆ. Οἱ μανάβισσες μαζωχτήκανε γιὰ νὰ τονε ψάξουνε. Δὲν βρήκανε τίποτα. Ὡς τόσο τονε ξυλοφορτώσανε τὸ μικρό.

— Θὰ τῷ δῶσε δίχως ἄλλο σὲ κανένα ἀπὸ ἀπὸ τοὺς συντρόφους του.

Μιὰ δεσποσύνη ἀνακατεύτηκε στὴν ἱστορία. Κλαψάνισε μὲ μιὰ φωνὴ συφορισμένη:

— Μὴ χτυπάτε ἕνα παιδί. Πολιτοφύλακα, πολιτοφύλακα!

Ὁ Ἀντρέϊκα σκιαζόντανε τὴν πολιτοφυλακὴ πιότερο κι' ἀπὸ τὰ χτυπήματα. Ἐπαψε νὰ σκουῖζῃ. Ἐφέυγε μ' ὅλη του τὴ δύναμη ἀπὸ τὰ χέρια τῶν γυναικῶν.

Οἱ μανάβισσες ἀρχίσανε νὰ βρίζουνε τὴν δεσποσύνη καὶ παρατήσανε τὸν Ἀντρέϊκα. Ἐκεῖνος τὰ κατάφερε νὰ τὸ σκάσῃ, μὲ τὴ μύτη ματωμένη, προτοῦ πλακώσει ἡ ἔξουσία. Ἔσκιε δύο σκακία τρέχοντας σὰν τρελλός. Ἐπειτα σταμάτησε, κάθισε στὰ ριζὰ ἐνὸς τοίχου καὶ σκούπισε τὰ δάκρυά του. Τὰ μοῦτρα του πασαλειφτήκανε ὅλα. Κλαῖς δὲν κλαῖς πρέπει νὰ φᾶς. Προχώρησε κουτσαίνονταὶς κατὰ τὴ διεύθυνση τοῦ σταθμοῦ. Ἐκεῖ μονάχα τότε πέτυχε ὁ Πέτκας.

— Μωρὲ χούφταλο! Στάσου λοιπόν! Εἶδα κ' ἔπαθα γιὰ νὰ σὲ προφτάξω. Ποῦ τρέχεις;

— Στὸ σταθμό.

— Σκούπισε τώρα τὰ μάτια σου. Μοῦτρα, μωρέ, γιὰ σιδέρωμα, κλαψή! Μωρὲ παλληκαράς νὰ σοῦ πετύχη! Ποιὸς φταίει; Γιατὶ σοῦθε νὰ φύγῃς ἀπὸ τὸ παζάρι; Σὺ δὲν εἶχες τίποτα στίς τσέπες σου, ἔπρεπε νὰ μείνῃς καὶ νὰ κάνῃς τὸν ἀμερόληπτο μαζί μὲ τοὺς ἄλλους. Νὰ μείνῃς καὶ νὰ ἐπικυρώνῃς ὅ,τι λέγανε ἐκεῖνοι. Κάτσε κάτω, πάω νὰ ψωνίσω λίγο λαρδί.

Σὰν καθήσανε σιμὰ στὸ περβολάκι τοῦ σταθμοῦ, ὁ Πέτκα εἶπε:

— Ἐγὼ τὴν ἄδεια σου τὴν τσέπη ἐκεῖνης τῆς χήνας. Καὶ σὺ πλέρωσες γιὰ μένα.

Ἐέσπασε σ' ἕνα γέλιο χαρούμενο ἠχηρό.

— Μὰ γιατί νὰ τὸ σκάσῃς; Ἐγὼ ὁ κλέφτης σουλατσάριζα σὰ νὰ μὴ συνέβηκε τίποτα. Φάε! Σοῦ πέρασε;

Ἄπο κείνη τὴν ἡμέρα ὁ Πέτκας ἐνώθηκε μὲ τὸν Ἀντρέϊκα.

Ψωνίσανε τσιγάρα κι' ἠλιόσπορους καὶ τοὺς πουλούσανε. Μ' αὐτὸ ὄχι γιὰ πολὺν καιροῦ. Ὁ Πέτκας εἶνε ἀληθινὸ πῶς ἦταν παλληκάρι μὲ τὰ ὅλα του. Ὅσο εἶχε παράδες ἔπινε μύρα, ψώνιζε καραμέλλες, λουκάνικα. Σὲ λίγον καιροῦ μείνανε πάλι ἄφιλοι. Ἐπρεπε νὰ ζητιανέψουνε ξανά. Κακὲς μέρες. Τὴ νύχτα ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, ὁ Πέτκας μιλοῦσε γιὰ τὸ μέλλον μὲ τὸν Ἀντρέϊκα.

— Ἄν μπορούσαμε νὰ μαζέψουμε ἕνα κομμάδιμα γιὰ τὸ χειμῶνα καὶ νὰ σκαρώσουμε κανένα ἐμπόριο. Εἶναι δύσκολο ν' ἀπλώνῃ κανεὶς τὸ χέρι μὲ τὸ κρύο. Πρὸ πάντων κρυώνει κανεὶς δίχως σπιτικό δίχως ροῦχα. Κοιμόμουνε τὸν περασμένο χειμῶνα μέσα σὲ μιὰ ἀτμομηχανή. Ὁ μηχανικός μοῦχε δώσει τὴν ἄδεια. Ἐυνοῦσα μὲ τὰ μοῦτρα σκεπασμένα ἀπὸ τὴν καπνιά. Χτύπαγα καμμιὰ πόρτα πού δὲ μ' ἀφίνανε ποτέ νὰ τὴν περάσω. «Ποῦθε ἔρχεσαι, ἄγνωστε ὁμορφονίε!» Ἄν μπόραγα νὰ βαρέσω σὲ κανένα μέρος δύο δισεκατομμύρια, θὰ σκαρώνναμε καμμιὰ δουλίτσα. Ὁ Πέτκας ὁ γκαβὸς ἔχει ἕνα σπίτι μεγαλεῖο, καὶ μάλιστα μιὰ φιλενάδα. Κι' ὅμως εἶναι πιὸ νέος ἀπὸ μένα.

Ρώτηξε τὸν Ἀντρέϊκα ποιοὶ ἦσαν οἱ γονεῖς του καὶ πῶς ξέπεσε σὲ τούτη τὴν πολιτεία, μὰ γιὰ λογαριασμό του δὲν εἶπε τίποτις.

Μόνο μιὰ φορὰ μίλησε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Τὰ παιδιά κολλήσανε πάνω σ' ἕναν κύριο πού τὸ κολλάρο του ξεκουμπώθηκε πάνω σ' ἕνα παχὺ γυμνὸ λαιμό.

— Βοηθήστε μας, ἀφεντικό...

Ὁ κύριος σάλεψε μὲ λύσσα τὴν κοιλιὰ του, πού τὴν ἔσφιγγε μιὰ μπλοῦζα ἀπὸ τισσόρ. Εἶπε στὴν κυρὰ μὲ τ' ἄσπρα, πού βάδιζε δίπλα του, μὲ μιὰ φωνὴ βροντερή:

— Βλέπει κανεὶς παντοῦ τόσους ἀλήτες! Σ' ὅλες τὶς γωνιές! Ὑποψήφιοι γιὰ κάθε ἔγκλημα, χωρὶς καμμιὰ διάκριση. Αὐτὰ τὰ μυξιάρικα παρουσιάζουνε ἕναν ἄμεσο κίνδυνο γιὰ τὸν τόπο.

Ὁ Πέτκα πέταξε στὰ μοῦτρα τῆς κυρᾶς μιὰ χοντρή βριξιά Ἐπειτα τὰ παιδιά τὸ βάλανε στὰ πόδια. Σὰ σταματήσανε γιὰ ν' ἀνασάνουνε, ὁ Πέτκα εἶπε:

— Εἶναι τραγὴ συφορά, σύντροφε, ἄμα σοῦ πεθάνει ὁ πατέρας κι' ἡ μάνα σου ἀπὸ τὸ λυμό.

— Πεθάνανε οἱ γονοὶ σου;

— Αὐτὸ δὲν εἶναι δουλειὰ δική σου

Ἄρχισε νὰ τσιγγιλά ἕνα παιδί πού φόραγε κυλόττα καὶ πού στεκότανε κοντὰ σὲ μιὰ δξώπορτα.

— Εἶσαι ἀγόρι καὶ φορᾶς μιὰ μερούκα κοριτσιόστικη. Παιδί!

Ὁ μικρός, πού δὲν ἦταν παραπάνω ἀπὸ πέντε ὡς ἕξι χρονῶν ἀποκρίθηκε μὲ μιὰ φωνὴ τραγουδιστή:

— Δὲν εἶμαι ἀγόρι. Εἶμαι ἡ Νάντια.

— Ἡ Νάντια; Τότες γιατί φορᾶς βρακί;

— Γιατὶ κάνει ζέστη. Τὸ καλοκαίρι μπορεῖ νὰ φορᾶει κανεὶς ἀγορίστικα.

Ὁ Πέτκας τὸ παραδέχτηκε αὐτό.

— Σωστά. Ἡ μάνα σου εἶναι στὸ σπίτι;

— Ὁχι, πῆγε στὸ παζάρι μὲ τὴ Νάντια.

Ἡ γιαιὰ εἶναι μέσα. Καὶ ἡ μητέρα σου ποῦ εἶναι; Πῆγε καὶ κείνη στὸ παζάρι;

— Πῆγε στὸ παζάρι γιὰ νὰ κλέψῃ. Ἄκου δώ, φέρε μας λίγο ψωμί. Μόνο μὴν τὸ πεις πῶς εἶναι γιὰ μᾶς. Πῆς πῶς πεινᾶς ἐσὺ. Ἡ πὼς εἶναι γιὰ τὸ σκυλί...

Ἡ παιδοῦλα ἔφερε ἕνα ζαχαρωμένο ψωμάκι κι' ἕνα πατέ.

Τ' ἀγόρια τὸ φάγανε ὅλο, κι' ἀρχίσανε νὰ παίζουε μὲ τὴ μικρή. Ἦτανε σὲ ἀλήθεια κωμικία. Ὁλοένα φλυαροῦσε. Τάμπασε στὴν ἀλλή γιὰ νὰ τοὺς δεῖξῃ ἕνα κουβάβακι. Τότες τὰ παιδιά παίζανε μὲ τὸ σκυλί.

Δὲν εἶδανε τὴν κυρὰ πού γύρισε μὲ τὴ δούλα.

— Νάντια μὲ ποιὸς εἶσαι; Ποῦ εἶναι ἢ γιατί; Ἐχασε τὸ νοῦ της, καλέ; Τίνας εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιὰ;

Καὶ μὲ μιὰ φοβισμένη ματιὰ κάτω ἀπὸ τὸ καπέλλο πρόστεσε:

— Πῶς σὰς λένε;

Ἡ Νάντια ἔτρεξε κοντὰ στὴ μητέρα της.

— Ἡ μαμά τους πῆγε στὸ παζάρι γιὰ νὰ κλέψῃ. Ἄφισέ τους, μαμά, νὰ παίξουμε μαζί ὥσπου νὰ γυρίσῃ.

Ἡ κυρὰ κακκάρισε:

— Τί ἔκανε λέει; ... Πῶς; ... Νὰ κλέψῃ; ... Ποῦ νὰ κλέψῃ; ...

Τὰ παιδιὰ χυμήξανε κατὰ τὴν ἔξοδο. Τὰ πόδια δὲν ἀργοῦνε, βλέπετε. Τὴ μέρα ἐκείνη δὲ βρήκανε τροφή. Τὴν ἄλλην ἀναγκαστήκανε νὰ φᾶνε λίγες πατάτες. Ὁ Πέτκας ἔπεσε σὲ μούρη μελαγχολία. Φαίνεται πῶς εἶτανε ἀποτελεσμα πνευτοῦ.

— Μωρὲ ζωή! Τὰ σκυλιὰ ζοῦνε καλλίτερα ἀπὸ μᾶς. Ἄν μπορούσα νὰ βάλω στὸ χέρι δύο δισεκατομμύρια...

Τὴν τρίτη μέρα ἔφυγε ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο μοναχὸς του, δίχως τὸν Ἀντρέϊκα. Ἄμα ἀπαντηθήκανε οἱ δύο τους στὸ δρόμο, ὁ Πέτκας δὲ σταμάτησε. Εἶπε μόνο περνώνας:

— Ἐχω κάποια δουλειὰ γι' ἀπόψε τὴ νύχτα. Τὰ συμφωνήσαμε... Περιμένε με αὔριο κοντὰ στὸ μνημα ὅπου περάσαμε χτὲς τὴ νύχτα.

— Κ' ἐγὼ τί θὰ κάνω;

— Μ' ἀφοῦ σοῦ λέω νὰ περιμένῃς! Σὺ δὲ μᾶς κάνεις.

Ἐφυγες τρεχάτος. Ὁ Ἀντρέϊκα τονὲ περίμενε τὴν ἄλλην μέρα ἴσαμε τὸ ἀπομείμμερο. Ὁ Πέτκας δὲν ξαναγύρισε.

Περάσανε κι' ἄλλες μέρες. Ὁ Ἀντρέϊκα δὲν τὸν ξαναδε πιά τὸν Πέτκας. Παράδερνε καρτερώντας τον μιὰ δλόκληρη βδομάδα, καὶ κάθε βράδι ἐρχότανε στὸ νεκροταφεῖο καὶ φώναζε.

— Πέτκας... Πέτκας...

Καμμιά ἀπάντηση. Ἦρθε τὸ φθινόπωρο. Δὲν ἔπρεπε νὰ συλλογιέται τὸ νεκρο-

ταφεῖο. Ὑστερὸς ὁ Ἀντρέϊκα στάθηκε τυχερός. Τονὲ μαζέψανε σ' ἓνα ἄσυλο γιὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ. Τὸν Πέτκας τονὲ ἔχασε. Μὰ ὄχι κι' ὀλότελα. Τὴ νύχτα καμμιά φορὰ ἢ καρδιά του σφιγγότανε.

— Ποῦ νὰ χάρθηκε ὁ Πέτκας;

Δὲν ἔκλαψε μήτε τὴ μάνα, μήτε τὸν πατέρα του, ὡς τόσο εἶχε τὴν ὄρεξη νὰ κλάψῃ γιὰ τὸ σύντροφό του.

Πάνω σ' ἓνα τοῖχο διατηρήθηκε ἓνα ἀποκόμματο ἀπὸ ἐφημερίδα πού ἦ βροχή κι' ὁ ἀγέρας τὸ σεβαστήκανε. Ἐκεῖ διάβαζε κανεὶς μὲ μικρὰ γράμματα ἀδιόρατα, ἀχρηστα, τὰ νέα μιᾶς νυχτερινῆς ἐπίθεσης πού ἀπότυχε:

..... «Οἱ λησταὶ ἐδραπέτευσαν πυροβολοῦντες. Ἐκ τῶν ριφθεισῶν σφαιρῶν ἐτραυματίσθη θανασίμως ἓν μέλος τῆς συμμορίας, ἓνας ἀνήλιξ ἐγκληματίας».

ΛΥΔΙΑ ΣΕΪΦΟΥΛΙΝΑ

Μετάφραση ἀπὸ τὸ Ρωσσικὸ πρωτότυπο:

ΑΘΗΝΑΣ ΣΑΡΑΝΤΙΔΗ

ΣΗΜ. ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑΣ. — Ἡ Λυδία Νικολάγεβνα ΣεΪφούλινα γεννήθηκε στὰ 1889. Κόρη μιᾶς Ταρτάρας, πού γίνεκε χριστιανή, σπούδασε στὸ Ὁρειμπουγκ καὶ στὸ Ὄσμκ. Ἦταν κατὰ καιροὺς δασκάλα, θεατρίνα, βιβλιοθηκάριος. Ἡ φιλολογικὴ καριέρα της ἀρχίζει στὰ 1921 στὴ Σιβηρία μὲ τὶς νοβέλλες τὰ «Τέσσερα Κεφάλαια» κι' οἱ «Ἀρπαγὲς τοῦ Νόμου». Στὰ 1923 πῆγε στὴ Μόσκα.

Ἡ Λυδία ΣεΪφούλινα διαβάζεται πολὺ ἀπὸ τὸ λαϊκὸ κοινὸ τῆς σύγχρονης Ρωσσίας, πού δὲν τὸ ξεγελᾷ ποτὲ μὲ ψευτικὲς ἀναζητήσεις καὶ ἐμφέ, οὔτε μὲ δῆθεν προσπάθειες γιὰ τὴν ἀληθινὴ τέχνη. Τὸ ὕφος της μπορεῖ νάβῃ λίγο τραχύ, μὰ διαβάζεται ἀνετα καὶ δὲν βλάβει διόλου τὴ γλώσσα καὶ τὴν καλαισθησία τῶν θεμάτων της. Στὰ μικρὰ διηγήματά της, ὅπου περιγράφει τὰ παιδιὰ, ὁ ἀναγνώστης συναρπάζεται ἀπὸ τὴν πάλλουσα ζωτάνια τους. Εἶναι ἀληθινὰ καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα. Ἡ ΣεΪφούλινα μπαίνει βαθειὰ μέσα στὴν ψυχροσύνη τους, ξεδιπλώνει ἀγνωστες κι' ἀδρές γραμμὲς ἀπὸ τὴν ζωὸν τους, κι' αὐτὸ τὸ κάνει μὲ τέχνη μὲ ἀγάπη καὶ μὲ πραγματικὰ βαθειὰ ψυχολογικὴ ἀνάλυση.

Ἀπὸ τὰ βιβλία της, πού ἔχουν τὴν μεγαλύτερη κυκλοφορία, εἶναι αὐτὰ: «Οἱ Ἀρπαγὲς τοῦ Νόμου» 1921. Τὰ «Τέσσερα Κεφάλαια» «Humus» νοβέλλες, 1923. «Οἱ Νέοι» νοβέλλες, 1924. «Βιγινέα» ρομάντο, 1924. «Ἡ συνάντηση», νοβέλλες, 1926.

Α. Σ.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

— Χρ. Βασιλακάκης: «Πληγὲς καὶ φραγγέλιον.»

Ὁ πολιτευτὴς καὶ λογοτέχνης κ. Χρ. Βασιλακάκης σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο του παρουσιάζει ἓνα ἀλάκρο σύστημα πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ, ἓνα σωρὸ παρατηρήσεις καὶ σκέψεις γιὰ πολλὰ σημερινὰ προβλήματα τῆς κοινωνίας μας καὶ τοῦ κράτους μας, ὅλα ὅμως αὐτὰ συνθεμένα καὶ ντυμένα μὲ τὴ μορφή τοῦ ρομάντσου. Ὁ τρόπος αὐτὸς δὲν εἶναι καινούργιος. Μάλιστα ἀποδείχτηκε κι' ὁ καλλίτερος τρόπος γιὰ νὰ μελετήσῃ ὁ λαὸς τὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα Ἐταί λοιπὸν ὁ κ. Βασιλακάκης μᾶς παρουσιάζει ζετυλιγμένα σὲ συζητήσεις καὶ μέσα σὲ ζωὴ ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα. Τὸ ἔργο του εἶναι λογοτεχνικὸ, μὰ ὄχι ὅσο θάπρεπε. Κ' ἡ γλώσσα του εἶναι ἀναρχικὴ καὶ ἀνακατεμένη, ὅπως ὅλα στὴ σημερινὴ κοινωνία μας. Μὰ καὶ τὸ βιβλίο τραβαίει σὲ μᾶκρος, χωρὶς καὶ τὸ ὕφος του νάβῃ πολὺ ζωηρό. Ὁ δάσκαλος Βώκας, πού εἶναι, σὰ νὰ ποῦμε, ὁ τύπος πού κάνει τὴ σωστὴ διδασκαλία εἶναι πιδ πολὺ ρωμαντικὸς καὶ πιδ λίγο πραγματικὸς. Μὰ αὐτὸ σὲ τέτοιου εἶδους ἔργα δὲν μπορεῖ νὰ λείψῃ. Μὴ δὲν ἔκαμε τὸ ἴδιο κι' ὁ Κ. Θεοτόκης στὸν «Κατάδικο»; Τάλλα πρόσωπα εἶναι ἀχνὰ παρουσιασμένα. Ὅσοσο τὸ σύνολο, σύμφωνα μὲ τὸ σκοπὸ τοῦ βιβλίου, εἶναι πολὺ καλὸ. Ἄν τὸ βιβλίο αὐτὸ ἦταν πιδ ζωηρὰ, πιδ σύγχρονα, πιδ χρωματισμένα γραμμμένα, θάτανε βιβλίο ἀξιο μεγάλης προσοχῆς καὶ θάχε μεγάλην ἐπίδραση.

★

— Β. Μεσολογγίτη: «Ὁ Ἀκούμας.»

Τὸ διήγημ' αὐτὸ τοῦ συνεργάτη μας κ. Μεσολογγίτη εἶναι ἀπὸ τὸνα μέρος καλογραμμμένο, ζωηρὸ στὴ γλώσσα, σύγχρονο καὶ ἀληθινὰ λογοτεχνικὸ ἔργο, μὰ ἀπὸ τᾶλλο μέρος ἔχει μιὰ μεγάλη ἀρχιτεχνονικὴ ἀκαταστασία. Τοὺς ἥρωές του τοὺς ἔχει μελετήσῃ πρὶν ἀπ' αὐτὸν κι' ὁ κ. Βουτυράς, μὰ κείνος σὲ πιδ πολὺ βάθος καὶ μέσα σὲ σύνολα πιδ ἁρμονισμένα. Μὰ κι' ὁ κ. Μεσολογγίτης προσθέτει κάτι μὲ τὸ ἀτομικὸ του ὕφος. Ἐλπίζουμε γρήγορα νὰ ἴδουμε ἔργα τοῦ κ. Μεσολογγίτη πιδ μελετημένα στὴ σύνθεσή τους καὶ πιδ ἀρτια σὲς συνέπειές τους.

★

— Ἀπ. Ν. Μαγγανάρη: «Στὸν πρῶτο σταθμό.»

Ἡ νέα αὐτὴ σειρά ἀπὸ 14 ποιήματα τοῦ κ. Ἀπ. Ν. Μαγγανάρη προσθέτει κάτι τι πιδ προχωρημένον στὴν ἐργασία του. Μπαίνει ὁ λυρισμὸς του στὴν οὐσία τῆς σημερινῆς ζωῆς καὶ γγίζει

τὶς χορδὲς τῆς μοντέρνας νευρικότητος καὶ ἀπογοήτευσης, περασμένες μέσα ἀπὸ μιὰ ψυχὴ αἰσθαντικὴ. Ἡ τεχνικὴ του εἶναι κάπως συντηρημένη. Ὅσοσο πιστεύουμε πῶς ὁ κ. Μαγγανάρης δὲν θὰ σταματήσῃ ὡς ἐκεῖ, γιὰτὶ ξέρουμε πῶς ἔχει ἐφόδια νὰ τραβήξῃ μπροστά. Τὸ ταλέντο του ὅμως ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴ προσεχτικὴ καὶ πιδ συγχρονισμένη καλλιέργεια.

★

— Ντόλη Νίκβα: «Ντολορίτα.»

Τὶ νὰ κρίνουμε ἀπ' αὐτὸ τὸ βιβλίο; Βέβαια ἡ γλώσσα του εἶναι μιὰ δημοφῆ καὶ ἁρμονικὴ δημοτικὴ. Μὰ ἡ οὐσία του τί νέο παρουσιάζει; Εἶναι ἓνα ρομάντο σὲ γράμματα συνθεμένο, ἓνα σύνθεμα πολὺ ρομαντικὸ, χλιαρὸ, ἄτονο... Κρίμα ἓνας νέος μὲ φανερά προτερήματα νὰ κατατρώγεται μὲ τέτοιες παμπάλαιες καὶ ξεθυσμένες αἰσθηματολογίες... Ἀργήσαμε ὅμως νὰ γράψουμε τὰ λόγια αὐτὰ γιὰ τὴν «Ντολορίτα» καὶ τώρα μαθαίνουμε πῶς στὸ μεταξύ ὁ κ. Νίκβας βγάζει κι' ἄλλο βιβλίο. Μὴν τάχα ἐκεῖνο εἶναι καλλίτερο;

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ

— Θεάτρο Κομπούλη «Ἐλευθέρα Σκηνή»: *Somerset Maugham «Ἰερὴ φλόγα» (Δράμα σὲ 3 πράξεις).*

Ὁ Μάρις Τράμπετ, ἀεροπόρος, ἔπεσε ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο του κ' ἔπαθε μιὰ μεγάλη θλάση τῆς σπονδυλικῆς στήλης πού τὸν κρατεῖ παράλυτο ἐπάνω σὲ μιὰ καρέκλα κ' ἔχει προδιαγράψει τὴν ὀριστικὴ του ἀκινησία καὶ τὸ μοιραῖο τέλος του. Ἐταί, καρφωμένος στὴν πολυθρόνα του, περνᾷ τὶς ἡμέρες του, γεμάτος πικρα γιὰ τ' ἀδικοσακατεμένα νεύσα του, στὸ σῆμα του, ἀνάμεσα στὴ νεαρὴ γυναίκα του τὴ Στέλλα, μὲ τὴν ὁποῖαν παντρεύθηκαν ἀπὸ ἔρωτα ἐδῶ κ' ἔνα χρόνο, τὴ μητέρα του, τὸν ἀδελφὸ του, Κόλιν, τὸ γιατρὸ Χάρθεστερ, πού τὸν ἐπισκέπτεται ταχτικά καὶ τὴν Μίς Οὐβέιλαντ, τὴ νοσοκόμα πού δὲ λείπει ποτὲς ἀπὸ κοντὰ του.

Ὅλοι τὸν ἀγαποῦν κ' ἡ Στέλλα, ἡ γυναίκα του, τοῦ δίνει ὅλη τῆς τὴν ἀφοσίωση. Μὰ ὁ Μάρις δὲν τὴν ἀγαπᾷ μὲ τὸν νοσηρὸ πλατωνικὸ ἔρωτα μὰ μ' ὅλη τὴ δύναμη τοῦ σεξουαλικοῦ του ἐνστικτοῦ κ' εἶναι δυστυχῆς πού ἡ ἀγάπη αὐτὴ μὲναι ἀνικανοποίητη. Τὸ ἴδιο κι' ἡ Στέλλα. Κι' αὐτῆς ὁ ἔρωτας ἦταν σεξουαλικὸς καθαρὸς. Τάρα πάει πειὰ. Δὲν τῆς ἀπομένει παρὰ νὰ τοῦ δώσει τὸν οἶχτο της καὶ τὴ συμπάθειά της. Μὰ τὸν ἔρωτα πού τῆς ὑπαγορεύουν τὸ

νεανικό δέ ενοστικό και ή γεμάτη ύγεια ζωή της, τόν δίνει μοιραία στο πέραςμα τών πέντε χρόνων που ακολουθούν, στον αδελφό του άνδρός της, στον Κόλιν.

Οί σχέσεις της Στέλλας και του Κόλιν προ-
χωρούν κ' ένα πρωί ο Μώρις βρίσκεται πεθαμέ-
νος στο κρεβάτι του. "Όλοι είναι συστημιμένοι.
"Ο γιατρός πιστοποιεί θάνατο από καρδιακή συγ-
κοπή κ' είναι έτοιμος να υπογράψει την άδεια
ταφής. "Εκείνη τη στιγμή έρχεται ή νοσοκόμα
και απαιτεί νεκροψία.—Νεκροψία γιατί;—Γιατί
δεν πέθανε ο Μώρις, αλλά τόν έδολοφόνησαν
—"Ανοησίες...—Καθόλου. "Αν δεν γίνει νεκρο-
ψία θα πάη στον εισαγγελέα και θ' αναφέρει τό
γεγονός ότι από τό μπουκάλι τών ναρκωτικών
έλειπαν πέντε διακία χλωραλίνης που ήσαν σε
θέση να δηλητηριάσουν τόν άρρωστο.—Μήπως
αυτοκτόνησε τότε;—"Όχι, τό μπουκαλάκι ήταν
στον άρρωστο να τά πάρη.—Τότε ποιός τώκαμε
αυτό;—"Η Στέλλα έβγήκε τελευταία από τό
δωμάτιο του άρρωστου χθές βράδυ και διάταξε
να μήν τό ζυγνήσουν τό πρωί ένώριος. "Επιπλέον
ή Στέλλα παρουσιάζει σημεία έγκυμοσύνης και
φυσικά ένοχης... Αυτά καταγγέλλει άδυσώπητα
σαν Νέμισος ή νοσοκόμα. "Όλοι έκπλήττονται πλην
της μητέρας. "Η Στέλλα συντριμμένη όμολογεί
πως είναι έγκυος από τόν Κόλιν, μα τόν άνδρα
της δεν τόν έδηλητηρίασε. "Όχι. Γιατί να μιλά
μέ τόσο μίσος ή νοσοκόμα; Μιλά έτσι γιατί τόν
άγαπούσε: "Όταν όλοι οί γύρω του δεν τού
έδειχναν παρά μιá άκαδημαϊκή άφοσίωση, συ-
μάθεια ή όικτο, αυτή τόν άγάπησε σιγά—σιγά,
σαν αδελφή, σαν μάνα, σαν έρωμένη. Και τώρα
τόν έχασε. Τής τόν πήρανε. Ζητεί έκδικηση.

Μά ή μητέρα ψύχραιμη, άνυψώνεται σε σύμ-
βολο άνώτερης ήθικής και άνεπηρέαστης λογικής
κ' έξηγει τά πράγματα. Τό ότι ο γιός της ο
Κόλιν και ή Στέλλα είχαν σχέσεις έρωτικές τό
ήξερε και τό άνείχετο, γιατί άν δεν έγινόνταν
αυτή ή ίδια θα εύχόταν στη νύφη της τη Στέλλα
να βρή έραστή. Γιατί ή Στέλλα έδωσε ότι μπο-
ρούσε στον άνδρα της. "Από δώ και μπρός δεν
ήταν δυνατό να τού δώσει τίποτε άλλο. Κι όμως
είχε δικαίωμα να ζήση και ν' αγαπηθί κ' αυτή
σαν γυναίκα και σαν μητέρα. Είναι ανήθικη ή
ήθικη που θα έμποδισή τά δικαιώματα αυτά
Κ' έκανε πολύ καλά. Μά όταν τά πράγματα
προχώρησαν κ' ή Στέλλα έμεινε έγγυος κ' από
στιγμή σε στιγμή ήταν κίνδυνος νάναιληφθί
αυτήν τη κατάσταση ο σακατεμένος άντρας της,
τότε ή μητρική της σοργή τά έζύγισε όλα. "Ο
Μώρις δεν είχε κανένα σκοπό στη ζωή, καμιά
έλπίδα σωτηρίας. "Ότι τόν συγκατούσε ήταν ή
άγάπη της γυναίκας του. Μά τώρα όπου νύταν
θα καταλάβαινε την πλάνη του. Γιατί να δοκι-
μάση άλλο ένα τέτοιο χρώπημα τό αγαπημέ-
νο παιδί της; Τούδωσε λοιπόν αυτή ή ίδια ή
μητέρα του τη χλωραλίνη και τού πήρε πίσω τη
ζωή που τού είχε δώσει. Την συμπάθει την Μίς
Όβιλαντ, την νοσοκόμα που μέ αληθινόν έρωτα
τόν άγάπησε. "Ας μείνη μαζί της για να θυμούν-
ται τόν αγαπημένο τους νεκρό. Κ' ή Στέλλα

που έξίσου την αγαπάει για την άφοσίωση που
δειξε στον άντρα της ως πάει μέ τόν άλλον τό
γυιό της μακρύτερα, να παντρευτούν, να ζήσουν, να
εύτυχίσουν. "Έτσι ήταν τό σωστό και τό ήθικό,
μα κ' ή μοίρα είχε ανέκκλητα καταδικάσει τό
φτωχό τό Μώρις. "Εμπρός σ' αυτήν την άκλόνητη
φιλοσοφία, ή νοσοκόμα—Νέμισος λυγίζει, παρα-
δέχεται, σιωπά...

Αυτή είναι ή υπόθεση της «Ιερής φλόγας». Στήν α'. πράξη γίνεται ή γνωριμία μέ τά πρό-
σωπα και τις σχέσεις τους. Στή β' πράξη έμφρα-
νίζεται ή νοσοκόμα—Νέμισος μέ τη φριχτή της
άποκάλυψη και τό δριμύ της κατηγορητήριο. Στήν
γ'. πράξη έμφανίζεται ή μητέρα ως σύμβολο της
φυσιολογικής ήθικής που βάζει τά πράματα στη
θέση τους.

"Η «θέση» που αναπτύσσει και ύποστηρίζει ο
συγγραφέας βασίζεται επάνω στη Φυσιολογική
"Ηθική, τη μόνη αληθινή κ' απαλλαγμένη από
τούς ψεύτικους συμβατισμούς κ' άποτελεί ένα
στεντόρειο σάλπισμα που διακηρύσσει τ' άπαρα-
βίαστα δικαιώματα του σεξουαλικού ένστίκτου
που είναι ο βασικός ρυθμιστής κάθε λειτουργίας
του ανθρώπινου οργανισμού και κάθε ανθρώ-
πινης πράξης.

"Υποστηρίζει ακόμα ο συγγραφέας και τό «δόγμα
της εθανασίας» που άν οί «Νόμοι τό κατα-
δικάζουν όμως ή Θεία δικαιοσύνη πάντα τό
άθώνει.» Τό «δόγμα της εθανασίας» χάρις σε
διάφορα περιστατικά τών τελευταίων χρόνων
συζητείται εύρότητα στον νομικό, τούς ιατρι-
κούς και τούς κοινωνιολογικούς κύκλους. Τώρα
τό βλέπουμε στο θέατρο. "Έχει δικαίωμα ν' άφαι-
ρή κανείς τη ζωή ενός ανθρώπου που είναι κατα-
δικασμένος να πεθάνη για να τόν λυτρώση από
άσκοπα βάσανα; αυτό είναι τό ερώτημα του δόγ-
ματος της εθανασίας. "Ο Νόμος λέει όχι. Κι
όμως όσες παρόμοιες δίκες πέρασαν στα δικα-
στήρια, άθώωσαν τόν λυτρωτή—δολοφόνο. "Ημου-
να στο Παρίσι τό 1924 όταν έδικάζετο ή Σλα-
δική τραγωδία που συνεκίνησε όλη τη Γαλλία.
"Η Στανίςλαβη Οθμίνσκα, μιá ώραιότατη και
σπάνιας μορφώσεως Πολωνίδα άγαπούσε τρελλά
τόν συμπατριώτη της συγγραφέα Ιωάννη Ζυνόβ-
σκι. Μετά τέσσερα χρόνια άμοιβαίας άγάπης ο
Ζυνόβσκι προσβάλλεται από καρκίνο και έγχειρι-
ζεται, αλλά ή άρώστεια ύποτροπιάζει και καθε-
μέρα χειροτερεύει. Για ν' απαλλάξή την αγαπη-
μένη του από τό μαρτύριο της άρώστειας του
πάει στο Παρίσι. "Η Οθμίνσκα τόν ακολουθεί.
Στό νοσοκομείο που νοσηλεύεται όλοι οί γιατροί
τήν άπελπίζουν. "Αδύνατο να σωθί. Λίγες μέρες
τού μένουν να ζήση. Κι ο αγαπημένος της πο-
νει και λιώνει. Τότε ή Οθμίνσκα, άπελπισμένη
να τόν σώση, τόν σκοτώνει και τόν λυτρώνει από
τά μαρτύριά του. Στήν πολυκροτη δίκη που άκο-
λούθησε ο εισαγγελέας δεν έδίστασε να την
χαρακτηρίση ως ήρωίδα του Τολστόη και να
άπονεύμη φόρο τιμής στη δύναμη του έρωτά της
που παρόμοιους μόνο στην αρχαία "Ελληνική
τραγωδία φαίνεται. "Ηρθε ύστερα ή ύπεράσπιση
κ' όταν σε μιá στιγμή ο διάσημος νομομαθής
μαίτρ Robere είπε «Κόριοι άφίστε την, δώστε

της τό δικαίωμα να πάη ελεύθερη στον τάφο του
αγαπημένου της να σκοπίσει λίγους μενεξέδες
ραντισμένους μέ τά δάκρυά της...» όλόκληρο
τό άκρατήριο έξέσπασε σε λυγούς και ζήτησε
τήν άθώωσή της. Και ή Οθμίνσκα άθώώθηκε από τά Γαλλι-
κά δικαστήρια ο νέος εκείνος που σκότασε τη
μητέρα του για να την απαλλάξή από τά μαρ-
τύρια του καρκίνου. Αυτή την άποψη έπαναλαμ-
βάνει ο συγγραφέας και στην «Ιερή φλόγα»,
άναγνωρίζοντας τό δόγμα της «εθανασίας».

Τό δράμα του Μάγκι, άπόλυτα ανθρώπινο
στηρίζομενο σε άπράνταχτες ήθικές βάσεις ενός
άνώτερου πολιτισμού, αναλείπει κατά τόν έπιστη-
μονικότερο τρόπο περίπλοκα ζητήματα τό κοι-
νωνικού συμβατισμού που παρέχουν στο συγγρα-
φέα την ευκαιρία να δημιουργήση τούς δύο τό-
πους σύμβολα της νοσοκόμας και της μητέρας,
δηλαδή της "Ανθρώπινης και της Θείας δικαιο-
σύνης και να χτυπήση την ύποκρισία και τόν
άνήθικο συντηρητισμό τού "Αγγλικού πουριτα-
νισμού.

"Η έκτέλεση ήταν άρτια. "Η Κα Μαρία Κοτο-
πούλη στο ρόλο της Μητέρας έδωσε όλη την
έσωτερικότητα μιás ένσυνείδητης δημιουργίας από
την άνεπαίσθητη ψυχολογική απόχρωση ίσαμε
την άνώτερη τραγική όλόκληρωση. Οί κ. κ. Ρο-
ζάν (Λοχαγός), Μινωτής (Κόλιν), Γληνός (γιατρός)
και Μυράτ στο μικρό ρόλο του Μώρις έπαιξαν
άνεπλάτητα. "Επίσης καλή και ή Κα Παξίνου
(Στέλλα). "Αρκετά καλή και ή Κα Μυράτ στο
ρόλο της νοσοκόμας, που λόγω του όγκου του
ήταν ίσως άνώτερος τών δυνάμεών της.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΔΟΞΑΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

—Γύρω απ' τόν «Πρωτομάστορα».

"Έχουν ειπωθεί αρκετά πράματα για τόν «Πρω-
τομάστορα» από τότε που πρωτοπαίχτηκε. τό
Μάρτη του 1916, τό άσφαλώς περιττεύει κάθε
καινούργια κρίση γι' αυτόν. "Έχαρακτηρίστηκε απ'
τήν αρχή ως έργο Βαγγερίζον και μακροσκελές
και ή αλήθεια είναι ότι ο χαρακτήρισμός δεν
είναι άδικος. Μόλο που αυτή τη φορά φαίνεται
να περιωρίστη κάπως σε μάκρος, δεν έπαψε να
είναι κουραστικό ίδίως στην πρώτη του πράξη.

"Έχει έν τοις τοις πολλά καλά στοιχεία και άρ-
κετό έλληνικό χρώμα, πράμα που άλλωστε χα-
ρακτηρίζει γενικά τό έργο του κ. Καλομοίρη και
για τό όποιο είναι άξίεπαίνο.

Σε όσους έχουν δει τόν «Πρωτομάστορα» τού
δεκάξη, τό φετινό ανέβασμα έκανε μάλλον ά-
σημηνη έντύπωση. Οί ήθεποιοί, προχθεσινοί μαθη-
τές, έκτός του κ. "Επιτροπάκη, ύστερούσαν τρο-
μερά. "Η διδα Βουτυρά έχει θαυμαστή πράγματι
άρθρωση, προτέρημα μεγάλο στο τραγούδι και
ιδίως στο μελόδραμα, αλλά φωνή πολύ κακο-
δαλμένη, μολονότι θροσερή και αρκετά ευχάρι-
στη. Τρέμει τόσο, και παρουσιάζει τέτοια άνο-
μοιομορφία ήχου, ώστε να κάνει όχι και πολύ
ευχάριστη έντύπωση. Τό παίξιμό της φυσικά
παίξιμο πρωτόπειρης. Για όσους είχαν ακού-

σει την Κα Κυπαρίσση μέ την ώραία και σί-
γουρη φωνή της στο ρόλο αυτό, ή σύγκριση ή-
τανε κάπως απαγορευτική. "Εμεινε αληθινόνήτη
στο ώραίο πραγματικά τραγούδι του χαμηλού
σπιτιού που τόσο άδίκησε ή διδα Βουτυρά, προσ-
θέτοντας τις άκαλαστικές εκείνες φιοριτούρες.
Δεν ξέρουμε άν ήσαν δικές της ή έάν ο κ. Κα-
λομοίρης τις θέλησε, πάντως από άπλό και ώ-
ραίο που ήτανε έπήρε ύφος γλυκανάλατης Ιτα-
λικής καντσονέτας. Νοσταλγίσαμε και πάλι την
κ. Κυπαρίσση στην ώραία εκείνη μουσική φράση:
«"Ηλιε! ω ήλιε! τί έργα φριχτά σ' άπόφε θα
χρυσώσης». Τόσο άδύνατα και άψυχα τό έδωσε ο
σημερινός τραγουδιστής!

"Η Κα Βίτσου—"Επιτροπάκη έχει μιá τόσο ώ-
ραία και πλούσια φωνή θεάτρο, που είναι ν' ά-
πορεί κανείς πως κατορθώνει να την άφινει τόσο
άνεμετάλλευτη! "Αφιε να της ξεφεύγουν όλα
τά δραματικά σημεία προσπαθώντας να φιλάει
τη νότα αρχίζοντας από άτεχνα πιανίσμα. "Ε-
νόμιζε κανείς ότι εγυμναζόντανε στην τάξη του
"Οδείου! Καμιά έξαρση, τίποτα τό καλλιτεχνικό.
Τό ίδιο και τό παίξιμό της. Βαρύ και άτεχνο.

Κομψότερος και μουσικότερος από τόν κ. Μω-
ραϊτη ο κ. "Επιτροπάκης. Δεν έχει όμως τά φω-
νητικά χαρίσματα του πρώτου. "Η φωνή του θα-
μη και μονότονη δεν τόν βοηθούσε και τόσο
Για τό παίξιμό του θα λέγαμε πως ήταν λίγο ψυ-
χρότερο απ' όσο πρέπει. Πολλοί του κατηγορή-
σαν την άδιαφορία που έδειξε όταν έχτιζαν την
αγαπημένη του. "Έχουν άδικο όμως γιατί θάπρε-
πε να προσέξουν πως κ' αυτή ή Σμαράγδα τού
τό παραπονέθηκε: «μήτε ο ίδιος και σ' δεν ξε-
ρεις ποιό καλέ μου αγαπάς πιο πολύ, την καλή
σου ή την τέχνη σου». Τό άδικο θάπρεπε να πέ-
ση μάλλον στον λιμπρεττίστα που ώφειλε ίσως
να παρουσιάση τά πρόσωπα του κάπως περισσό-
τερο ανθρώπινα, όσο κ' άν πρόκειται περι
έργου συμβολικού και όχι και τόσο περι τού γνω-
στού θρόλλου.

"Αρκετά καλοί ή Δις Ματσούκη και ο κ. Πα-
πακωνσταντίνου. "Η πρώτη κάπως άδύνατη φω-
νητικός και δραματικός, ο δεύτερος έχοντας εις
βάρος του την σύγκριση μέ τόν κ. "Αγγελόπουλο,
που πρωτόπαίξε τόν άρχοντα.

Τά κόρα, ιδίως τά γυναικεία, μάλλον άμελέ-
τητα. Μιά άδεδαιότης και άκαταστασία, που θύ-
μιζε παιδάκια δημοτικού σχολείου, βασίλευαν απ'
άκρη σ' άκρη. Χασμωδίες και κενά και στριγ-
γλιές!

"Η όρχήστρα υπό την διεύθυνση του κ. Μητρο-
πούλου πολύ καλή. Θα είχαμε μόνο μερικές επι-
φυλάξεις για ώρισμένα σημεία που παίχτηκαν
γρηγορότερα απ' ό,τι θ' απαιτούσε ή δραματική
στιγμή.

Γενικά ο «Πρωτομάστορας» έχασε απ' τό και-
νοβόριο του ανέβασμα. "Η σκηνοθεσία κατώτερη
απ' την πρώτη, που και άπλούστερη και καλλι-
τεχνικότερη ήτανε. Οί σκηνογραφίες έθιμίζαν
μερικούς ζωγραφικούς πίνακες που πουλιούνται
στην όδον Αιόλου αντί 75 δραχμών.

ΣΟΦΙΑ ΚΕΝΤΑΥΡΟΥ—ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

— Οι εκθέσεις του Γενάρη.

Μας έσυρε από τα ίδια και τα ίδια, από τον κατήφορο της αποκαίνωσής μας ένα άγνωστο κορίτσι. Η διδα Πηνελόπη Οικονομίδη μας ξεπέταξε μια έκθεση από 26 κομμάτια της στις σάλες του κ. Στρατηγπούλου. Μας έδειξε ζωγραφική, π' άξιζε να την πούμε ζωγραφική. Η νέα αυτή ζωγράφος ξέρει να ιδεί και να δημιουργήσει με δικά της μάτια και μέσα. Το τοπίο της έχει ένα διατονισμό από χρώματα με ατομικές αρμονίες. Τίποτα χιλιοειπωμένο. Ακόμα ξέρει και τα τοπεία της νάν τα κόψη με ατομικό γούστο. Άξαφνα έχει ένα Παλιό Φάληρο, που συνθέτει τις γραμμές του τράμ με τα σπύτια και με τη θάλασσα κατά δικό της τρόπο. Έπειτα τα πορτραίτα της. Η «Ηπειρώτισσα», «Η μεγάλη αδερφή», το «Κορίτσι» είναι θαύματα απλοτότητας μαζί και έκφρασης απρόσμενα ζωγραφικής. Βέβαια η διδα Οικονομίδη δεν είναι ακόμα ώριμη. Μά ανοίγει δρόμο δικό της, προχωρεί σταθερά. Δημιουργεί δικά της πράγματα. Κι' αυτό είναι κάτι.

Στις σάλες του Στρατηγπούλου παρουσιάζει κι' ο κ. Περ. Βυζάντιος τη νέα εργασία του. Πολλή Σκδρος κ' έδω, μά και πορτραίτα. Η αντίληψή του στη σύνθεση του υπαίθρου και το όπως στήνει τις φιλίες του δείχνουν έναν καλλιτέχνη με ατομικότητα. Στα πορτραίτα του, — όχι τόσο στα ζαχαρένια και ωραιούτσικα των κ. κ. Κοντολόου και Μπόγγρη, μά σε κείνα του κ. Νάζου, του κ. Άριφ—μπέη και σε μερικά άλλα— δείχνεται πορτραίτιστας συγχρονισμένος κ' εκφραστικός με μοντέρνα μέσα. Ο αυστηρός κριτής θάδρισκε στην εργασία του μίαν έλλειψη συνέχειας και συνέπειας. Μά πάντα ο κ. Βυζάντιος στέκεται ανάμεσα στους καλούς ζωγράφους μας.

Ακόμα στις σάλες του κ. Στρατηγπούλου παρουσιάζεται για πρώτη φορά ο ζωγράφος κ. Έρρικος Ι. Λεκόβ με 78 κομμάτια του. Ο νέος αυτός μελετάει, ακόμα μελετάει, έπιμονα βέβαια, μά δεν εύρηκε ένα σταθερό δρόμο. Γιατί να διαστή να μάς δείξη όλες του τις σπουδές; Δεν φτάνει τόση άλλη παραγωγή των πομπιέ, που βλέπουμε κάθε μέρα;

Στόν «Παρνασό» ο κ. Θ. Λαζαρή εκθέτει 52 λάδια του. Τα πιο πολλά είναι τοπεία, πού σ' αυτά παρουσιάζεται η Έλληνική φύση, με το φως της και με την ποικιλία της όμορφιάς της. Χωρίς να συγχρονίζεται ο κ. Λαζαρή σε τρόπο εργασίας και σε αντίληψη τέχνης, δίνει αξιόλογα αποτελέσματα. Ξέρει να διαλέγη τα θέματα του και να τα ζή με διάθεση και αγάπη. Προπάντων τά κομμάτια της Λειβαδιάς είναι ωραία εύρηματα.

Έχει ακόμα έκθεση στη σάλα της «Γωνιάς» (κοντά στο άγαλμα του Κολοκοτρώνη), ο κ. Τσο-λακίδης αρκετά ταμιά του. Θά γράφαμε γι' αυτόν, οτι παραπάνω γιά τον κ. Λεκόβ. Γιατί να τα ξαναπούμε;

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

— Οι ξένες ταινίες που παιχτήκανε το Γενάρη στην Αθήνα.

Από την πρωτοχρονιά όλοι οι Κινηματογράφοι μας δείχνανε μιά φιλότιμη τάση, παρουσιάζοντας μας έργα πιο της προκοπής από κείνα που προβάλανε τους τελευταίους μήνες του περασμένου χρόνου. Ώστόσο, παρ' όλο ότι ένα μεγάλο μέρος από τις ταινίες του περασμένου Γενάρη ήταν αξιόλογες, δέ θά μιλήσω, παρά γιά μερικές, ανάμεσα στις έκλεκτοτερες που είδαμε.

Άς άρχισω από τό «Καρτιέ Λατέν» που επαίχτηκε στο «Άττικό». Είναι μιά γαλλική ήχητική ταινία που δεν επέτρεψε να μάς δώση στο κεφάλαιο της συνοριτέ της τίποτα περισσότερο από τις πρώτες Αμερικάνικες ήχητικές πραγματοποιήσεις. Το ίδιο όμως δεν μπορώ να πώ και γιά τη μουσική υπόκρουση του «Καρτιέν Λατέν», που ήταν άσυγκριτα άνωτερη από κείνη που συνοδεύει τά υπερατλαντικά φίλμ σονόρ, και που περιλάβαινε μερικά βιολιά, τά όποια δεν ήταν μονάχα ωραία κομμάτια, αλλά και άριστουργηματικά ως έκτελέσεις. Το σενάριο, γραμμένο από τον γνωστό κοσμοπολίτη Γάλλο συγγραφέα κ. Μωρίς Ντεκομπρά, συνυφαίνει τον ρωμαντισμό με τον κοσμοπολιτισμό. Μά ό ρωμαντισμός του «Καρτιέν Λατέν», είναι εκφυλισμένος και μάς συγκινεί λιγώτερο και από την άπλη άνάμνηση των «Μποέμ», στο ρωμαντικό μέρος της υπόθεσης. Έναντία, ή κοσμοπολιτική του άποψη, χωρίς να χαρακτηρίζεται από καμμία ιδιαίτερη πρωτοτυπία, εύχαραστεί τό μάτι της αισθητικής απόψεως αλλά και Ικανοποιεί τον θεατή που ένθουσιάζεται να βλέπει ραγδαία έναλλαγή εικόνων. Η σκηνοθεσία του Ίταλού ρεζισέρ Ώγκνστο Ζενίνα, γεμάτη από θαυμάσιες συρμπρεσιόν, πλούσια και προσεχτικώτατη σε λεπτομέρειες, (άν εξαίρεσω τη φοιτητική μανιάρνια, που είναι πάρα πολύ πλούσια), αλλά τό ντεκουπάζ των σκηνών εκ μέρος του, κάπως άδέξιο. Πρό πάντων μάλιστα στις τελευταίες πράξεις. Η φωτογραφία και οι φωτισμοί του «Καρτιέ Λατέν» περίφημοι. Γι' αυτός εργάστηκαν τρεις νεωτεριστές φωτογράφοι, δύο ήλεκτρολόγοι από τους καλλίτερους του Γερμανικού κινηματογράφου, ακόμα και γιά τό ντεκόρ τρεις διακοσμητά από τους καλλίτερους του γαλο-γερμανικού κινηματογράφου. Η υπόκριση, με την σειρά της, Ικανοποιητικώτατη. Ο Σέρβος καλλιτέχνης Ίβάν Πέτροβιτς, συμπαθητικός και εκφραστικώτατος. Στη σκηνή του τηλεφωνήματος, όπου μπαίνει τό άτύχημα της άγαπημένης του, έξαιρετος. Η Ζίνα Μανές, δημιουργεί ένα τύπο μοιραίας γυναίκας, έντελώς διαφορετικό άπ' όσους υπόκριθηκε ως τώρα. Δεν έχει πάρα πολλή δράση, μά τό παξιμό της τον κατέστησε πολύ ένδιαφέροντα. Η Ίταλίδα καλλιτέχνιδα Κάρμεν Μπόνι (γυναίκα του σκηνοθέτη της ταινίας), στην άρχή όχι μόνον δέ λέει τίποτα, αλλά και μάς κουράζει. Σιγά-σιγά όμως, διορθώνει τό παξιμό της και κατορθώνει να μάς συγκινήση με την ελικρινείά του και την αισθηματικώτατά του, αλλά και με την φινέτσα του

θυμίζοντας μας παλαιότερες αξιόλογες έπιτυχίες της. Στο πλευρό της, ό Ίταλός χαρακτηρίστας Μπαντίνι, που είναι από τους λεπτότερους κωμικούς της νέας σχολής, έξαιρετικά καλός, τό ίδιο και ό Γκαστόν Ζακέ στον άντιπαθητικό ρόλο του. Το «Καρτιέ Λατέν» ήτανε μιά ταινία καλή στο είδος της, που τίποτα δεν θά την έμποδίσει νανε και καλλίτερη σ' όλα τά κεφάλαια, έχτος του τεχνικού τό όποιο έμφανιζότανε άμειπτο.

Η δεύτερη ταινία με την όποια θ' ασχοληθώ είναι όμιλούσα. «Ο τρελλός τραγουδιστής», με τον δημοφιλέστατο κοντσονετίσταν Άλ. Τζώλσον. Η υπόθεσή της κοινή. Ο σκηνοθέτης της όμως Λούδ Μπέκον, ήξερε τά εκμεταλλευθί τά ωραιότερα της σημεία δίνοντας στην ταινία τον τον άνθρωπιστικώτερο τόνο, εκμεταλλεόμενος δηλαδή την συνεχή εκδήλωση της πατρικής στοργής και της τιμότητάς του ήρωα. Ο Τζώλσον. είναι τό πών τόσο στο κεφάλαιο της υπόκρισης, όσο και της φωνής του τραγουδιού. Η φωνή του, είναι ή άλήθεια ότι κάθε άλλο παρά περιφημική είναι. Εκδηλώνει όμως τόσο έξαιρετικά την ψυχική διάθεση του ήρωα που υποκρίνεται, τόσο στο διάλογο, όσο και στο τραγούδι, ώστε ό θεατής να μένη κάτι περισσότερο από Ικανοποιημένος από τον Άλ. Τζώλσον. Νά μένη έχπληχτος. Η Ζοζεφίνα Ντάν άνοιχτόμνητη, κυριολεκτικά. Η μετριότητά της άποφανεται ακόμα περισσότερο κοντά στον Άλ. Τζώλσον, που όπως είπα και πιο πάνω, είναι ένας κομεντιέν πρώτης δύναμης. Η Μπέττυ Μπρόνζον, πολύ καλλίτερη της Ντάν, αλλά όχι περίφημη. Η τεχνική του Τρελλού Τραγουδιστή, δεν είναι έξαιρετική, αλλά και δεν τον ζημιώνει. Είναι δηλαδή άνάλογη με όλων των φίλμ της «σειράς». Η σκηνοθεσία παρουσιάζει άξιόπροςοχητα πλεονεχτήματα, δηλαδή άνθρωπιστικές σκηνές, καλό ντεκουπάζ και σχετική πρωτοτυπία. Το συμπέρασμα μου είναι, ότι τό φίλμ αυτό έστάθηκε άνάμεσα στα καλλίτερα του είδους του, που έχει μεγάλη πέραση στην Αμερική.

Γιά τις άλλες νέες ταινίες θά γράψουμε στο έρχόμενο φυλλάδιο.

ΙΡΙΣ ΣΚΑΡΑΒΑΙΟΥ

ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΗ

— «Η λαϊκή τέχνη στη Νήη» του Άντόνη Σώχου.

Ποιός ξέρει πόσα πολύτιμα καλλιτεχνικά μυστικά κρύβει ή λαϊκή μας τέχνη! Οι ρυθμοί της, οι πηγές άπ' όπου πήρε κάτι, ή αίσθηση που φανερώνει, ό,τι κλει κι' ό,τι θέλει να πη την κάθε φορά είναι πράγματα που ακόμα καλά δεν τά ξέρουμε. Κάπου-κάπου έρχεται κάποιος να ξεσκεπάση μόνο καμμιάν άκρούλα άπ' αυτό τό άγνωστο. Τέτοιος φάνηκε τελευταία ό γλύπτης κ. Άντώνης Σώχος. Με τό βιβλίο του «Η λαϊκή τέχνη στη Νήη» παρουσιάζει μερικά από γοιτευτικά μοτίβα της τέχνης των λαϊκών μαρμαράδων και των άλλων λαϊκών καλλιτεχνών του νησιού του. Και βλέπουμε άνεπάντεχες όμορφες και καλλιτεχνικές χαρούμενες δημιουργίες. Τ' άνάγλυφα, τά καμπαναριά, οι περιστρωνές είναι τραγούδια

ένου λαού που έχει βαθεία μέσα του χυμένη καλλιτεχνική πνοή. Μά τό βιβλίο κάνει μονάχα ένα παρουσίασμα. Οι ζωγραφίες του πολύ χαρακτηριστικές δείχνουν μερικά μοτίβα της λαϊκής τέχνης των Ντηνιακών. Μά όχι αρκετά γιά να ολοκληρωθή ή ιδέα της τέχνης αυτής. Τό κείμενο είναι σύντομο και πιο πολύ λυρικό. Τεχνική άνάλυση δέ γίνεται. Κι' όμως εκείνα τά μάρμαρα των φεγγιτών με την ποικιλία της διακοσμητικής του άξιζαν μιά μελέτη αναλυτικώτατη, άρχιτεχτονική και γλυπτική μαζί, αισθητική και ιστορική άξιζε να γένη γιά τους Ντηνιακούς περιστρωνές. Είναι καλλιτεχνικά προϊόντα με ξεχωριστά δικό τους χαρακτήρα. Τό παρουσίασμα όλων αυτών των πραγμάτων από τον κ. Σώχο είναι λαμπρό. Μά πρέπει ναθή έπειτ' από τό παρουσίασμα ή αναλυτικώτερη μελέτη της λαϊκής Ντηνιακής τέχνης. Τ' άξιζει.

*

— Η έκθεση κεραμικής της διδας Πολυχρονιάδη.

Δεύτερη έκθεση διακοσμητικής κεραμικής άνοιξε τον περασμένο Δεκέμβρη ή διδα Πολυχρονιάδη. Και πέρου μιλήσαμε γιά την έξαιρετική αυτή καλλιτέχνιδα και τονίσαμε πως τά έργα της έχουν τη σφραγίδα της Τέχνης. Τώρα όμως οι ρυθμοί της, οι μοντέρνοι, είναι πιο μεστοί, πιο σχηματισμένοι, τό γούστο της όλοένα πιο ραφινάρισμένο. Όξω από καμμία όγδονταριά άγγεϊα με ατομικά δικές της έμπνεύσεις, μά και με διαρριθμισμένες μιμήσεις από παλιά μοτίβα, μάς παρουσιάζει και 18 πλάκες. Δηλαδή ζωγραφίες στυλιζέ, άπάνω στις πήλινες πλάκες. Κι' αυτές είναι άρμονικά και με έξαιρετικό γούστο στυλιζαρισμένες. Γενικά ή έκθεση αυτή ήτανε μιά χαρά γιά τη διακοσμητική μας ζωή. Και τό κοινό μας της έδειξε την εκτίμησή του. Αυτό τό τιμάει.

Στην έκθεση αυτή παρουσιάστηκαν και λίγα μοντέρνα σχέδια του ξεχωριστού μας γλύπτη κ. Μιχ. Τόμπρου σε μοτίβα διακοσμητικά και ζωγραφικά. Μά κ' ένα γλυπτικό σύνθεμα σε πορσελάνα, δηλαδή ένα μοτίβο μετακυβιστικό με γούστο γλύπτη έξαιρετικά προχωρημένου.

*

— Τα σμάλτα και τά μπατίκ της διδας Διαμαντοπούλου.

Στη σάλα της «Φιλαδέλφειας» ή διδα Διαμαντοπούλου παρουσίασε, μαζί με μερικά έργα της ζωγραφικής αρκετά σμάλτα και μπατίκ. Τά σμάλτα της έχουν έξαιρετικό γούστο. Η διδα Διαμαντοπούλου στο δύσκολο αυτό είδος της διακοσμητικής παρουσιάζει τώρα άντικείμενα με συγχρονισμένη και τολμηρή τεχνική. Τό χρώμα και τό σχήμα πέρνουν μοντέρνα έκφραση και γίνονται στα χείρια της παιγνίδι χαράς κ' έρμηνευτής όμορφιάς άπάνω στο σμάλτο.

Μά και τά μπατίκ της έχουν πολύ γούστο στο διατονισμό των χρωμάτων και κατορθώματα τεχνικής. Ίδιαίτερα ένας «Αί Γιώργης» εργασμένος σε μπατίκ είναι ένα σπάνιο διακοσμητικό κατορθωμα.

Φ.

ΒΙΒΛΙΑ

ΔΙΑΛΕΧΤΑ ΚΑΙ ΦΤΗΝΑ

ΠΟΥ ΠΟΥΛΙΩΝΤΑΙ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΜΑΣ

Τὰ βιβλία αὐτὰ πουλιῶνται στὸ γραφεῖο τῆς «ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ» (Στοῖα Φέξη, ἀρ. 59) καὶ στέλονται σ' ὅσους μᾶς ἐμβάσουν τὸ ἀντίτιμο. Τὰ ταχυδρομικὰ ἐξοδα τὰ πληρώνουμε ἐμεῖς.

Ψυχάρη. Κωστής Παλαμᾶς (Μελέτη)	15.—
Φώτου Γιοφύλλη. Ἄνησυχίες (Ποιήματα)	15.—
» Τὸ τραγοῦδι τῆς κοντέσσας (Ποίημα)	10.—
» Μοντέρνες ἀγάπες (Ποιήματα)	10.—
» Τὸ ἄμοιρο τὸ Λολάκι (Μυθιστόρημα)	15.—
» Ἡ Φαρμακωμένη (Δράμα)	10.—
» Μαύρη κληρονομιά (Δράμα)	10.—
» Συνθέματα (Ποιήματα)	15.—
» Ἡ τελευταία ὥρα τοῦ σονέτου (Ποιήματα)	10.—
» Καινούργες τερτσίνες (Ποιήματα)	15.—
» Διηγήματα	15.—
Ἀνθολογία τῶν νέων ποιητῶν μας (1900-1920)	15.—
Β. Μεσολογγίτη. Ὁ Ἄκούμας (Διηγήματα)	15.—
» Σποραδικὰ (Ποιήματα)	10.—
Χρίστου Βαρλέντη. Θρῦλοι (Ποιήματα)	20.—
» Τὸ κρυφὸ στρατί. (Ποιήματα)	10.—
» Σκέρτσσο (Ποιήματα)	5.—
Ἀναστάσιου-Μιλάνου Στρατηγοπούλου. Τζελίκα (Ποίημα)	15.—
Γ. Σημηριώτη. Ἡ κόκκινη πρωτομαγιά (Δράμα)	15.—

*

Ο ΤΟΜΟΣ ΤΗΣ «ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ» τοῦ 1929 χαρτόδ. 60.—
Ἡ σειρὰ τῶν φυλλαδίων τῆς «ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ» τοῦ 1929.50.—
Κάθε προηγούμενο φυλλάδιο τῆς «ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ» 5.—